

•
Li ser hebûna malbatê

•
Abdusamet Yîgît

Weşanên

.
.
.

Li ser hebûna malbatê
Bîrdozî û aqil@Abdusamet yigit
Abdusamet yigit
Çap 1
Berlin/2020

.

ISBN 968-3-97166-86-1

Li ser hebûna malbatê

Hebûna malbatê ku wê weke sazîyek civakî a bingihînî bê wê di her demê de wê giringîya wê ji ya ku mirov dizanê wê zêdetir wê hebê. Malbat wê, di aslê xwe de wê çî bê û ne çî bê wê di serî de wê divê ku mirov li ser wê bisekinê. Fahmkirina malbatê wê di aslê xwe de wê weke aliyekê fahmkirina civakê jî bê. Di wê çerçoveyê de hebûna malbatê wê, dema ku mirov wê bikê mijar û li ser wê bisekinê wê, weke ku mirov li ser civakê û hebûna wê jî wê bisekinê bê. Hebûna malbatê wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, bêgûman wê weke mijarek kûr û demdirêj a bi dîrok bê. Dîroka malbatê wê bi hazaran salan wê herê. Di her demê de wê pêvajoyên wê yên pêşketinê wê hebin.

Em î ro di demek hemdem de dijîn û di wê demê de em dema ku bahsa malbatê dikin em gotina 'hemdemiye' li dawîya wê didênin û bi rengê 'malbate hemdem' wê dihênina li ser ziman. Li vir di aslê xwe de wê dîroka malbatê ku mirov wê hilde li dest wê, di çerçoveya mijare me de wê, hebûna malbatê a hemdem wê ji aliyekê ve wê weke mijareka me ya sereka bê ku em li ser wê bisekin in. Lê cih bi cih emê di nava herikîna nivîsandinê de em bi mejuya wê re jî wê li ser wê bisekin. Di wê çerçoveya de em hewl bidin ku dîmenekê bi rastîya malbatê û dîroka wê re wê dênina li holê.

Di serî de ber min ev mijar li vir bijart ku ez wê binivîsênim ez wê jî hinekî li ser wê bisekinim û wê werênima li ser ziman. Ev jî wê, weke aliyekê giring bê ku wê armanca mina bi gotina malbatê re a di di çerçoveya vê mijarê de wê di serî de wê bide dîyarkirin. Di zane min de wê ev wê di destpêkê de wê hanîna li ser ziman di dewama hanîna wê ya li ser ziman wê, karibê ji aliyekê ve wê temenê fahmkirinê baştirin bide çêkirin.

Di roja me de wê dema ku wê bahsa malbatê wê were kirin wê bi gotinên hemdemiye re wê were pênasekiirn û wê were hanîn li ser ziman. Gotina malbate hemdem wê çî restê û ristê wê di xwe de wê bi hawênê û ew divê ku ew çawa wê were fahmkirin wê, di aslê xwe de wê weke alî û mijareka ku ew pêwîstî bi wê heya ku ew ji temen ve were fahmkirin bê.

Em di demek zanîn û ragihandinê de dijîn û wê di wê rewşê de wê li hemberî wê pêşketina bi aqil wê di roja me de wê, awayê malbatî ê kevn wê ji gelek aliyan ve wê ji hevdû bi felişihê û wê awayên nû wê bi wê re wê biafirê. Lê di aslê xwe de wê ev ji hevdû felişîna malbatê wê, weke aliyekê giring ê wê bê ku mirov dikarê wê, di serî de wê, li vir wê li ser wê bisekinê bê. Malbat wê, dema ku wê endamên wê ne xwediyê wê

fahma demê bin û wê di wê çerçoveyê de wê jîyane xwe wê bikin ku ew li gorî wê bijîn wê, bi wê re wê ji hevdû felişîna wê tenê û tenê wê karibê ji gelek aliyan ve bibê temenê bi tememî têkçûneka malbatî jî.

Di aslê xwe de wê di roja me de wê ji ber rast fahmnekirin û rast ne xwandina demê û rewşên malbatî wê, malbatên ku ew hê di destpêka xwe de ji hevdû difelişîhin wê, nîşanaka wê rastiye bê. Di wê çerçoveyê de wê, ji hevdû felişîna malbatê a demên hemdem de wê gelek fektor wê di wê de wê weyn bileyizin. Fektorên mazin ên weke aborîyê wê, bi serekeyî wê karibin weyn û rol bileyizin. Lê ji aliyekê din ve jî wê, rewşên weke berpirsiyariyê, vîn û ne dîyarîyên di meji de wê karibê temenê wê biafirênê. Ber vê yekê wê, di serî de wê ji vê aliyekê ve wê, di demên hemdem de wê mirov dikarê weke aliyekê giring wê hilde li dest û wê, werênê li ser ziman.

Di zane min de wê malbat wê, di wê rewşê de wê, pêwîstî dahûrîyek ji temen ve wê hebê. Ber ku wê malbat wê, çawa wê were fahmkirin wê, ew wê weke aliyekê giring ku wê çerçoveya nerîna li wê û ankû ya wê jî wê bide dîyarkirin. Malbat wê, dema ku mirov wê di demên hemdem de wê, li ser wê bisekinê wê di serî de wê, bi pêşketina keseyetîyê re wê, ew wê were dîtin. Di demên hemdem wê pêşketina mirov bi gotinên weke mafûazadiyê û hwd re wê, ji temen ve wê karibê wê bide dîyarkirin. Malbat wê dema ku mirov wê di wê çerçoveyê de wê hilde li dest wê, di serî de wê, di demên hemdem de wê gelek kesên ku wê, di demên hemdem de wê dawî li malbatên xwe wê werênin wê, di aslê xwe de wê, ji aliyekê ve wê di derbarê malbatê de wê kêmbûna fahmkirina wê û ji aliyekê din ve jî wê, ne karîna meşandina malbatê bê. Wê di sserî de wê ev alî wê xwe bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov wê malbatê ji aliyê civakê ve wê wê hilde li dest wê, weke sazî û mene bingihînê a wê bê. Di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê kifşbikê û wê werênê li ser ziman.

Di rewşa malbate hemdem de wê di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, pirr zêde wê, rewşên ku wê, weke yên fahmkiirînê, şaşfahmkirinê, kêmfahmkirinê û hwd jî wê, di wê ji hev çûyina de wê, weyn bileyizin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, fahmbikê wê weke aliyekê din ê mazin û giring wê aliyên wê yên derûnî, civaknasî û zêhnî ên ku ew mirov li berçav bigirê bê. Di wê rewşê de wê jî wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê, zêdetirî wê, bi rewşa dewletê re wê hin bi hin wê di nava hevdû re wê derbas bibê. Di wê rewşê de wê, di

demên hemdem de wê zêdetirî wê sazîyên ku wê bi nava malbatê ve wê alaquadar bibin wê werina avakirin. Wê, ev sazî wê ji aliyekê ve bi zarokê, têkiliya dêûbav a bi hevdû re û ji aliyên dîn weke têkiliya nava dêûbav û zaroyan û hwd wê hilde li dest bê. Di wê rewşê de wê ji gelek aliyên ve wê weke sazîyên alîkar jî wê werina dîtin.

Di wê rewşê de ev sazîyên dewletî wê, weke saziyna ku wê ji gelek aliyên ve wê berpirsîyarîyên derûnî, civakî û meyzendinî jî ku wê karibin hildina li ser xwe bin. Wê, çawa wê zaroyan wê li gorî çand û hûnera civakî a navxweyî wê bi zimanê wê re wê, mazin bikin û wê di wê çerçoveyê de wê di asta jor wê hewlbidin ku perwerdeya wan pêşbixin û ji wan re bibina alîkar ku ew wê temem bikin wê, li ser wê bisekin in. Ev jî wê, weke aliyên ku mirov dikarê wê li ser wê bisekinê bê.

Di demên hemdem de wê, mijarên weke hevdûberdanê ê dêûbavan wê pîr zêde wê were li rojevê. Gelek kesên ku wê dîkin jî wê ew wê ji aliyê xwe ve wê weke 'mafekê' jî wê li wê binerin û wê ew wê pêşbixin. Di wê rewşê de wê dema ku ew ji hevdû çûn û hevdûberdan wê hingê ew ku zaroyên wan hebin wê, herî zêde wê rewşa zaroyan wê çawa bê wê weke mijareka ku wê li holê wê bimênê bê. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê, sazîyên meyzendinê ên dewletê wê hebin jî lê wê ew zaro wê bi wê hevdûberdana dêûbav re wê, şok, bûhran û şikeştinên keseyetî ên pêşî wê di xwe de wê bijî. Gelek derûnvanên ku ew bi teybetî bi derûnîya zaroyan ve alaquadar dibin wê di wê mijarê de wê hevbeş bin ku wê, zaro wê, di wê çerçoveyê de wê, bikeve pêvajoyeka bi wê rengê ku wê heta ku ew bijî wê bandûra wê bijî bê. Di wê rewşê de gotinên destpêkê ên dêûbav dema ku ew ji hevdûberdan wê, weke gotinên "di roja me de wê gelek kes wê bikin, ne tenê em wê dîkin." Wê bi wê gotinê wê ew wê rewşên xwe yê hevdûberdanê wê bi wê re wê, di mejiyê xwe de wê 'meşrû' bikin ji xwe re û hem jî wê, bi wê re wê hêncetên xwe yê hevdûberdanê wê bi wê re wê biafirênin. Di wê rewşê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê li ser wê bisekinê ku wê aliyê hevdûberdanê wê, di serî de wê mijareka ku wê tengezerîya civakî a pêşî ku wê bi zaroyê re wê xwe bide dîyarkirin. Gelek derûnvan wê rewşa hevdûberdanê wê, weke têkçûna destpêkê a zaroktiya zarokê jî wê bîna li ser ziman. Di wê rewşê de wê, bandûra wê li ser zarokê wê pîr zêde wê mazin bibê. Ji aliyekê din ve jî wê mirov dikarê wê bêtê ku wê rewşa dêûbav wê, di wê rewşê de ku ew çendî ku jî herdu aliyên ve jî bi aliyê aborî ve rewşa wan baş bê û ew derfetên baş û xweşik jî bikin û

bixwezin ku ew dênina li pêşîya zaroyên xwe wê, ew wê, cihê şikeştinên bi hevdûberdanê ku ew bijîn jî wê tişî nekê.

Di dema ku min bidest nivîsandina vê mijarê kir min çav li nivîsên gelek derûnvanan gerand û bi teybetî min xwest ku ez fahm bikim ku wê mijarên pêşî ên weke li ser zaroyê bi xirab dikin çi na ku ez fahmbikim, min dît û fahmkir ku wê ev mijar wê zêdetirî wê, xwe weke aliyekê giring wê bidina dîyarkirin. Di wê mijarê de wê ev jî wê weke hûrgûlekê wê kûrzaro wê zêdetirî di mijarê de wê giraniya mijarê wê zêde di xwe de wê biparêzên. Keçzaro çendî ku wê, dem bi dem wê, di xwe de wê, gûhartinan wê bi wê bijîn jî lê wê, dîsa wê, ew wê bandûrê wê bijîn. Di wê rewşê de wê ev jî wê weke aliyekê giring ê mijarê bê ku wê, çûnûhatinên bi derûnî wê zêdetirî wê bi zaroyan re wê xwe ji temen ve wê bidina dîyarkirin. Zaro, hem dayika xwe jî û hem bavê xwe ew heta dawî ew li cem xwe dixwezê. Ew dixwezê ku ew bi hevdû re bin û ew bi wan re bijî. Ev xwesteka zaroyê wê ne tenê weke xwestekê ji rêzê a zaroyê bê. Wê xwestekê zaroyê a temenî ku wê zaro wê bi wê re ji aliyê derûnî û civaknasîya nava malbatê ve wê li wê bihizirê. Ev civaknasî wê hem bandûra wê pîrr zêde wê di pêşketina zaroyê de wê li ser mejiyê wê hebê û hem jî wê, li ser rewşa jîyane wê hebê. Wekî din wê temenê bi pêşxistina keseyetîya xwe û bi wê re xortbûna wê jî wê, weke temenekê yekane ku wê biafirênê bê.

Ev weke aliyê malbatê û hebûna wê û giringîya wê ya ji aliyê zaro bê bê. Emê li jêr zêdetirî li ser wê aliyê bisekin. Li vir di çerçoveya demên wê yên hemdem de em divê ku pêşî hinekî li ser wê bisekin û wê werênina li ser ziman. Di nava wan rewşên ku wê di roja me de wê dihên jîyîn wê, rewşa malbatê, û bi ne fahmkirinên demkî ji hevdû felişîna wê hwd wê, weke aliyê ku mirov wê bi wê re wê di serî de wan fahmbikê bê.

Malbat wê weke aliyekê giring wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê di serî de mirov karibê wê bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê, malbat wê, weke temenê pêşketinê bê. Weke ku wê çawa ku wê zaroyek di malzaroka dayika xwe de wê mazin bibê di demên berî hatina li dunyê de wê, piştî ku wê, hat li dunyê wê erk û îşleve wê malzarotiyê wê mal û ankû malbat wê bîrê li cih. Wê, mirov di nava malbatê de wê, mazin bibê. Wê xuy, xoslet û qarakterê xwe wê di nava malbatê de wê hilde. Çendî ku ew malbat di ahengek rêkûpêk de bê wê, mirov jî wê di wan pêvajoyên xwe yên mazinbûnê de wê, bi rêkûpêk bê. Wê, di wê rewşê de wê pêşketina xwe wê baştirin wê bide jîyankirin. Di wê rewşê de wê

dema ku wê li ser malbatê wê lêkolîn wê bi civaknasî û derûnî û hwd wê di çerçoveya hebûna civakê de wê werina kirin de wê, zêdetirî wê ev wê pirr zêde wê bi awayekê giring wê bal li wan wê were kişandin. Ahenge pêşketina keseyetîyê û bi kêrî şikeştinan bûhûrandina pêvajoyên pêşketinên xwe jî wê, di wê rewşê de wê mirov dikarê bi wê ve girêdayî wan werênê li ser ziman.

Malbat di aslê xwe de wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, nikaribê wê tenê wê ji hatina cem hevdû a çend kesan ku ew di afirê wê, hilde li dest. Aliyê wê yê çandî, dîrokî, civaknasî, derûnî û biolojîkî û hwd bi hevdû re divê ku mirov wan li wan bihizirê û wan hilde li dest û wan fahmbikê. Di pêvajoyên pêşketina malbatê ên ji demên berê ve ku wê heta roja me wê, werin ku mirov çavekê û nerînekê li wan dide mirov, bi wê re wan di serî de weke aliyekê giring kifşdikê û wê dikarê wê bi wê re wê werênê li ser ziman. Malbat di vê çerçoveyê de wê, di roja me de wê, dema ku wê, zêdetirî wê, ji nava wê, derketina li derve wê bibê wê, bi nîrxên wê malbatê wê mirov wê, were nasîn.

Di nava malbatê wê aliyên weke yên rewîst, kevneşopî, orf û adet û hwd jî wê, bi wê re wê di çerçoveya hebûna civakê de wê bijî. Di wê rewşê de wê mirov wê wan nîrxan wê di xwe de wê di nava malbatê de wê bicihbikê û wê bi wan wê mazin bibê. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê dema ku mirov di çerçoveya civakê û giştîya wê ya demî de wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman û bandûrîya wê ya li malbatê û keseyetîyê wê bi hevdû re wê bi wê re wê fahmbikê wê, di aslê xwe de wê, ev wê, bi wê re wê, aliyên malbatî wê bi van nîrxên xwe jî wê, ji wê re wê bi heman rengê wê xwediyê wate û temenekê bin. Di wê rewşê de wê, civak û malbat wê têkiliyek wan ya teybet a bi hevdû re wê di çerçoveya jîyanê de wê hebê. Di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di roja me de wê, gelek tiştên ku wê di nava malbatê de wê weke 'nepenî' û ankû 'sirrên malbatê jî wê werina dîtin wê bi awayekê vekirî wê, werina jîyankirin. Minaq wê, têkiliyên zayendî ên di nava jin û mêrê re wê derkevina dervî malbatê. Wê weke wê gelek aliyên din ên ku mirov dikarê bi wê rengê wê hilde li dest bê. Wan aliyên ku ew bi wê rengê derdikevina dervî malbatê mirov çawa wan dikarê hilde li dest? Mirov wan weke pêşketinekê wê fahmbikê û hilde li dest.? Û ankû weke deformeyekê ku ew di rewşa malbatê de hatî pêşxistin wê bi wê rengê wê hilde li dest. Di aslê xwe de wê, hemû watelêkirinên gotinî wê dîtbar bin. Di wê çerçoveyê de ku mirov wê çawa û ji kîjan aliyê ve wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, weke

aliyekê giring wê mirov dikarê wê hilde li dest. Di roja me de wê dema ku mirov bahsa ramyarîyê dikê mirov wê bi astek zêhnî wê dikê û dixwezê wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman. Heman rewş wê bo rewşên malbatê ên navaroka wê û çerçoveya wê ya giştî jî wê wusa bê. Di serî de wê mirov dikarê di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê malbat wê di awayekê de wê pêşketina xwe wê hertimê wê ji demê wê bi bûhûrênê li demê.

Hebûna malbatê wê, di wê rewşê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê, di serî de wê hilde li dest ku malbat wê, di her demê de wê, weke saziyek temen wê xwe bide dîyarkirin. Di demên berê ên şariştaniyê de jî wê malbat wê, bi wê rengê wê hebê. Di wê çerçoveya hebûna malbatê de wê, dema ku wê dem wê were salixkirin wê malbat jî wê were salixkirin. Minaq em di roja me de bahsa 'dema hemdem' dikin wê, di wê de jî wê bahsa 'pêşketina malbata hemdem' wê were kirin. Di wê rewşê de wê ev gotin û watelêkirinên wan di aslê xwe de wê weke aliyekê giring wê di serî de mirov dikarê wê hilde li dest. Di roja me de wê gotina malbate hemdem wê weke aliyekê giring ê ku mirov wê dikarê wê, di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, hilde li dest û wê werênê li ser ziman bê. Malbat wê, ji aliyekê ve wê, wê weke têngîneka giştî ku mirov wê di çerçoveya giştîya civakê de wê bêjê wê weke neynika civakê bê. Ji wê mirov dikarê giştîya civakê jî wê bi pirraniya wê re wê hilde li dest û wê fahmbikê. Di wê rewşê de wê, malbat wê, temenekê civakî bê. Lê civak jî wê çendî ku wê di çerçoveya fahmkirina malbatê de wê bi têngîni û heyînî wê weke çerçoveyek giştî a bi ast û li jorîn bê wê, di serî de wê, ji van aliyên xwe û xosletên wan ve wê, ji malbatê re jî wê, karibê wê weke weke çerçoveyek ku ew xwe bi wê bibînê û wê fahmbikê bê.

Di wê rewşê de malbat di aslê xwe de ku mirov wê ji kîjan aliyê ve wê hilde li dest wê, weke aliyekê giring û çerçoveyek têkilî a girêkî jî wê xwe bi awayekê vekirî wê bide dîyarkirin li berçav. Gelek rengên têkiliyê ên nava malbatê hena. Di wê rewşê de wê mirov dikarê bi wan rewş û têkiliyên wê re wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman.

Di mijare fahmkirina malbatê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov li dîrokê jî dinerê wê, gelek têngînen felsefîkî û hwd ku ew derdikevin û bi awayekê bîrdozîkî wê malbatê wê ji aliyê xwe ve wê bikin wê fahmbikin û şîrovebikin. Di wê rewşê de wê, nerînên xwe yên têngihîştinî û bîrdozîkî û hwd wê, di wê warê de wê li ser wê re wê bînina li ser ziman.

Di her demê de û wê di herîkîna dîrokê de wê çerçoveyên pêşketinî ên malbatî wê bi demkî û herêmî û hwd wê cûda wê hebin. Minaq têgîna malbatê a rojhilat û herêmên din ên Asya ku wê yek kêr û yek zêde wê nêzî hevdû bin wê werina dîtin. Ji aliyê din ve jî wê dema ku mirov di demên piştî wê weke ku mirov wê, were herêmên weke rojava û ankû ewropa û hwd wê, mirov rasti rengekê din ê bi şewayî ku wê malbat wê bi wê were dîtin bê. Di wê rewşê de wê malbat wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. ..

Malbat wê di roja me de wê di bin gotina 'malbate hemdem' de wê pirr zêde wê li ser wê bê sekin in. Wekî din ji aliyekê din ve wê, gotinê mirov dikarê bi wê rengê wê werênê li ser ziman ku wê di demên hemdem de wê rewşa malbatê wê çî bê wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Pêvajoyên pêşketina malbatê wê, bi demê re wê ji nava wê û çerçoveya wê, ku mirov dibînê wê hin bi hin wê, di awayekê de wê bi pêşketineka wê bi awayekê peresendinî wê, bide dîyarkirin û bê hanîna li holê. Di roja me de wê dema ku wê bahsa malbatê wê were kirin wê ji aliyekê din ve jî wê hebûna malbatê wê, çawa wê were fahmkirin wê, ew wê weke mijareka giring wê xwe bide dîyarkirin. Malbat di demên hemdem de wê pirr zêde wê, pirr zêde wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê, çerçoveya malbatê wê, were li ser sekin in. Di wê rewşê de wê, di demê dew wê têgih, nerîn û rewşên nû ên zêhnî wê bi dîmenî û hwd wê pêşkevin. Di wê rewşê de wê, wê pêşketina demên hemdem ku wê pêşkeve wê, malbat wê, çawa wê, pêşketina xwe wê di wê de wê bijî wê, mirov dikarê bi wê re wê hinekî li ser wê bisekinê. Di roja me de wê, di demên hemdem de wê pirr zêdeyî wê malbat wê ji du aliyan ve wê pirr zêde wê bi pîrsgirêk wê were dîtin û hanîn li ser ziman. Aliyekê wê di çerçoveya aheng û entegrebûyîna malbatê li gorî pêşketin û têgînên dema nû bê. Aliyê duyem jî wê, li ser fahmnekirinên ku wê li dever û herêmên cihanê ên ku ew zêde pêşneketina ku wê bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin bê. Wê ji nava malbatê wê peyxa, mêyl, xwestek, hevî, bêrî û xwezîyên mirovî ku wê biafirin wê ji aliyekê ve wê di nava malbatê de wê heya mirov wê ji ser hevdû wê karibê bide birin. Ev jî wê, bi demê re wê, di nava malbatê de li hevdû hisandin û ankû gûhdarkirin, bi hevdû re ne xwestina jîyankirinê, xwestina ji hevdû dîrketinê û hwd wê, bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin. Ev jî wê, weke aliyê ku wê karibin ji aliyê wan ve weke aliyê felişîna malbatê jî wan werênina li ser ziman bin.

Dûrketina endamên malbatê ji hevdû wê, bi xwe re wê gelek pîrsgirêkên derûnî û yên têkilidanîne û hwd, bi civakî, civaknasî û derûnî û hwd re wê bide afirandin. Di wê rewşê de wê, mirov wê, çendî ku wê dema ku ew rewş jîyankir jî wê, piştî wê ji aliyekê ve wê, ew bendên girêdayî û pêşketî hena ên çandî û biolojîkî û hwd wê, temenê kişandina li hevdû a hêstî, hîssî û hwd bê. Di wê rewşê de wê, ev jî wê, weke aliyna ku mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di demên hemdem de wê, rewşa malbatê wê, weke aliyekê ku wê, nêvî bi nêvî wê di bin kontrola dewletê û sazîyên wê de jî bê. Wê jî mirov dikarê wê ji vê aliyê ve wê, di serî de wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman ku wê, ev jî wê, malbatê wê bikê weke sazîyek civakî a pirralî di pêşketina wê de. An jî mirov dikarê wê ji wê aliyê ve wê hilde li dest û wê fahmbikê ku wê, malbat wê, gelek aliyên ku wê, di wê rewşê de wê bi têkiliyên xwe re wê bandûrê li wê bikin wê biafirin. Di wê rewşê de wê malbat wê, di wê rewşê de wê di nava wan têkiliyan de wê, li şûna ku wê xwe bijî wê wan têkiyan wê bijî. Di wê rewşê de wê, bikeve rewşeka bi dilwaswas de jî.

Malbat wê, di aslê xwe de wê, di demên hemdem wê zêdetirî wê bi pîrsgirêkên nava kesên nava malbatê re wê xwe zêdetirî wê bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, malbat wê, hinekî wê li ser wan rewşa re wê were avakirin. Dema ku ew hêst şikeştin wê ew malbat jî wê were û bê şikandin û ankû wê bi şikihê. Di wê rewşê de wê malbat wê, weke aliyekê wê yê giring wê, xwe di demên hemdem de wê bi wê rengê wê bide dîyarkirin.

Di demên hemdem de wê hebûna malbatê û têkiliyên nava wê, li ser rewşên xwestek, berjewendî û xwe baş hîskirinê re wê derbas bibê. Di wê rewşê de wê ev jî wê, weke alî û rewşna hêstîyarî ên ku wê, pirr zêde wê tenik û zîz bin. Mirov wê, demê wê, dema ku ew bi wan jîyankir ku wê, hingî wê bi wan wê têkiliyê wê dênê. Kesekê ku ew jin bê û ankû mêr bê wê zêdetirî wê, di wê rewşê de ku wan xwe xirab hîskir wê ji malbatê dûrkeve û ankû wê malbatê wê karibê xira jî bikê. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, weke aliyekê ku wê bi gotina "azadiya mirov" wê bê hanîn li ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di wê çerçoveya wê têgînê de wê kesek wê weke ku ew bixwezê wê karibê xwe biavêjê dervî wê. Yan jî hinek pîrsgirêkên derûnî, civaknasî û hwd ên nava malbatê wê karibin di wê çerçoveyê de bibina xwediyê encamên xiraker di rewşa malbatê de.

Di wê çerçoveyê de wê dema ku mirov hebûna 'malbate hemdem' wê li wê dihezirê wê, ji demên piştî şerê cihanê û duyem û bi vir ve wê mirov

dikarê wê bêjê ku wê, gelek malbat wê bîn avakirin û bi ji hevdû cihêbûna dêûbavan wê were xirakirin. Di wê rewşê de wê gelek istatistikên ku ew hatina çêkirin wê, bidina nîşandin ku wê, rêjeyek pirr zêde bilind wê di wê çerçoveyê de wê bi hevdûberdenê re wê bi xirabûna malbatê re wê xwedî encam bin. Di wê rewşê de wê di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, di wê çerçoveya demên hemdem a malbatê de ku mirov wê bihizirê wê, di serî de wê, malbatê û têngîmn azadiyê wê mirov çawa karibê wê bi awayekê baş bi hevdû re fahmbikê? Di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke aliyekê giring bê ku mirov wê di wê warê de wê werênê li ser ziman ku wê malbat wê, di rewşa wê de wê, zêdetirî wê, bi têngî û aqilê wê re wê weke aliyekê giring wê xwe di wê çerçoveyê de wê bide dîyarkirin. Lê malbat wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê, di wê rewşê de wê mirov dikarê bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê, di rewşa wê de wê, li ser têngîna azadiyê û hwd re wê, bi zanebûnê bê û ankû ne bi zanebûnê bê wê mirov wê bikeve nava rewşek 'bêberpîrsîyar' de û wê xwe biavêjê dervî malbatê de. Malbat wê, ji aliyekê ve wê, temenê wê weke ku wê di demên wê yên kevnera de wê were dîtin wê li ser parastin, ewlehî û berpîrsîyarîya li wê û ji nava wê a li hemberî hevdû bê.

Malbat wê dema ku mirov wê hilde li dest wê, di serî de wê di çerçoveya van têngînan de mirov divê ku wê bînê li ser ziman ku wê temenê wê li ser parastin, ewlehi û berpîrsîyarîyê bê. Di wê rewşê de wê, kesên ji nava malbatê weke dêûbav wê li hemberî zaroyan wê, xwedî berpîrsîyar bin. Wê, di pêşketin û mazinbûna wan de wê, temen bin. Dema ku wê zaro wê bijî wê, weke kesên ku ew ji xwe re minaq bigirê jî wê, ew bin.

Zaroyekê ku ew bêî dayika xwe û ankû bêî bavê xwe mazin bûya wê, hertimî wê di van waran de wê, weke ku ew xwedî 'kêmesî' bê wê ew di xwe de wê hîsbikê. Wê, ew wê bi hêstîyarî ew bêî wan mazinbûna zaroyê wê, di temenê gelek bertekên ku ew bide nîşandin û xwe bi wan bînê li ser ziman bê. Wê dema ku wê zaro wê bibînê ku wê dê û zaroyek bi hevdû şa dibin û ankû bav û zaroyek ku ew bi hevdû şa dibin wê, dema ku yek ji wan ji jîyane zaro çûbin wê zaro wê hingî wê, hêstîyarîya wê rewşê wê bi şikeştinên xirab wê di wê kêlikê de wê karibê bi xwe re wê bijî. Weke van rewşan ji aliyê civaknasî û derûnî ve mirov dikarê gelek rewşên di her temenê zaroyê de ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê hebin.

Di wê rewşê de wê jî wê weke aliyekê din ez dikarim wê werênima li ser ziman ku wê zaro wê di demên hemdem de wê, ji pêşketina derve wê vekirî bê. Wê, xwe li bayê wê berdê. Wê di nava wê de wê herê. Wê pêşketinê wê bi wê re wê, bi xwe re wê bijî. Lê bi wê re wê, dema ku wê, ev aliyên zaro ên malbatî temem bin wê, hingî wê zaro wê zêdetirî wê bi awayekê bi xwe bawerî wê di nava wan rewşan de wê herin û wê ew wan wê bijî.

Pirsgirêkên pêşneketina keseyetîyê bi aliyên weke bi xwe zêde ne bawerbûnê wê ji temen ve wê dema ku mirov hinekî bi derûnî li ser wan rawastihê mirov wê, ji gelek aliyên ve wê van aliyên jî wê di temen de wê bibînê. Derûnîya zaroyekê bi dêûbav re mazinbûyî û ya zaroyekê ku ew bêtê dê û ank bav mazinbûyî wê gelek cûdahî wê di nava wan de wê hebê. Wê di hêstên bi xwe bawerbûnê û pêşketina xwe de wê ew wan wê pirr vekirî wê bide dîyarkirin. Di bixwe bawerbûn û wêrebûna zaroyê a di rewşan de ku ew gava bi wêreyî bi avêjê de wê, ew rewş wê ji temen ve wê bandûra wê li zaroyê wê hebê.

Weke pirsgirêkên bi xwe bawerbûnê wê di demên hemdem de wê, gelek aliyên din jî ên mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê hebê. Di warê pêşketina civakên demên hemdem de wê, zêdetirî wê li ser rewşên malbatê û zaroyê wê sazî wê bi fermî wê werina vekirin. Di wê warê de wê, hewlbê dayin ku ew di nava ewlehiyê de ew bi xateka baş pêşkevin. Wê derfetên jîyanê û pêşketinên cûda wê bidina naskiirn. Lê ev temen wê çendî ku wê zaro wê karibê wan bijî wê, temenê wê dîsa hebûna dêûbav bê. Wê dema ku wê zaro ji wan dûr bê û ew j iwan qatahî bê wê, hingî wê zaro wê, di wan waran de wê nikaribê wê, zêde di nava wan derfetan de jî ew weke ku wê were xwestin ew bibê xwediye pêşketinê. Di wê warê de wê, zêdekirina derfetan û hwd ji zaroyê û pêşketina wê re wê, di aslê xwe de wê, ji wê zêdetirî wê aliyên weke yên navenda malbatî û aramiya wê, hertimî wê weke aliyekê ku wê temen ji wê re wê biafirênê bê.

Gotina aramiya nava malbatê wê di demên hemdem de wê bi awayekê simset û şenber wê temenê wê hebê. Di wê warê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê zaro wê wan aliyên wê di serî de wê, bi xwe re wê, bijî. Wê bi aramiya xwe re wê bijî. Zaroyên ku weke ku ew di piçûkatiya xwe de xirab û ankû nahsin jî wê, hinekî wê dema ku mirov wan bertekên zaroyan ji wan fêrbibê û wan hîn bibê wê bi wê hînbûna wan re wê bibînê û fahmbikê ku wê zaro wê, di wê rewşê de wê, hebûn û nebûna wan rewşên bi hebûna dêûbav û

gelek rewşên li dora wê bi hêstî û hêstîyarî wê bikê temenê wan bertekên xwe de. Di wê rewşê de wê di serî de weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Malbat di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê, dîsa wê di demên hemdem de wê, derkeve li pêş. Di wê rewşê de wê mirov dikarê bêjê ku wê ti sazî wê cihê malmatê û hebûna dêûbav a bi zaroyê re bi giringîya wê re wê negirê. Wê hebûna malbatê wê, ji temen ve wê xwediyê giringîyekê bê. Wê giringîya malbatê mirov nikaribê wê tenê bi rewşa dêûbav re jî wê, bi sînor wê fahmbikê. Wê bi wan re wê, ji aliyê zêhnî û pêşketina keseyetîyê ve jî wê, ew giringî wê xwe bide dîyarkirin.

Di roja me de wê dema ku wê di çerçoveya derûnîya zaroyê de wê were hizirkirin wê gotinek wê di dema lêkolîna zaroktiya zaroyê û ankû kesekê mazin de wê were lêpîrsîn wê, ev pîrsa giring wê were pîrsin ku wî û ankû wê *zaroktiyek çawa wê derbaskirîya*. Di wê rewşê de wê, nîşanakên pêşketina başbûnê û ankû ne başbûnê û hwd wê di wê de wê werina lêgerîn. Ev wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê dikarê wê, di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, li ser wê bisekinê bê. Di dewama wê de wê têkilî û rewşên nava malbatê bi rengê pêşketin û hebûna wê re wê were lêkolîn û fahmkirin. Ev jî wê weke aliyna kirdeyî ên ku wê di pêşketina zaroyê de wê, werina fahmkirin bin.

Têgînên weke nîrxên hemdem ku wê di demê de wê pêşkevin û wê serdest bibin ên weke mafê mirov, mafûazadî, serbestî, bi serêxwebûyîn û hwd wê, zêdetirî wê derkevina li pêş. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê, di nava malbatê de wê, di wê çerçoveyê de wê dema ku mirov ji aliyê dê û bav ve van têgînan û têgînên weke wan ên nîrxên demê ku mirov hewlbide ku wan fahmbikê mirov wê, di çi rengê û awayê de wê bikê ku wan fahmbikê û hilde li dest? Di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke aliyekê giring ê ku mirov dikarê wê, di serî de wê li vir wê fahmbikê bê.

Mijare malbate hemdem wê, di wê çerçoveyê de wê, li ser temenê wê, ev nîrxên hemdem ku ew pêşdikevin wê, bi nîrxên wê yên demên berê û rengên wê yên têgînî ên pêşketina û di wê de bicih in jî wê, werina hemberî hevdû. Minaq rest û ristên rewîst û sincê wê, di wê rengê de mirov dikarê wan werênê li ser ziman. Wekî din kevneşopî, orf û adetên ku ew pêşketina û di nava wê de bicihbûna mirov dikarê wan binavbikê. Di wê rewşê de wê, ev jî wê, weke aliyna din ên ku mirov dikarê wan di serî de wan hilde li dest û wan werênê li ser ziman.

Mijare maf û azadîyê û serbestîî wê di aslê xwe de wê di wê warê de wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Di wê rewşê de wê, ew jî wê weke aliyekê giring wê bi wê rew wê were dîtî ku ew çawa û di çi rengê de ew dihê şîrovekirin, salixkirin û fahmkirin. Ev jî wê, di rewşa malbatê de wê, bi zêdeyî wê derkevina li pêş.

Di aslê xwe de rewşa malbatê wê, di demên hemdem de wê, gelek pîrsgirêkên wê yên ku wê di çerçoveya ji hevdû felişîna wê ya li ser temenê wê yê berê ku wê bibê re wê, xwe bidîna dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê, temenê wê yê berê wê weke qalibek rûn ku ew afgîr di bin wê de ya û di halihê wê, lê were. Lê li şûna wê, pêşketinên nû û rengê pêşketinên nû ku ew bi fahmkirinê re kêmbin wê hingî wê tengezerîyên ku wê bi keseyetiyê re wê rûbidin wê baxtê mal û malbatê jî wê bidîna dîyarkirin.

Li jêr emê li ser rewş û rengê malbate demên berê û ya destpêkê emê li ser wê bisekin in. Lê li vir di aslê xwe de em ku gotinekê jî bê em bi wê bêjin wê ew bê ku wê rewşa malbatê wê, di rewşa wê de wê, weke aliyekê giring wê, di her demê de wê hebê. Wê di wê de wê, weke ku wê çawa ku wê bahsa berhevkinê a di wê de wê were kirin wê, ew berhevkin wê ne tenê bi aliyên aborî û hwd bê. Wê bi çandî, hûnerî û hemû aliyên din ên civakî ên weke nîrx û aqil ku ew pêşdikevin wê di wê de wê bicih bibin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa malbatê, wê bi nîrxên wê yên hemdem re wê, di wê çerçoveyê de wê, mirov dikarê bi vê aliyê ve jî wê hilde li dest. Ji aliyekê ve wê, dema ku mirov ji hevdû felişîna malbatê fahmbikê wê mirov karibê wê li ser wê re bêtê ku wê weke felişîneka ji hevdû a civakî jî bê. Di wê rengê û awayê de jî wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring mirov dikarê wê fahmbikê.

Hebûna malbatê di demên hemdem de wê bi rastî jî wê, weke aliyekê ku wê, di her kêlî û dema wê de wê pêwîstîya wê ya bi fahmkiirîna wê hebê bê. Wê, di serî de wê, weke aliyekê giring ku mirov wê, dikarê wê, di serî de wê hilde li dest bê. Di serî de wê mirov dikarê weke aliyekê giring wê fahmbikê ku wê malbatê wê, di serî de wê, têtînin ku wê bi demê re wê pêşkevin wê bandûra wan pîr zêde wê li wê hebê. Her dem wê bi rengên pêşketina xwe wê bandûrê wê li wê bikê. Di encama wê hizirkirinê de wê, gelek caran wê hinek kesên ku ew mijar hildana li dest wê, bêjin ku wê, di encama wê de wê di pêşarojê de wê rengekê çawa ê malbatê wê derkeve li pêş. Ev pîrs wê, weke pîrseka ku wê, mejiyê herkesekê wê di her demê de wê mijul bikê bê. Her dem wê li gorî xwe

wê malbat wê di wê de wê hebê. Di aslê xwe de wê, malbat wê ne weke rewşeka ku wê ew di demekê de pêşketî û wê di demekê piştî de wê dema wê derbas bibê û êdî wê malbat wê ji holê rabê bê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê li demên berê ên malbatê wê werê nerîn û di demên hemdem de wê pîrsa rewşa malbatê wê were lêpîrsîn wê ji gelek alîyan ve wê, bi nêzîkatîyek bêwate nêzîkbûyîna li wê, di aslê xwe de wê, rengên hizirkirinê bi wê rengê wê werênê li hişê mirov.

Ku mirov ji kijan aliyê ve li wê binerê jî wê malbat wê, hertimî wê weke rewşek civakî wê hebê. Wê, di serî de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê çendî ku wê temenê wê li ser temen û bingîhekê çandî û hwd wê rûniştî bê û wê mirov dikarê wê, di wê çerçoveyê de wê fahmbîkê jî lê wê, di aslê xwe de wê mal û malbat wê, weke rewşeka ku wê, sitargeha jîyanî a zindiyî bê. Ev rewş wê, weke rewşek fîzyolojîkî wê bi awayekê wê bi her zindiyî re wê hebê. Di wê rewşê de wê, temenê wê, têkilîdanêna zayendî a zindiyî bi hevdu re diafirênê bê. Di wê rewşê de wê, rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê, bi wê têkiliya zayendî re zêdebûyîna mirovan bi zindiyî wê, temenê wê û temenê wê zêdebûyîna zindiyî ku wê çêbîkê bê. Ji wê aliyê ve wê, weke rewşek heyînî û hebûnî a jîyanî jî mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman.

Li ser têngînên bîrdozîkî re wê, di roja me de wê, dema ku wê têngînên bîrdozîkî êmn vajî hevdu wê, bisekin in wê, rewşê jî malbatê wê destpêbikin. Wê, di wê warê de wê malbat wê, weke temenê civakê ku wê hertimî wê di her warê de wê li wê were hizirkirin bê.

Di rewşa malbatê de wê, temenê parastina civakê wê, di aslê xwe de wê bi nîrxên wê re wê pêkwere. Parastina malbatê bi reng û nîrxên wê re û li gorî demê pêşxistina wê û adilandina wê, mirov dikarê weke pêşxistin û adilandîneka civakî jî wê werênê li ser ziman. Di wê rengê û awayê de wê, malbat wê, di wê rewşê de wê, dema ku wê, rewşa wê di demên hemdem de wê, were hildan li dest wê, di wê warê de wê, li ser têkiliyên nava malbatê ên jin û mîrê bi hevdu re bê, yê zaroyan bi hevdu re bê, yê dêûbavan bi hevdu û zaroyan re bê, yê ciwan û kal û ankû pîran bi hevdu re bê û hwd wê ji van alîyan û gelek aliyên weke wan re wê, were hildan li dest. Di roja me de wê, dema ku wê bahsa nava malbatê û têkiliyên nava zayendan wê werekirin wê, li ser wê re wê çawa wê wekhevî bi nîrxî wê were dîtin û hildan li dest wê, li wê were hizirkirin. Di wê rewşê de wê, di rewşa xwediyê maf û azadiyê de bê ku her kesek weke hevdu xwediyê heman maf û azadiyê, rêz û hûmetê û hwd bê. Di wê rewşê de

wê, nirxên hemdem wê, di wê çerçoveyê de jî wê, ji aliyekê ve wê pêşkevin û wê derkevina li pêş.

Mijara malbatê wê ji vê aliyê ve wê, hildana li dest wê, di aslê xwe de wê, pirr zêde wê, weke aliyekê giring bê. Di dewama wê de ku mirov nirxên wekheviyê wê hilde li dest û bi wan re li mejuya wê bihizirê wê, di demên berê de wê, bi çand û rengên hizirkirinên bi zêhnî ku ew bûna wê, di gelek waran de wê, jin wê, were bindest kirin. Wê rewşa wê, di wê warê de wê, were dîtin. Minaq wê, têgînên weke "jin divê ku ew hertimî di malê de bê", "hertimî di gotina mêrê xwe de bê", "jin hertimî divê ku ew li zaroyan bînerê", "jin hertimî wê, xwarinê ji malê re wê çêbikê", "jin hertimî divê ku ew zaroyan bîne dunyê", "jin divê ku ew divê ku li xwestekên malbatê û mêrê xwe bihizirê û hwd wê, bi wê rengê wê bê hanîn li ser ziman. Di wê rewşê de wê, mêr wê, di dîmenekê de wê, weke serdestî û "xwediye wê" wê were dîtin. Di aslê xwe de wê, ev rewş wê, bi demê re wê rewşa malbatê wê, ji gelek aliyan ve wê bikê berlêpîrsînê de. Wê malbat wê, di wê rewşê de wê, weke sazîyek temenî a civakî ku ew biindestiyê pêşdixê wê bi wê rengê wê li wê were nerîn. Di rewşa malbatê de wê, piştî wê li ser van têgînan re wê li wê were hizirkirin.

Her civak wê dema ku mirov çanda wê bi teybetî wê hilde li dest wê, ji van aliyan ve wê weke têgînek giring wê karibê xwe bide dîyarkirin bê. Di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa têgîna malbatê, wê di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê li ser têgîna çandê re wê hilde li dest wê, bi wê re wê, rengên çandî ên tefsîrkirinên bi wê re ku ew hatina kirin mirov dikarê wan lê bipîrsê û wan fahmbikê. Bi wê re mirov dikarê malbatê wê, weke aliyekê giirng wê, fahmbikê û wê, werênê li ser ziman.

Her çand wê, di wê warê de wê, dema ku wê malbatê wê şîrovebikin û wê navaroka wê bînina li ser ziman wê li gorî xwe wê bi hinek nirxna wê ew wê bînina li ser ziman. Di wê rewşê de wê, demê mirov dikarê ji hevdu derxê ku wê kîjan ji kîjanê baştir wê dihênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê, mirov divê ku wê bêtir ku wê berê hizirkirin û rûyê aqilê mirov wê hertimî wê bi ya baştir ve bê. Wê li ser wê re wê bihizirê û wê bixwezê ku ew xwe bigihênê li wê.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê bi rewşa malbatê re wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê, di demên hemdem de wê li ser wan aliyê ne wekheviyê û aliyê ku ew ji têgîna maf û azadiyê dûr in wê, bi rexnegirtina li ser wan re wê pêşketinekê wê bikê ku ew di xwe de bide çêkirin. Lê di wê rewşê de wê, ew dema ku wê ew wê were kirin jî wê, ji

gelek aliyan ve wê fahmkiirna ya nû û ankû rengê nû ê malbatê wê, di mejîyan de wê bi ne zelalî wê xwe bide dîyarkirin. Temenê hevdû ne fahmkiirnê, nakokiya nava malbatên demkî û hwd wê, di wê warê de wê xwe bidina dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, wê minaq wê hertimî wê nkokiya nava nifşên nû û yên kevn û ankû pîr wê hebê. Wê her demê wê li gorî xwe wê ew wê bijî. Ber ku wê ew hertimî wê hebin. Mirov dibê, dibê zaro, mazin dibê, pîrûkal dibê û û piştîre dîmirê. Ev pêvajoyê wê bi fîzyolojîkî wê wateyên wê hebin. Wê li ser wê re wê, ev rengên wê xwe bidina dîyarkirin.

Têgîna wekheviyê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê dikarê wê, hilde li dest bê. Wê, di demên hemdem de wê rewşa hildana li dest a zayendan minaq rengên teorîkî û û hwd ên weke **feminismê** û hwd wê, mirov dikarê wê bibîr bixê. Wê ev têgîn û têgînên weke wê ku wê pêşkevin û ankû pêşketî hena wê, bandûra wan wê ji temen ve wê li pêşketina nava malbatê, têkiliyên nava jin û mêr, zaro, ciwan û kalan wê hebê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Malbat di wê rewşê de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa malbatê wê, di serî de wê, xwe bi gelek aliyan wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, bêtê ku wê, rewşa malbatê a demên hemdem wê, di serî de wê, weke aliyekê ku wê, ji van aliyan ve û gelek aliyên din ên weke van aliyan û hwd ve wê pêşkeve bê.

Lê di fahmkirina van aliyên wê de wê, dema ku mirov wê malbatê wê bikê ku wê fahmbikê wê, di serî de wê, li ser temenê wê yê çandî, dîrokî û hwd re wê mirov dikarê wê, hilde li dest bê. Di nivîsandina me ya vê mijarê a weke di derbarê malbatê de wê armanca me di serî de wê ew bê ku em bigihijina çerçoveyek têgînî a rast di derbarê malbatê de bê. Bo vê yekê malbate demên hemdem û ankû ya pêşarojê wê çawa bê ku ew were dîtîn û fahmkirin. Li ser wê rewşê pêşketina ku wê were jînkirin êdî ew were jînkirin. Pîrsgirêkên nava malbatê ku ew dibin ew endamên malbatê ku ew karibin wan di nava xwe de hildana li dest û li şûna ji hevdû cihêbûyîne pêşî ku ew karibin di nava xwe de wê, çareseriyê wê pêşbixin. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de di dewama wê de mirov wê bêtê ku wê ti kesek ne bi hebûn û ne bi gotina xwe re wê ne li ser yê din re bê. Wê dema ku bi wê têgînê li wê û mijarê hat nerîn wê hingî wê rasttir wê fahmkirina wê baştirin wê were dîtîn.

Demên dîrokî ên destpêkê ên malbatê

Demên destpêkê ên malbatê ku mirov wan hilde li deest wê, di serî de wê, mirov wê, karibê pirr zêde kevn herê. Heta dema destpêka mirovtiyê mirov dikarê herê. Di demên berî şariştaniyê de mirov dikarê wê li sê beşan wê di destpêkê de wê bêş bikê. Beşa pêşî a destpêkê ku wê bi zindiyî wê di nava xwezayê de wê bidest çêkirina cihê xwe yê parastinê weke mal ku wê çêbikê bê. Di wê demê de wê, mirov wê, li gorî şert û mercên xwezayê wê bijî. Wê, deverên weke şikeftan ku ew hena wê li wan wê bijî. Wê bi wê re wê pêvajoyîna pirr zêde demdirêj wê bi mejuyî wê bijî. Pêvajoya duyem wê pêvajoyên weke dema, minaq ya homo sapiens û ankû neandertal û hwd bê. Wê, berî û û piştî wan wê bi komî wê bi zindiyî wê bijîn. Temenê bi hevdû re jînkirinê wê, li ser esasê ji hevdûbûyîna biolojîkî û hwd bê. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê malbat wê, bi wê di wê demê de wê zêde wê nebê. Wê cihên sitargehê ku mirov dikarê wan weke mal û ankû malbatê binavbikê wê hebin. Malbat wê bi tîgînî û gotinî wê aîdî dema şariştaniyê û pêşketina wê bê. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman bê.

Di wê demê de wê, pêşketinên wê ku wê zêdeyî wê weke demên bûhûrîna li ya mirovtiyê jî bê wê demên peleolitikê û hwd bin. Ev dem wê, di wê de wê, bi komî û cihên weke ku wê jin û mêrek wê di wê de wê bi hevdû re bin wê bibê. Di wê cihê de wê, dema ku wê zaro wê bibin wê hingî wê di derbarê wê deverê û cihê de wê hêstên cihbûnê û nasînê û hwd wê pêşkevin. Ev dem wê di aslê xwe de wê weke demeka ku wê di wê de wê hin bi hin wê rengê pro-tîpên malbatî wê di nava jîyanek komî de wê hin bi hin wê biafirin. Wê, di wê çerçoveyê de wê, ew wê pêşkeve. Her çendî ku wê, di çerçoveya tîgînên malbatî ên demên şariştaniyê de wê, bê gotin ku wê 'malbat bi hêsta lê xwedî derketina mîr li jinê re wê biafirê' jî lê ji wê zêdetirî jî wê, di aslê xwe de wê, malîtiya ku wê bi ber malbatê ve wê herê, wê di aslê xwe de wê, temenê wê li ser rewşa fîzyolojîkî a bi hevdû re bûyînê wê biafirê bê. Di wê çerçoveyê de wê dema ku wê ji wê bi hevdû re bûyînê ku wê zaro bibin wê, bo çerçoveyek malî û malbatî ji wê zaroyê re çêbikin wê, bi wê re wê, ew çerçoveya bi hevdûbûnê re wê hin bi hin wê biafirê. Ew wê, di destpêkê de wê weke çerçoveyek fîzyolojîkî a bi hevdûbûnê re bê. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê, di serî de mirov diakrê wê, li wê bihizirê.

Malbat wê, di aslê xwe de wê, bi wê re wê hin bi hin wê di demên piştrê wê biafirê. Lê heta wê dema ku wê malbatên demên şariştaniyê wê biafirin wê, gelek pêvajoyên bi wê rengê ên bi fizyolojikî wê derbas bibin. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Ji dema peleolitikê û heta demên mazolitikê û piştre ya neolitikê wê ev pêvajo wê bi wê rengê wê li ser rewşa malbatê a fizyolojikî re wê derbas bibê. Têkiliyên nava wê ên van deman jî wê ne zêde jidahi bin. Wê sist bin. Wê bi wê re wê, malbat wê hebê. Lê rengekê têkiliyê ê pirr jidahi û xort wê hebê. Ew jî wê ya dayikîyê bê. Di wê rewşê de wê, ya ku wê, temenê wê, malitiyê wê hin bi hin wê biafirênê jî wê, di aslê xwe de wê ji aliyekê ve jî wê ev bê. Ber vê yekê wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov diakrê wê, werênê li ser ziman ku wê di wan deman de wê ti têtênê weke yên rewîstî û sincî û hwd wê nebin ku ew rengê têkilîdanîna bi hevdu re wê bidina diyarkirin. Wê di wê rewşê de wê, ev wê di çerçoveyek komî a ku ew jî wê endamê wê bi girêdanîya xwûnê bi hevdu ve girêdayî bin. Ya ku wan bi hevdu re digirê weke kom jî wê, di aslê xwe de wê ev aliyê fizyolojikî bê. Di nava komê de wê têkiliyêmn zayendî ên weke jinek bi çend mêren re û ankû mêrek bi çend jinan re bikeve têkiliyê de wê hebê û wê ne rengekê têkiliyê ê lêpîrsîner bê. Wê xweza bê. Di wê rewşê de wê ev wê bi demê re wê hin bi hin wê ev pêşkeve. Ev wê, weke aliyekê ku wê hin bi hin wê bi malitiyê re wê jinê wê, derxê li pêş. Ber ku ew zaroyan dihenê li dunyayê û wê, ew wê, di malê de wê bijî. Wê dema ku ew ji aliyê derfetên fizyolojikî ve ew li wê were hizirkirin wê, ew temenê rehetbûn û di aramiyê de jîyankirinê wê li wê bigerihê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê, hilde li dest û wê wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa malitiyê wê, di wê rewşê de wê, rewşên fîzîkî ên jinê ên weke bihamlbûyîna wê, û ankû ketina demên adetê û hwd de ku wê weke rewşa tevgerên wê kêmîr bikin wê, sedema zêde ne çûyîna wê bin. Wê li ser wê re wê li cihekê weke sitargeh wê ji xwe re wê li wê bigerihê. Ev jî wê, hin bi hin wê jinê û malitiyê wê temenê wê bi wê re wê bi hevdu re wê di meji de wê bihûnê. Di aslê xwe de wê, temenê wê ji rewşên fîzîkî bikin. Di serî de wê, weke aliyekê giring ê pêşketina malbatê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di wê rewşê de wê demê mirov dikarê wê rewşa têkiliyên nava zayendan jî wê di wê rewşê de wê, bi wê re wê hilde li dest. Her jina ku ew di kuna xwe de diji wê, mîrê ku ew hat wê kunê û bi wê re wê

têkiliya zayendî danî wê, di wê de wê, weke ew jî mêrê wê jinê ku wê ji wî zaro wê bibin bê. Wê piştî wê, di wê rewşê de wê, girêdana wan ya bi hevdu re wê hin bi hin wê zêdetirî wê xwe bide dîyarkirin.

Di demên peleolitikê de wê zêdetirî wê rewşên komî wê pêşkevin. Wê di wê rewşê de wê pêvajoyên dîrokî ên bi nîfşî wê li ser wê re wê bi komî wê bîn derbaskirin. Di encama wan pêvajoyan de wê hinek tevger, kirin, xuy û qarakter û hwd wê, biafirin. Li ser wê re jî wê hîs, hêst û hwd wê xwe bidina dîyarkirin. Naskirin wê, weke aliyna giring ên ku mirov dikarê wan di serî de wan hilde li dest û wan werênê li ser ziman wê, di wê çerçoveyê de wê bi demê re wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, ev pêvajo wê, weke di aslê xwe de wê weke pêvajoyek pêşî a mirovbûnê ku wê di wê çerçoveyê de wê pêşkeve. Di wê demê de wê, aliyên bi pêşketina mirov û xwezayê re wê, pêşkevin û wê hin bi hin wê li rewşa jîyane mirov wê serdest bibin. Mirov wê, di wê rengê de wê di reng û awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê, hilde li dest û wê, fahmbikê û wê werênê li ser ziman.

Di dewama wê de wê, di aslê xwe de wê pêvajoyên mezolitik-neolitikê û hwd wê, di dewama wê de wê, li dûv hevdu wê werin û wê, li ser pêşketinên wê demê re wê pêşkevin. Wê di wê warê de wê, zêdetirî wê, kombûn wê hin bi hin wê di nava wê de wê li menên bingihînê ên weke komikên piçûk ku wê piştî wê, bina weke malbatê wê, bi wan re wê pêşkeve. Wê, di wê rewşê de wê, ev wê weke pêvajoyek din a bi peresendina pêşketina jîyane komî re ku wê dibê bi ber wê rewşê ve bê. Di wê çerçoveyê de wê, rewşa jîyane komî wê, di wê çerçoveyê de wê, hin bi hin wê, di nava xwe de wê, xatên tîgînî wê pêşbixê. Ev jî wê, li ser rewşên di nava jîyanê de ku wê pêşkevin re wê bibê. Minaq rewşên weke yên pêşketina hîs û hişkirinê wê hin bi hin wê pêşkeve. Wê di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring wê derkeve li pêş. Di demên jîyane komî ên dema peleolitikê de wê, ew wê were dîtin ku wê zêdetirî wê, kesê bi hêza xwe xort wê derkeve li pêş. Di dewama wê de wê hin bi hin wê, rewşa jîyane jinê hanîna wê ya zaroyan li dunyê wê derkeve li pêş. Di wê rewşê de wê, zaroyên ku wê ew wê bîrê dunyê wê li ser wan re wê hêstên dayikîyê wê bi wê re wê biafirandin. Di aslê xwe de ev hêst wê, weke aliyna ku mirov dikarê wan di serî de weke aliyekê giring wê, di nava wê rewşê de wê, werênê li ser ziman bê. Di wê rewşê de wê hin bi hin wê, ya ku wê jinê wê derxê li pêş wê hin bi hin wê bikê rewşek serwer weke ya di demên neolitikê ku wê di rengê sazûmanaka dayikî de

wê pêşkeve jî wê, temenê wê di wê demê de wê bi wê rengê wê bê avêtin.

Demên peleolitikê ku mirov ji kîjan aliylê ve wan hilde li dest wê, weke demna ku ew pêwîstin di wê çerçoveyê de weke demna embriyo ên pêşketina mirovbûnê wan hilde li dest û werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê, ev dem wê weke demna giring ên destpêka pêşketina jîyan komê a bi hevdû re jî bin. Wê di aslê xwe de wê, di aslê xwe de wê pêşketina demên dayiktîkê ku wê di demên mezolitik- neolitikê re wê werina li ser ziman wê pêvajoyên wan ên pêşî wê di rastiye de wê berî wan wê di wan demên berê de wê werina jînkirin. Di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring wê di serî de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa fahmkirina rewşa têgîna malitiyê de wê, di wê rewşê de wê, di demên neolitikê de wê temenê wê ni nûveyî wê were were avêtin. Wê di wê rewşê de wê ew wê, biawayekê wê were dîtin. Demên neolitikê wê demna têrzanîn di çerçoveya hemdemiya xwe de bin. Wê di wê çerçoveyê de wê zanîn û çerçoveya sazûmanek civakî wê, di aslê xwe de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, hêstên dayikti û bavikatiyê wê zêdetirî wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Jin wê zêdetirî wê, bi dayiktiya xwe û bav wê zêdetirî wê bi demê re wê bi pîrbûn û kalbûna xwe re wê, fêrûazmûna ku ew bidest dixê wê li ser wê re wê, xwe bidemê re wê di nava jîyanê de wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê herêmên kurdistanê ên ber diclê û firatê wê di van waran de wê ji bermehiyên xwe yên têgînî wê karibin çerçoveyek têgînî a xort di wê warê de bidina me. Herêmên kurdistanê wê, li pîrraniya wan nîşanakên demên civakî ên neolitikê wê li wan wê were dîtin. Di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê herêm wê bi giştîtiya xwe re wê weke herêmek neolitikî ku wê navendek giring û dîrokî a demê a demên civake neolitik jî bê. Di wê rewşê de wê, li van herêman wê hin bi hin wê pêşketinên ku wê temenê malitiyê wê biavêjin û wê malbat wê wre pêşxistin wê werina avêtin û wê pêşkevin.

Di aslê xwe de wê di dema neolitikê de wê ev pêvajo wê, embriyoya wê hin bi hin wê biafirê. Wê, bi wê re wê rengê pêşketinê wê hin bi hin wê bi civakî wê biafirê. Dema ku em gotina 'civaketiye' bikarbênin hingî em divê ku wê werênina li ser ziman ku wê, rewşa malitiyê wê, bi awayekê wê weke ku afirîbê wê hebê. Di wê rengê û awayê de wê rewşa têgîna bi civaketî ku wê were li ser ziman wê, dema ku mirov di çerçoveya hîyararşîya wê de bihizirê wê mirov wê kifşbikê ku wê, rewşa malbatê, piştre wê hin bi hin wê heta asta bilind a dawî wê pêşkeve.

Dema neolitikê wê dema ku wê bahsa wê were kirn wê weke demek ku wê di hemdemiya wê de wê weke bi çerçoveyek civakî a ku wê bi awayekê komî û komunalî wê bijî jî wê ji wê were bahskirin. Di wê çerçoveyê de wê ji aliyekê ve wê weke rengekê civakî ê bêî cûdahiyên çînî, zayendî û hwd ku wê di wê de wê hebin wê were li ser ziman. Di wê rengê û awayê de wê bahsa wê were kirin. Di roja me de wê, di wê rewşê de wê rewşa dema neolitikê wê ji rewşên weke ku wê wekhevi di nava zayenda hebê, û di nava civakê de beşkirinên bi çînî û bi wê re hîyararşîya jêrûjorîn ku w di wê de nebê bê wê ji wê were bahskirin. Di wê rengê û awayê de wê rewşa wê, were hanîn li ser ziman.

Di awayekê de wê gelek nûmina û rengên pêşketinê ên civakî ku wê ji civaketîya hemdem re jî wê weke minaq ku wê bîr hanîn li ser ziman wê ji wê werina kifşkirin. Di wê rewşê de wê, civaketîya dema neolitikê wê di warê de wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, dikarî wê hinekî di çerçoveya fahmkirina xwe ya bi malbatî pêşketina temenê civakê jî wê hinekî li ser wê bisekinê.

Di wê demê de heta ku ew rengên têkiliyên nava civakê ên weke bi ristên weke yên bi sincê, rewîstê û hwd de ku ew, civaketîya wê di awayekê xwezayî de wê pêşve wê herê. Dê wê rewşê de wê, di nava civakê de wê rewşê xwezayê wê, dema ku ew di mejî de wê werina bi têgînkirin wê li ser wan re wê ew wê, were pêşxistin.

Civaketîya dema neolitikê wê, di aslê xwe de wê weke aliyekê giring ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Wê têkiliyên nava jin û mêrê de wê, zêdetirî bi hevdû re jîyankirin û bi hevdû re li zaroyên xwe meyizendin wê, pêşkeve. Ya ku wê, di aslê xwe de wê temenê têgîna malbatitîyê wê biafirênê wê ev bê. Malbatî wê, ji aliyekê ve wê, temenê xwe pêşxistina mirov ê xwezayî ê dayimî bê. Wê, ji wê aliyê ve jî wê mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di nava malbatê de wê rengên têkilîdanîn, û her axiftinên ku wê werina kirin wê, di mejî de wê bîr girtin. Wê weke fêrna wê di mejî de wê xwe bidina hawandin. Mirov wê, di wê rewşê de wê, ji temen ve wê, di nava malbatê de mazinbûn wê di aslê xwe de wê, weke ku ew di nava dibistanakê de mazin bibê wê lê were. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Aqilê civaketîyê wê weke rengekê aqil ê teybet bê. Wê temenê ji xwezayê hin bi hin dîrketinê jî wê bi xwe re wê biafirênê. Di wê rewşê de wê, mirov wê di nava xwezayê xwe de wê, bi wê re wê, rewşên xwe yên jîyanî wê bi hevdû re û yan jî wê bi serê xwe wê bidest afirandina

wan bikê. Di wê rengê û awayê de wê mirov dikarê wê, di serî de wê, weke aliyekê giring ê pêşketina civakî jî wê werênê li ser ziman.

Civaketî di aslê xwe de wê, di dema neolitikê de wê pro-tîpeke xwe ya teybet wê bijî. Pêvajoyên piştre ên şariştaniyê ku wê piştre wê werin wê, hin bi hin wê li ser tîgînên bîrdozîkî û hwd re wê temenê pêşketinê xwe wê biafirênin. Lê ya dema neolitikê wê ji wê aliyê ve wê ew rewşa wê zêde nebê. Wê her rewş di rewşa xwe de wê were kifşkirin û di mejî de wê were qaydkirin. Em dema ku li pêvajoyên piştî demên neolitikê ên şariştaniyê dinê em wê, dibînin ku wê nîrxên demên dema neolitikê ku wê hin bi hin wê bi awayekê hatina pîrozkirin jî wê werina dîtin. Di lêkolînên erkolojîkî de wê, peykelên piçûk ên jin, zaro û mêran wê bi awayên cûr bi cûr wê werina dîtin. Wekî din wê gelek tiştên din ên weke wan wê werina dîtin. Wê bi wê re wê, ew wê were dîtin ku ew di demên şariştaniyê de jî ew hatina bibîrhanîn. Di wê rengê û awayê de wê, di aslê xwe de wê rewşa tîgînê bi wê rengê ên jîyane demên neolitikî wê, piştre wê xwe bide dîyarkirin. Wê rewşên dema neolitikê wê weke rewşa pro-tîp wê werina dîtin. Di wê rewşê de wê, ew wê, di çerçoveya jîyane civakî de wê, ji temen ve wê, heta demên şariştaniyê ên demên dawî jî wê mirov dibîne ku wê kifşkarîyeka wan ya bi tîgînî wê hebê.

Weke aliyekê din wê jî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa civaketîya dema neolitikê wê mirov bi wê re wê kifşbikê ku wê malîti wê bi awayekê wê pêşkeve. Wê di wê çerçoveyê de wê, jin û mêr û zaroyên wê bi hevdû re wê di sitargeh û ankû cihên ku wan weke mal dîtin wê di wê de wê bi hevdû re wê bijîn. Wê bi hevdû re wê xwarinê wê bixwûn. Wê bi hevdû re wê rûnîhin û wê bidin û bistênin. Di wê rewşê de wê, ji xwe re wê bi hevdû re wê tiştên ku ew bi wan bijîn wê bigirin û ankû wê bibînin.

Di wê rewşê de wê, mirov dibîne ku wê hin bi hin wê çandek rûniştî a malîti û ankû malbatî wê, di wê demê de wê, were dîtin. Ev jî wê, weke aliyekê giring ê mijarê fahmkirina rewşa malbatîtiyê a di wê demê de bê.

Di wê demê de wê hin bi hin wê tîgînên pîroz wê biafirin û wê serdest bibin. Minaq wê kesên pîr wê weke kesna bi zane û li ser dest dihên girtin wê werina dîtin. Wê serdestîya kesên pîr ên di nava civakê de wê di her demê de wê xwe bi awayekê wê di reng û awayê çînek serdest de wê bide dîyarkirin. Di nava civake kurd de wê weke numineyên wê ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman wê, ji demên wê berê û heta roja me jî wê ew serdestîya kesên pîr wê hebê. Wê weke serokna xweza ên nava civakê

ku wê bandûra wan li kirinên wê pirr zêde wê hebê wê, hebûna wan wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê mirov dibînê ku wê, di nava malbatê de wê piştî mirina pîran wê hin bi hin wê wan defn bikin wê. Tirban wê ji wan re wê çêbikin. Wê, di destpêkê de wê weke ku mirov ji wan tirban û tiştên ku ew bi wan re dikina hundirê wan tirban de mirov, wê fahmbikê ku wê weke rêwîtîyeka li deverê nedîyar wê li wê binerin. Di wê rewşê de wê, mirov bi awayekê vekirî wê bi wan re dibînê. Di wê rewşê de wê, nakokiya nava mirinê û jîyanê wê hin bi hin wê di mejî de wê pirr zêde wê were dîtin û wê li ser wê were hizirkirin.

Demên neolitikê wê di wê rewşê de wê kesên ku ew pîr mirin wê piştî jî wê ew weke kesna pîroz wê werina bîrhanîn. Di wê rewşê de wê ev weke ku wê were dîtin wê bê temenê pêşketina çandek pîroz jî bi demê re. Wê, di aslê xwe de wê ev rewş wê bi demê re wê çendî ku wê zêdetir bibin wê ew çand wê ew jî wê bi wê re wê zêdetirî wê pêşkeve. Lê ew wê were dîtin ku wê, ew kesê ku ew mir wê kesên li dorê wê xwe bi wê re wê bibînin. Wê bi wê re wê, bihizirin. Wê li dora wê weke têngînekê wê bi wan re wê biafirê. Di wê rewşê de wê, rewşek malbatî a ku wê pêvajoyê bi pêvajoyê wê bijî wê li ser van rewşan re wê bijî.

Malbat di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, di demên neolitikê de wê hin bi hin wê, di çerçoveya jîyane malbatî de wê pêşketina xwe wê temem bikê. Wê malan wê ji xwe re wê çêbikin û wê bi hevdû re wê di wê de wê bijî. Piştî jî wê, bo xwe jîyankirinê wê tiştên xwarinê wê peyda bikin. Wê bi demê re wê çandinî wê pêşkeve. Nîşanakên çanda çandiniyê li kurdistanê li ber diclê û firatê wê heta demên berî zayina îsa li dora 10 hezar salî wê herê. Di wê rewşê de nîşanakên weke li şikefta hêlêrê û hwd hatina dîtin wê, evê rewşê piştrast bikin. Ev jî wê, weke nîşanaka wê bê ku wê çandinî wê pêşkeve. Wê çandinî wê temenê wê li ser pêşketina malitiyê re wê pêşkeve. Wê bi wê re wê mirov wê bicih bibê û wê weke niştocihê wê herêmê wê bijî. Wê di wê rewşê de wê, tiştên xwe wê bo dabara xwe bikê wê di cihê de xwe wê ji xwe re wê peyda bikê. Wê, bi wê re wê, hin bi hin wê kedîkirin û ahlkirina sawalan û hwd wê pêşkeve. Li kurdistanê pergale jêiyane koçeriyê wê, di aslê xwe de wê di wê çerçoveyê de wê weke rewşek û dîyardeyek têngî a bi hezaran salan ku wê nekêmî ya dema pêşxisitina çandiniyê wê hindiktir wê kevn bê. Wê ew jî wê biqasî wê kevn bê. Di wê rewşê de wê rewşa malbatitiyê a li kurdistanê wê temenekê wê yê teybet wê bi wê re ku wê pêşkeve wê hebê. Emê di beşa **malbate kurd**

de wê li ser wê bisekin in. Malbate kurd wê, di aslê xwe de wê, bi hemû rewşên xwe re wê rewşek pirr zêde kevn ku mirov karibê wê, weke rewşek bermehî a dîrokî a li herêmê jî wê werênê li ser ziman. Kevneşopîyên wê yên nava wê ku wê hebin wê di wê warê de wê sazûmanaka civakî a tekûz wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin û bîna li holê ku mirov wê fahmbikê.

Di demên neolitikê de wê, bi zêdeyî wê rewşa malbatê wê li ser esasê xwezayê û jîyane bi xwezayê re wê pêşkeve. Minaq em dema ku tîgînên baweriyê en weke Mîtra û hwd li wan dihezirin wê di wê warê de wê xwediyê pirr zêde numîneyên ku mirov dikarê di wê çerçoveyê de wan bibîr bixê bê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê ji gelek alîyan ve wê hilde li dest.

Di rewşa malbata dema neolitikê de wê ew wê were dîtin ku wê, heta ku wê were dema pêvajoyên piştre en şariştaniyê wê bi wan re wê were dîtin ku wê, pirr zêde wê, pêşketinek bi sazûmanî wê pêşkeve. Wê rewşên weke çekirina malan û di wan de jîyankirin wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, mirov wê di wan malan de wê çandek civakî wê hin bi hin wê pêşbixin. Wê bi hevdû re wê çawa wê bijîn û wê li rex hevdû wê bijîn wê ew wê hin bi hin wê were bitêgînkirin. Wê li ser wê re wê, pêvajoyên ku ew wê bîna derbaskirin wê weke pêvajoyên pêşketina çanda civakî en demên şariştaniyê û hwd jî mirov dikarê wan bîna li ser ziman.

Wê di dema malbatî a dema neolitikê de wê pêşxistin, hilberîn û hwd wê ji gelek alîyan ve wê were pêşxistin. Mirov wê, di wê demê de wê destî wî fêrî bikarhanîna amûran jî wê bibê. Wê bi demê re wê, tiştan wê di jîyane xwe de wê çêbikê bo rewşên jîyanî.

Mirovê dema neolitikê wê, di aslê xwe de wê ji aliyekê ve wê, weke mirovê hemdem wê xwediyê rengekê pêşketinê e di jîyane xwe de bê. Wê, di serî de wê, di nava jîyanê de wê, cihê jîyankirinê û tiştên bi wê jîyankirinê wê pêşbixin. Li kurdistanê li deverên weke 'girê hacyan', 'xirabreşkê', herêmen weke botanê, afrînê, û hwd wê, bi wan re wê li gelek deverên din ku wê bermehiyên ji dema neolitikê wê li wan were dîtin wê di wan de wê gelek amûrên destî en ku wê, bi wan mirov tiştan bikê wê werina dîtin. Wê, di wê rewşê de wê, tiştên weke 'kêrê', 'kevçî', 'sênî', 'peykel', û cûr bi cûr tiştên din wê werina dîtin. Tiştên ku ew bi seremikî hatina çekirin wê werina dîtin. Cêrn, sevil û gelek tiştên din en weke wan ku ew ji hariyê dihez çekirin wê werina dîtin. Di wê rewşê de wê, çand û teknîka seremikîtiyê wê zêdetirî wê pêşketî bê di wê demê de. Wê ast û şêwayek pêşketî e teknîkî û teknolojikî a demê jî wê bi wê re

wê xwe bide dîyarkirin. Mirovê demê wê, di ast û awayekê de wê, mirovê bi teknîk û hizra wê bê. Wê, di wê rewş û awayê de wê, pêşketina wê demê de wê, bi wê re wê, dema ku mirov li ser ast û awayê teknîka wê re bihizirê wê, bi wê re wê were dîtin ku wê pêşketina wê temenê demên piştê ên şariştanî jî wê bi xwe re wê **biafirênê**. Wekî din wê gelek deverên weke mal ku wê werina bikarhanîn wê werina dîtin. Li hin deverna cihên bawergehên ku ew hatina dîtin û kifşkirin wê li dora 10 û 12 hezar salê wê werina qaydkirin. Di wê rewşê de wê, ew wê were dîtin ku ev demên jîyankiirî ên ku wê weke demên neolitikê ku wê bê gotin û 'li dora 10 hezar salê berê zayina îsa ku ew hatina jinkiirî' wê di aslê xwe de wê, dikarê hê kevntir bibê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekê giring wê malên weke deverên dukeşîyên li herêmen rehayê û hwd wê, di wê warê de wê bi kevnerîya xwe re wê werina zanîn.

Weke wan gelek minaq û numineyên ku mirov dikarê wan bi navbikê û werênê li ser ziman wê hebin. Ev hemû wê bi xwe re wê ew wê bidina nîşandin ku wê, jîyane dema neolitikê wê weke jîyaneka bi aqil pêşdikeve wê, were dîtin.

Di wê rewşê de wê êdî mirov dikarê hinekî li wê bihizirê. Rengê aqilkirin û ankû aqilê hizirkirî ê dema neolitikê. Di aslê xwe de wê, mirovê wê demê wê çawa wê bihizirê wê, ji klîşeyên ku wê bi wê werina gotin wê cûdatir wê, were dîtin ku wê, di karê çandiniyê ên cûr bi cûr û kedikirina sawalan û jî wan girtina şîr û çêkirina tiştên weke mast û hwd wê, were dîtin. Di wê rewşê de wê, hin bi hin wê, çêkirina xwarinên cûr bi cûr jî şênîyan û hwd wê, were dîtin. Wekî din wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê çêkiirna xwarinan wê bi serê xwe wê weke aliyekê giring ê ku mirov dikarê wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê li vir wê werênê li ser ziman bê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa jîyane demê wê, di wê rewşê de wê, weke jîyaneka ku wê di şewayekê de wê di aslê xwe de mirov dikarê bi gotina şariştaniyê re jî wê pênasebikê û wê werênê li ser ziman. Lê ev gotina şariştaniyê ku em bo wê bikarbênin wê ne di reng û wateya gotina şariştaniyê a ku em bo demên piştî demên neolitikê ên şariştaniyê bikarbênin bê. Wê şewayekê civakî ku wê di wê de wê, cûdahiyên zayendî, çînî û bawerîyî û hwd ku wê bikevina hemberî hevdu û hwd de wê di wê demê de wê nebê. Wê mirov wê bo baserîya xwe û rengê jîyane xwe wê, newê ayipkirin û ankû kuştin. Di wê rengê û awayê de wê reng û

şêwayekê jîyanê wê mirov dikarê wê bi wê re wê, di vê çerçoveyê de wê kifşbikê û wê werênê li ser ziman. Wê, mal wê avakirî wê hebin. Wê, ew mal wê weke ku em li kurdistanê dibinin wê ji axê û kevir wê werina çêkirin. Di wê rengê û awayê de wê, şêwayekê wê yê teybet wê bi wê re ê pêşketinê wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa malbatê wê bi demê re wê hin bi hin wê rewş û rengên têkiliyên nû wê di nava wê de wê biafirin. Têkiliyên zayendî di nava xwûşk û bira de wê, di wê demê de wê, ji hinek aliyan ve wê, weke ku wê were dîtîn wê hebê. Li vir wê, li ser rewşa xwestekê û herêkirinê re wê ew wê xwe bide dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, rewşên têkiliyên hîyararşikî ku ew bi demê re ew çendî ku pêşdikevin wê, hin bi hin wê ev wê ji holê wê rabin. Minaq wê rengên têkiliyan ên weke jinûmêr ku ew bi hevdû re dizewicin, xwûşk û bira ku ew bi bendê xwûnê ve bi hevdû ve girêdayî na. Dapîr û bapîr ku ew yên kal û weke pêşîyên malbatê na û nîşên pêşî ên wê bin. Wê, di wê rewşê de wê, ew wê hin bi hin wê di nava malbatê de wê rûnihin. Di nava malbatê de wê, ev rewş wê hin bi hin wê, di nava malbatê de wê bicih bibin. Wê malbat wê di wê rewşê de wê, bikeve rewşê de. Rengê têkiliyên malbatî wê piştî wê li deverên cihanê ên cûr bi cûr wê bi rengên ji hevdû cûda wê êdî wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, ev reng wê, di rewşa rengên têkiliyên nava jin û mêr û hwd de jî wê bi awayna wê xwe bide dîyarkirin bi heman cûdahiyên.

Lê li vir wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa têkiliyên nava malbatê wê, di wê rewşê de wê, çi wê di wê demê de wê rengê wê bide dîyarkirin? Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê pirsê wê bikê wê, ji aliyekê ve wê divê ku mirov wê di berçav de wê derbas bikê ku wê, hin bi hin wê, di nava jîyanê de wê, rewşên weke girêdane bi xwûnê ku ew hin bi hin ew bi ajoyan mirovan bi hevdû ve girêde wê derbkeve li pêş. Di wê rewşê de wê girêdana malbatê a çandî û xwûnê wê di wê rewşê de wê hem bi hevdû re wê bimeşê û hem jî wê ji hevdû cûda wê xwediyê rengên têkiliyê ên ku mirov wê dikarê wê cûda wê şîrovebikê bê. Di wê rewşê de wê malbat wê, di aslê xwe de wê, weke alî û rewşek cûda wê xwe di wê rengê û awayê de wê bide dîyarkirin. Malbat wê, di wê çerçoveya wê ya malbatî wê di aslê xwe de wê, ji aliyekê ve wê li ser bend û girêdana xwûnê bê. Lê bi demê re wê aliyê çandî ku wê bi pêvajoyên wê re wê pêşkeve û li wê zêde bibê wê di aslê xwe de wê, ew wê, êdî wê, weke aliyekê din ku wê ji pirr aliyan ve wê temenê kifşkirinê wê bi xwe re wê bidest afirandinê wê bikê.

Di pêvajoyên piştî demên neolitikê de wê, hin bi hin wê li herêmen cûdaêmn cihanê wê rengên nû ên şariştaniyî wê derkevina li holê. Bêgûman wê di nava wan de wê hin bi hin wê ristên nû ên ku wê rengê tîkiliyê wê bidina dîyarkirin wê pêşkevin. Wê ji rengê pirrjinîtiyê û heta pirr mîrîtiyê wê bi wê re wê, hin bi hin wê, di wê rengê wê mirov dikarê werênê li ser ziman. Ji pêvajoya pirrjinîtiyê û pirr mîrîtiyê bi ber ya yekjinîtiyê û yek mîrîtiyê de wê, restên ku wê temenê wê biafirênin û wê pêşkevin wê di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê di wê rewşê de wê, pêşkevin.

Di wê rengê de wê di demên hemdem ên piûştî piştê zayina îsa de wê, mirov karibê wê bi navê pirr zêde xalk û şariştanan wê cûda wê werênê li ser ziman. Di pêvajoyên piştî demên neolitikê wê rewş wê bi wê rengê bê. Lê em wê jî hin bi hin wê kifşdikin ku wê di dawîya demên neolitikê de ku wê pêvajoyêna bûhûrînê wê, bîn bûhûrandin wê, bi wan re wê hin rengna din ên pêşketinên nava jîyane malbatê wê xwe bidina dîyarkirin. Minaq wê, weke ku me li jor li deverêkê bahskir ku wê kesên ku ew mirin wê di tirba wan de wê tiştên ku ew bi wan re dihên vîşartin û di tîrbê de dihêmn bicihkirin wê werina dîtin. Ev di aslê xwe de wê weke rewşek giring a ku wê piştê wê bi gelek alî û awayan jî wê xwe bide dîyarkirin bê. Minaq wê, di rewşa wê de wê ew jî wê, were dîtin û ku wê, piştê wê di pêvajoyên şariştaniyê ên pirr piştê wê li deverên weke hindistanê û hwd wê dema ku wê, mîr bimirê ku wê jin jî wê bi wî re ku ew şax jî bê wê were xistin li tîrbê. Ev rewş wê, di demên berî wê de wê, li hin deverên din jî wê were dîtin. Lê li vir wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, piştî ku mîr û ankû jin mir wê tîkiliya wan ya bi hevdu re wê weke ku wê dawî li wê werê. Ev rewş wê, piştê wê, were dîtin ku wê, di nava tîkiliyên malbatî ên mirovan de wê were lêpîrsîn. Di pêşketinên olî ên piştê de wê, lêpîrsînên weke 'piştî mîr û mir wê jin weke jina wî bimênê û ankû vajî wê, piştî ku jin mir wê mîr weke mîrê wê bimênê û hwd wê, were lêpîrsîn. Di wê rewşê de wê, di rewşên bawerîyê de wê dema ku mirov sazûmana hizirkirinên demên berê de dixwênê de wê, li bersivên wê were lêgerîn.

Ev rewşên weke van wê, rewşna zêhnî bin. Lê di aslê xwe de wê, çendî ku wê li mirov çewt jî wê werin û û ankû vajî wê wê rast jî wê werin wê, bi xwe re wê gelek rastîyan di derbarê rengê fahmkirinên demên berê de wê ji me re wê bide vegotin. Di wê rewşê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa

malbatê wê, ev wê, di pêvajoyên wê yên demên neolitikê de mirov rastî wan dihêt.

Di demên neolitikê de wê, di wê rewşê de wê, rewşên ku wê di pêvajoyên piştre ên şariştaniyê de wê weke 'bawerî' wê derkevina li hemberî me wê, di wê demê de wê weke rewşna zêhnî ên rengê fahmkirinê ku wê di wê rewşê de wê, bi hîssî wê temenê pêşxistinên kirinên di wê demê de wê xwe bidina dîyarkirin bin. Di wê rengê de wê dema ku wê, pîrek ku ew mir ku ew tiştekê ku wî pir zêde hijê dikir wê, ev rewş wê bi wan re wê were bicihkirin. Di nava kurdan de wê heta demên piştî hatina islamê de jî wê, ev rewşên bi wê rengê wê hebin. Wê bawerîyek mazin jî wê bi wan re wê bi wan rewşan re wê were dîtin. Di nava baweriyên xwe de bûhûrandina jî deman li deman rengên rewşî ên bi wê rengê wê, weke xosletekê pêşketina wan jî bê. Minaq wê, dema ku wê, selahadinê eyûbî wê bimirê wê ew wê bixwezê ku ew şûrê wî bi wî re wê xistin hûndûrê tirba wî de. Wê bi wê re wê bê gotin ku 'wê dema ku wî hasabê kirinên xwe dan wê, şûrê wî ji wî re wê şahidiyê wê bikê.' Bi wê rengê wê ew wê werênina li ser ziman. Li vir rengên hizirkirî ên bi wê re ku wê di demên piştre ên hemdem de ku wê werina pêşxistin ew li aliyekê din. Lê wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê, têgînekê û rengê pêşketina wê ya di meji de wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Ev wê, weke têgîneka bermehi a ku mirov dikarê wê destpêk û hebûna wê heta demên neolitikê jî wê dikarê wê bibê. Di demên piştre de ku ew bi kirinên nû re ew dihê şîrovekirin û vegotin û han li ser ziman wê, vê rastiyê ne gûharê.

Di dewama wê de mirov dikarê wê, weke aliyekê din wê werênê li ser ziman ku wê, di olên kurdistanî de wê, bawerîya bi gîyanê wê pirr zêde wê hebê. Şêwayekê reankarnasyonî wê di bawerîya wan de wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê bawerbikin ku wê, dema ku ew mirin wê gîyane wan wê bi hebûn bibê û wê derkeve azmana. Wê li gorî kirinên xwe yên baş wê derkeve li azmana. Ku kirinên wê ne baş zêde bin wê herê bin ardê. Di wê rewşê de wê, serî û binî wê were tefsîrkirin.

Mijare fahmkirinê a bi wê rengê wê, di aslê xwe de wê di dualiteya kurdan de wê wê, bi baweriyên wan re wê mejuya wê pirr zêde wê kevn wê herê. Di wê rewşê de wê, pêvajoyên ku bi wê re wê werina jîyankirin wê, di cewherê wê de wê, vê rastîya wê heta roja me jî wê bêde hanîn li ser ziman.

Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, bandûra wan li navaroka malbatê wê, pirr zêde wê hebê.. di nava malbatê de wê, têgînên ku ew bi wan hat

bawerkirin wê, li gorî wan wê jîyanek wê were avakirin. Gotina baweriyê di kurdî de wê ne tenê wê xwediyê bawerîya bi olî û ankû ya pîroz bê. Ji wê zêdetirî wê bi wê re wê weke aliyekê din wê tiştas ku mirov bi wê bawerkir ku ew ne olî jî bê wê di wê rewşê de wê bi wê re wê were li ser ziman. Wê bawerkirin wê di wateya yaqinkirin, idraqkirin û her wusa rast dîtînê û hwd de wê were li ser ziman. Di wê rewşê de wê, weke van gelek rewş û têgînên din ên bi têgînî û zêhnî ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê bi wê re wê hebin.

Di mijare hebûna malbatê de wê, di wê rewşê de wê, navaroka wê, bi gelek têgînên ku wê, bi wê rengê wê pêşkevin wê bi wan re wê, rengê pêşketina wê jî wê were dîyarkirin. Di wê rengê de wê demên piştî ya neolitikî ên şariştaniyê ku wê di wan de wê restên weke yên sincî û rewîstî û hwd wê pêşkevin wê, bi wan re wê rêgezên jîyankirinê wê bi destûrî û hwd wê werina kifşkirin wê pêşkevin. Wê di wê rewşê de wê ev jî wê, weke aliyna ku wê bi wan re wê temenê kifşkirinê wê hin bi hin wê pêşkeve û wê bide dîyarkirin bê. Mijare fahmkirinê wê, di wê rewşê de wê, karibê gelek rengên fahmkirinê bi xwe re bide me.

Ev aliyên ku wê piştî wê pêşkevin û wê bi hişmendî wê çerçoveyek têgînî wê nbi xwe re wê biafirênin wê, bi xwe re wê hin bi hin wê, temenê kirin, tevger û xuynîşandinên mirov jî wê bidina dîyarkirin. Wê dema ku sinc û rewîst pêşket û li jîyanê serdest bû û pê de wê, hin bi hin wê demên neolitikê jî wê bi demê re wê dawî li wan were. Wê bi wê re wê demên şariştaniyê ên ku wê, bi aqil û rengên wê pêşkevin wê bi pêşketina xwe re wê serdest bibin. Wê, bi wê re wê, pêvajoyek nû wê, bi wê re wê destpê bikê.

Di rewşa malbatê de wê, ev zêdetirî wê, di nava wê de wê, xwe bi awayekê temenî wê bidina dîyarkirin. Wê, ev rewşên têgînî wê, di nava malbatê de wê rengên kirin, nêzîkatî, hewldan û tevgerên mirov jî wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, pêvajoyên axlaqê wê bi xwe re wê destpêbikin. Pêvajoyên axlaq û sincê wê di aslê xwe de wê, weke pêvajoyên ku wê, bi rengên hizirkirinê re wê, hin bi hin wê xwe bigihênê têgînên weke mazinbûn û piçûkbûnê, bi nirxbûn û hwd jî. Wê, di wê rewşê de wê, di rewşa têgîna hiyararşikî a jêrûjorin de wê, ev wê, weke aliyekê temen û destpêkî jî wê, xwe ji gelek aliyan ve wê bide dîyarkirin. Axlaq û sinc wê rengê nerîna mirov a li hevdu û li hewirdorê jî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Gotinên weke ' bi aqil nerîn ' û ' bi aqil dîtîn ' wê bi demê re wê li ser wê temenê wê avakirî wê pêşkevin. Di rewşa aqil de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê,

fahmbikê wê, rewşa aqil wê, di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Mijarên demên pêşketinê ên weke rengê wê, minaq demên anamismê û totemîsmê wê, weke têgînna pîroz jî bin lê wê hê bi wê rengê wê ne rengna aqilî ên ku ew hatibibina formulekirin bin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê ser wê re wê bêjê ku wê, ev têgînên aqil wê destpêka nerîna bi hiş a li hevdu û xwezayê û rewşên wê biafirênê. Piştî wê re wê di dewama wê de wê ya ku wê temenê wê ji gelek aliyên din ve wê biafirênê jî wê, rewşên weke yên mîtolojikî û vegotinên wê bin. Ev vegotinên mîtolojikî wê, têgînên bi gotinê û rewşî wê li er darêjkên jîyanî û hwd re wê bigihênê li vebêjinên cûr bi cûr. Wê, di wê rewşê de aqilê ku ew di wê demê de wê pêşkeve wê, di nava xwe de wê, rewşên weke yêmn afsûnî û hwd jî wê di wê de wê xwedî weyn bin. Wê, minaq wê, di rewşên weke hizirkirinê de wê, mirov wê, hingî wê, tenê li hizirkirina xwe wê bihizirê. Minaq wê li çûkekê ku ew difirê û wê xwe wusa bihizirê ku ew karibê bifirê. Lê wê ji aliyê têgînên weke mantiqî ve wê ne hizirê ku ew ji hevdu cûda na û ew nikaribê bifirê weke çûkekê.

Ev rengên hizirkirinê ên demên neoloitîkê wê, bi demê re wê, zêdetir bibin. Çendî ku wê zêdetir bibin wê nakokiya nava wan û ya jîyanê jî wê, were dîtin. Di wê rewşê de wê, ev rengên hizirkirinê wê di aslê xwe de wê hin bi hin wê bi hebûna xwe re wê wina weke perdeyek ku wê biser nerîna çav de wê werina kişandin ku ew bi çavê rût êdî nikaribê li xwezayê û hewirdorê û hevdu binerê bê. Di wê rengê û awayê de wê, rewşa wê, were dîtin. Rengê aqilê dema neolitîkê ê demên pêşî û navîn wê zêdetirî wê xwezayî bê. Wê di wê rewşê de wê, şewayekê mantiqî ê teybet wê di wê de wê hebê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê, di serê de wê werênê li ser ziman ku wê aqilê neolitîkê wê aqilekê ku ew zêdetirî rewşên xwezayê wê weke xwe wê li wan bihizirê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, di serî de wê bibînê ku wê weke encama wê aqilê wê di aslê xwe de ku wê ji hemdemîya roja me re jî wê bê minaq wê tiştên teknîkî ên ku wê jîyane xwe wê bi wan bijî û pêşbixê wê, pêşbixê. Di wê rengê û awayê de wê, rengê aqilê demê wê, di awayê xwe de wê, weke renegekê aqil ê teybet bê ku mirov wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman û wê fahmbikê bê.

Demên neolitîkê wê, li herêmên ber diclê û firatê li kurdistanê wê pîr zêde wê nîşanakê wê hebin ku mirov wan fahmbikê û ji wan şûdbigirê û wan fahmbikê bê. Wê li gelek deverên weke xirabreşkê, xirabêşêref, girêhaciyan û hwd wê, li gelek deverên wê weke wan 'gûndên neolitîkî'

wê werina dîtîn. Gundîtî wê, di wê demê de wê zêdetirê wê bi awayekê pêşketî wê di wê demê de wê hebê. Gund wê, weke şêwayekê hevbeş jîyankirinê ê bi awaykê jîyane komî bê. Ji gelek aliyan ve wê, mirovên hevdû nas dikin û ankû xizm bin. Lê wê bi demê re wê zêde bibin. Wê, malan wê li rex hevdû wê ji xwe re wê avabikin û wê di wan de wê bijîn. Di wê rewşê de wê, malên wan gundan wê hebin. Gundîtî wê bêmal wê nebê. Temenê gûndîtîyê wê li sr rewşa malitîyê ku ew hatiya avakirin û ew mirov dikarê wê bi awayekê şenber wê fahmbikê bê.

Di rewşa gûndên neolitikî de wê, di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava wê de wê çanda gûndîtîyê ku mirov bi gotina gûndnasîyê re wê dikarê bi gotin bikê û wê werênê li ser ziman wê, di aslê xwe de wê, weke şêwayekê çandî ê civakî ku wê xwe bide nîşandin bê. Di wê rengê û awayê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Gûndên dema neolitikê wê li gelek deverên kurdistanê wê bermehiyên wan wê hebin ku mirov dikarê wan bibînê. Wê gûnd li deverên avî û ankû nêzî avê wê werina avakirin. Wekî din wê li deverên ku ew dikarin biçênin li rex wê, wê li wan deveran wê bi komî wê xwe bi hevdû wê bidina hevdû. Wekî din wê, di wê rewşê de wê, mal bi mal wê li hevdû wê, bijîn. Lê her mal wê hin bi hin wê temenekê wê yê ku mirov dikarê wê weke aîdî wê malê wê bihasibênê wê were dîtîn. Di wê rewşê de wê, ji aliyekê ve wê di şêwayekê ku ew zêde hê pêşneketî de wê milkîyet wê di nava gûndîtîyê de wê pêşketî wê hebê.

Di rewşa gûndên neolitikî ên ku em wan li kurdistanê dibînin de wê di wan de wê nîşanaka hildana şîr ji sawalên ku wan kedî kirina jî wê were dîtîn. Wekî din wê, deverên ku wê di wan de wê sawal wê werina girtin jî wê werina kifşkirin. Bi wê re wê, ew wê were dîtîn ku wê, cihên ku wê li wan wê av wê bi herikê dervî gûnd weke rêyên ava ji nava gûnd û ankû li nava gûnd wê werina dîtîn. Di wê rewşê de wê jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa gûndîtîyê wê, di wê rewşê de wê dema ku mirov li wê dihezirê wê bi sazûmanake pêşketî wê di rewşa xwe de wê were dîtîn. Gûnd wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku gûnd wê weke jîyangehna pêşketî ên jîyane demê bin.

Jîyane dema neolitikê wê di wê rewşê de wê mirov dema ku mirov li ser gûndîtîyê re wê li wê dihezirê wê mirov di nava gûndîtîyê de ku wê hundirê malê de wê werina pêşxistin wê gelek tişt wê hebin. Wê gelek tişt û rewş wê werina kifşkirin. Minaq wê, çandiniya genim û hwd. Wê bi

wê re wê, genimî çêkirina ji wê xwarinên ji hev cûda wê hin bi hin wê werê dîtin. Di wê rewşê de wê qatandina şîr û ji wê çêkirina panir û hwd wê, pêşkeve. Ev hemû û gelek rewşên weke wan wê rewşên rengên teknolojikî ên demê jî bin. Di wê rewşê de wê mirov kifş dikê ku wê şêwayekê pêşketî ê bîaqil wê di wê rewşê de wê, pêşketî wê hebê. Ev şêwayê aqilî wê wê bi wê were hizirkirin û wê tişt wê bi wê rengê wê werina pêşxistin wê ji ya demên mîtolojiyê wê pêşketitir bê. Di wê rewşê de wê ev rewşên ku wê, werina dîtin û kifşkirin wê şêwayekê pêşketî ê aqilê formulekirinê û bi hevdû re û ankû bi tevlîhevdûkirina tiştan ji wan derxistina tiştên din wê bi wê re wê, xwe bide diyarkirin. Di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, rengê hizirkirina neolitikê wê di wê rengê de wê weke renekê hizirkirinê ku mirov dikarê wê ji gelek aliyan ve wê, pêşketî û li ser temenê wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman bê. Aqilê demê wê, di wê rengê de wê di rewşa çêkerîyên wê demê de wê ji gelek aliyan ve wê xwe û rengê xwe bide nîşandin. Aqilê dema neolitikê wê, weke aqilekê civakî ê bi wê rengê wê, mirov dikarê bi awayekê di çerçoveya pêşketina wê ya demî wê de wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman bê. Pêşketina aqilê demê wê, di wê rengê û awayê de wê di dewama wê de wê di çerçoveya malîti û malbatîtiya demê de jî wê têgînek baş wê karibê bide me. Me li jor li deverekê bahsa wê kir ku xanî wê ji axê û kevir wê werina çêkirin. Wê, di wê rewşê de wê herêmên ber diclê û firatê wê, axa sor ku wê ji wê şêwayekê hariyê ê xort û ku ew dihê zûwakirin wê hişkbûnek zaxm wê bi xwe re wê bide çêkirin wê hebê. Wê ew jî wê, di wê demê de wê, tevlîkirina qirşikan û hwd re wê, ew wê zaxmtir wê were kirin. Wê, bi wê re wê, xanî wê bi tememî wê ji wê werina çêkirin. Nîşanakên çêkirina *kerpîçên ji hariyê* ku ew hatina çêkirin wê li herêmê wê ji wan deman wê werina dîtin. Ev jî wê nîşanaka wê bê ku wê malên ji hariyê û bi kerpîç ku ew dihên çêkirin wê hebin.

Weki din dema ku mirov li ser rewşa gûndên neolitikî disekinê wê mirov zêdetirî bi wê re wê dibînê ku wê karê çêkirina seremikan û hwd ku wê ji hariyê wê bîn çêkirin wê bibê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di erdkolanên erkolojikî ên li herêmên kurdistanê ên cûr bi cûr de wê, gelek tiştên piçûk û mazin wê qatên wan wê ji wan deman wê werina dîtin. Di wê rewşê de wê, tiştên ku ew dihên dîtin wê, bi wan re wê ew wê were dîtin ku wê ji wan aliyan ve wê, rewşa civakî a dema neolitikê wê ji wan aliyan ve wê pirr zêde wê pêşketî bê. Ji aliyekê din ve jî mirov, dikarê li ser rewşa malên dema neolitikê jî wê li wê bisekinê. Di wê rewşê de wê, di çerçoveya giştî de wê ew wê were

dîtin ku wê, mal wê ji hari û kevir wê werina çêkirin. Di wê rewşê de wê malên ku ew pêşî wê tenê wê weke odayna mazin wê werina çêkirin wê werina kifşkirin. Lê piştî wê, were dîtin ku wê di wê de wê, beşên ku ew di wê de hatin çêkirin weke mezêlên din wê werina kifşkirin. Di wê rengê de wê, rewşa malên dema neolitikê wê werêna kifşkirin.

Malên dema neolitikê wê di wê rewşê de wê, rengên ku ew dihên çêkirin wê di pêvajoyên piştî ên demên şariştaniyê de jî wê li kurdistanê wê were kifşkirin ku wê, werina çêkirin. Wê bi wê re wê, li wan zêdebûn wê werina kirin. Minaq wê, malên bi pîrr mezêl û li rex wê kox û govên sawalan wê werina çêkirin. Di wê rewşê de wê, rewşa mal wê, di wê rewşê de wê, bi zêdeyî wê, werina çêkirin. Di rewşa malan û çêkirina wan li rex hevdu û bi wê pêşxistina gûndan wê ji du aliyan ve wê bi serekeyî wê weke aliyekê ku ew ji xwe re weke pêwîstî wê dibînin wê were dîtin. Aliyê pêşî wê, ew bê ku ew li rex hevdu xwe baş, rehet û di nava civaknasiyekê de dibînin wê bi wê rengê û armancê wê were pêşxistin. Aliyê din jî wê ew bê ku wê, zêdetirî wê, di demên hilberînê ên weke bi çandiniyê de wê bi hevdu re wê, zadên xwe li ardê biraşênin û wê bi hevdu re wê berhev bikin. Wê di wê rewşê de wê, jîyanek wan ya hevbeş ku wê bi rengê komunalî ku mirov dikarê wê şîrovebikê wê, awayê wê werê dîtin.

Di wê rewşê de wê, ev herdû rewş wê bo rewşên xwe baş hîskirinê wê, baş bê. Di wê rewşê de wê mirov wê ji aliyekê din ve jî wê li rex hevdu wê xwe di nava hêstek ewle de jî wê bibînin û wê hîsbikin.

Rewşa malbatî a demên neolitikê wê ji aliyekê ve wê, li ser van aliyan re wê zêdetirî wê di temen û rewşek baş de wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, dema ku wê xaniyan wê ji xwe re wê çêbikin wê, di wê rewşê de wê li cihên ewle wê li wê bigerihin. Cihê ewle jî wê, qîstasa wê sê û ankû çar rest bin. Wê resta pêşî wê, ew bê ku ew xwe nêzî hevdu bi hinei mal û kesên din re li nêzî hevdu bê. Aliyê din ê duyem jî wê ew bê ku cihê ku ew karibê xwe li wê bigihênê avê û tiştên din ên weke xwarinê ku ew karibê wan bibînin û ankû temîn bikê bê. Di wê rewşê de wê weke reste sêyem jî wê, aliyê malbatî ê bi hevdu re bûnê bê. Wê, di wê rewşê de wê, di rewşa wê dê xwe weke aliyekê din wê bide diyarkirin. Li gûndên neolitikî ên ku em li deverên cûr bi cûr ên kurdistanê wan kifş dikin wê, li deverên bilind, ên avî û her wusa li deverên ku ew dikarin xwe ji wan bigihênina deverên din bê. Wê, di wê rewşê de wê, deverên baş ên bo gûndan wê ew wê bi wê rengê wê ji xwe re wê hîlbijêrên. Gundîtî wê, di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê civaketiya wê, hin bi hin wê bi

hêstîyarî, zêhnî û civaknasî wê biafirê. Civaknasîya ku ew diafirê û mirov di nava wê de nîşan di bûhûrênê wê hertimî wê li wê bihgerihê. Wê bi wê re wê, ew wê bijî. Ev gûnd wê di şêwayekê peresendî ên demên jîyane komî ên demên berê wê ên demên peleolitikê û berî wê jî bin. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê weke aliyekê mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê, piştî wê, bi astbûn wê, xwe bi gûndîtîyê re wê bide dîyarkirin. Gûndîtî wê mene wê ya bingihîn û jîyanî wê mal û ankû malbatîti bê. Wê, di wê rewşê de wê sazûmana wê ya li ser jîyanê û xwe jîyandinê ku wê were pêşxistin wê weke aliyekê giring bê ku mirov wê bi teybetî li ser wê bisekinê bê.

Gûndîtî wê dema ku mirov wê hinekî li çerçoveya wê, dinerê mirov wê, bi wê re wê, kifş dikê wê, weke çerçoveyek civakî a giring bê. Di aslê xwe de wê gûndîtî wê pêvajoya wê, civakî a piştî jî wê gûndîtî bê. Wê, bi wê re wê, ew wê were dîtin. Gûndîtî wê, şêwayekê civakî û civaknasîya wê, di temenê pêşketina wê de bê. Wê di wê warê de wê, li ser esasê pêşketina mirovtîyê û têkiliyên navxweyî ên bi civaknasî û hwd re wê gûndîtî wê xwe di reng û awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di rewşa wê de mirov dikarê wê jî wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê di wê rewşê de wê, bi gûndîtîyê re ew civaknasiya ku ew pêşdikeve wê, bi wê re wê sazûmanak têgihî a gûndîtî wê bi wê re wê bi afirê. Wê, di dewama wê meji wê bi ast û çerçova û rêkûpêk wê bihizirê. Wê ziman wê pêşkeve. Wê gotinên wê jîyane bi rêkûpêk wê pêşkevin. Wê, bi wê re wê, zimanê dema neolitikê wê di aslê xwe de wê zimanekê ku wê, çerçoveya wê bi aqilî pêşdikeve û ew jî bi hebûna xwe re ew xwe dide dîyarkirin bê

Navaroka gûndîtîyê wê hinekî din di dewame wê de mirov divê ku mirov wê li ser wê bisekinê. Wê, navaroka gûndîtîyê wê di derbarê navaroka malbatê jî wê, hinek têgih û fahmkirinan wê bide me. Di wê rengê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring ê wê mirov dikarê li ser wê bisekinê.

Di rewşa navaroka gûndîtîyê de wê, weke aliyên wê yên ku ew bi xwezayê re wê pêşkevin wê, di serî de wê, weke aliyên jîyanî bin. Wê aliyên weke bi hevrebûyinê, parastin û hwd bê. Di wê rewşê de wê, gûndîtî wê, bi demê re wê di mejî de wê bi cihê ku ew li wê jîyan bicih a wê, bicih bibê. Mirov wê, bi wê re wê, di nava jîyanek hevbeş de wê bijî. Wê, di nava wê jîyanê de wê, fêrî hevdû bibin. Wê di dewama wê de wê fêrî temîn kirina tiştên bi wê jîyankirinê wê bikin. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, fahmbikê wê, bi hevdû re wê, bi demê re wê, karên ku

ew bi hevdû re ji wê sûdwergerin wê bikin. Karê çandiniyê û berhevkirina zad ji ardê wê yek ji wan karan bê. Wekî din weke wan wê gelek karên din wê hebin. BI hevdû re wê, di nava civaknasiyek xort de wê bijîn. Wê, xwe baştirin wê hîsbikin. Ew hîskirin wê, weke aliyekê giring ê wê jîyane ku ew wê dijîn bê.

Di nava jîyanê de wê, aliyên din ên zayendî wê pêşkevin. Wê, çendî ku wê ji gelek aliyan ve wê, gûndîtî wê, temenê wê li ser xizmtiyê jî bê lê wê, bi hevdû re wê di nava hevdû de wê zawacan wê pêşbixin. Wê ciwanên wan wê bi hevdû re wê bizewicin. Ev wê, bi demê re wê pêşkevê. Wê weke têtikiliya nava hevdû wê, ev wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, bo bi hevdû re zewicinê wê bi demê re wê, sê û ankû çar nîş jî wê, di nava wan de wê, derbas bibin. Lê gûndên nêzî hevdû wê hevdû nasbikin û wê herina bi ser hevdû de. Wê, têtikiliyê wê bi hevdû re wê bi nasî wê dênin. Wê, di dewama wê de wê, zaawacan wê ji hevdû wê bikin. Di wê rewşê de wê, rewş wê di nava wan de wê pêşkevin.

Rewşên weke van wê zêdetirî wê, bi demê re wê zêdetir bibin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê, zawac ji hevdû kirin û ji wan zaro çêbûn wê ew zaro wê aliyên wan yê herdû gûndan wê hebin. Di wê rewşê de wê, çerçoveyek biolojîkî û çandî a civakî wê li ser jîyankirin û bi hevdû re bûyînê re wê bi wê re wê biafirê. Ev rewş wê, weke rewşna civakî û rewşên ku ew hebûnek civakî pêşdixin wê pêşkevin. Di dewama wê de wê, ev rewş wê, nava malbatê wê, bandûran wê pîr zêde wê li wê bibê. Ev rengên têtikiliyên ku me got wê, di serî de wê di pêşxistina malbatê û li ser wê re dem bûhûrandin de wê, temenê wê biafirênê. Malbat di wê rewşê de wê, têtikiliyên nava wê, piştî ku hin bi hin dem di bûhûrê li demên şariştaniyê wê, zêdetirî wê bi rêgez wê bibê. Di wê rewşê de wê, têtikiliyên nava jin û mêrê, zaro û dêûbav û hwd de wê zêdetirî wê bi reng û awa bibin. Wê, ev wê weke aliyna giring wê xwe bidina dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, şewayê jîyankirinê wê, di wê rewşê de wê, zêdetirî wê, bi pêşketinên nava wê re wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Malbat wê, hin bi hin ew rêgezên wê yên ku ew pêşdikevin wê, ji gelek aliyan ve wê, malbatê wê weke sazîyekê bi rêgez wê, derxê li pêş.

Lê li vir wê mirov dikarê wê, mirov werênê li ser ziman ku wê, di demên neolitîkê de wê nava malbatê wê zêdetirî wê weke ku wê di çerçova û rengekê de wê ji derve re wê vekirî bê. Wê ji têtikiliyên derve re wê vekirî bê. Lê piştî ev wê hin bi hin wê bi wan rêgezên wê re wê, hin bi hin wê di nava xwe de wê weke ku wê were girtin. Wê deriyên xwe wê

ji derve wê bigirê. Di wê rewşê de wê, ev wê, weke aliyekê malbatî wê, bi demê re wê xwe bide dîyarkirin.

Rewşa malbatê û navaroka wê, di wê rewşê de wê dema ku mirov wê hinekî li ser wê disekinê mirov wê, dibînê ku wê, bi demê re wê, di têkiliyên xwe yên bi derve re jî wê weke yên di nava xwe de wê hin bi hin wê bi rêgez bibê. Di wê rewşê de wê ji derve wê, bi rêgezên cîrantiyê û di nava xwe de wê, bi rêgezên weke yên rewîstê ku wê bide pêşxistin re wê, rengên têkiliyên nava xwe de wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, nava malbatê wê, bigûharê. Wê hin bi hin wê, pêşketinên nû wê bi xwe re wê, bide dîyarkirin.

Malbat di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, çendî ku wê, di wê rengê û awayê de wê xwediyê pêşketinekê bê wê, bi demê re wê, mirov dibînê ku wê, gûharînan wê li ser wê re wê bi pêşketina xwe re wê bijî. Wê di demên şariştaniyê de mirov dibînê ku wê êdî wê malbat wê navaroka wê, bê weke girêka rêgezan a bi nava xwe re. Di nava malbatê de wê, bi têgînên weke yên rêz girtin û hûmet nşandinê re wê, hin bi hin wê, hîyararşîya ku wê pêşkeve wê, zêdetirî wê, xwe di gelek awayan de wê bide nîşandin.

Di nava malbatê de wê, mirov dibînê ku wê, rewşa nava malbatê wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê û awayê de wê, rêgezên wê yêmn jîyankirinê wê di her rewşê de wê pêşkevin. Wê mirov wê xwe bigihênê kevneşopî û ord û adetên jîyankirin, rabûn û rûniştinê. Di wê rewşê de wê, çawa xwarinê wê bixwê, wê çawa wê bi hevdû re wê biaxifin, wê çawa wê têkiliyê wê bi hevdû re wê dênin, wê çawa wê destê hevdû wê bigirin, wê çawa wê, li rex hevdû wê bijîn, wê bi çi çavê wê li hevdû wê binerin û hwd wê, weke wan wê gelek rêgezên ku wê bi wan wê bijîn wê, di nava malbatê de wê pêşkevin. Wê, di wê rengê û awayê de wê, ev jî wê, malbatê wê, weke sazûmanakê wê bi xwe re wê bide pêşxistin.

Di rewşa malbatê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê, malbat wê, bi navaroka xwe re wê, weke temenekê kifşkar civakî wê, di wê rengê de wê were dîtin. Di rewşa hebûna civakê de wê, dema ku mirov wê ji herêmekê wê herê herêmek din wê li rengê jîyane wan a nava wan ê bi malbatî û hwd wê li wê binerê û wê ew wê bikê ku wê fahmbikê. Di wê rewşê de wê, rewşa malbatê wê, di çendî ku wê weke temenekê piçûk jî wê di reşa ku wê zêde wê ew wê were berçav wê were dîtin.

Malbat wê, di wê rengê û awayê de wê, di nava civakê de wê mirov dikarê wê, di serî de wê, bi rêgezên wê re wê, fahmbikê. Ji xwe wê, dema

ku wê li wê were nerîn wê ew wê bi rêgezên wê re wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, di nava malbatê de wê, wê dîmenê wê yê ku ew were li berçav wê di wê de wê zêdetirî wê kî li berçav wê were dîtin wê ew jî wê, hin bi hin wê giring bê. Di demên neolitikê de wê, di wê warê de wê jin wê hertimî wê derkeve li berçav. Di nava malbatê de wê, herkesekê wê li destê wê binerîya. Wê tişta ku wê weke zad û ankû xwarin wê biheta çêkirin wê ji destê wê bihata belavkirin li kesên ên ên nava malbatê. Di wê rewşê de wê çî bikira wê bi wê re wê ew wê biheta dîtin. Malbat weke ku wê bi reng û navê re wê were dîtin. Lê di demên şariştaniyê de wê hin bi hin wê ew dîmen wê bigûharê. Wê, ji wê zêdetirî wê, dîmenekê dîtin wê derkeve li pêş. Wê mîr wê derkeve li pêş. Wê, di wê rewşê de wê, weke bav û 'xwediyê' malbatê wê, ew wê, xwe bide dîyarkirin. Li ser wê re wê ew wê, were dîtin.

Di nava malbatê de wê, di wê rengê de wê, ev rewş û rewşên weke wê zêdetirî wê pêşkevin. Di wê rewşê de ku mirov ji kîjan aliyê ve jî li wê binerê wê, rewşeka ku wê li ser esasê kedayînê wê, bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Hemû zadê malê û xwarinên wê çawa dihên çêkirin û dihên ber wan wê ew wê hemû di encama kedekê de wê were û bibê. Di wê rewşê de wê, malbat wê, weke devere ku wê di wê de wê hertimî wê ked were dayin jî bê. Wê, jî wê, di serî de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Wê, pêvajoyek afrînerîyê û hilberendinê a bênavber wê bi wê re wê di nava wê de wê xwe bide domandin. Di wê rewşê de wê, malbat wê, di encama wê de wê dem bi dem wê zadên ku wan berhevkin wê bi wan wê jîyane xwe wê bidina domandin.

Di nava kevneşopîyên malbatê ên afrînerî û hilberandin û berhevkinê de wê, pêşkevin wê, zêdetirî wê, li ser wê rewşa kedayînê re wê bibin. Wê, minaq wê, pêşî wê, ev wê were dîtin. Wê malbatek wê, hertimî wê di cihê xwe de wê bijî. Di cihê xwe de ku ew dijî jî wê, li her çar demsalên demê wê bihizirê û wê li gorî wan wê di nava xwe de wê dem bi dem wê amaedekerîyan wê bikê. Di wê rewşê de wê, xwarin û tiştên bo şawatê weke ardû û hwd wê ji xwe re wê pêşbixê. Ev jî wê, zêdetirî wê, weke karekê ku wê bi aqilê nava malbatê û ankû weke aqilekê giştî wê hertimî ku wê li wê were hizirkirin bê. Di dewama wê de wê, li ser wê re wê, bi wê aqilê wê, amedekarî wê werina kirin. Wê, tiştên xwarin û jîyankirinê wê werina çêkiirn. Wê, ev wê li gorî xosletên niştecihîtiyê wê werin û pêşkevin.

Di nava malbatê de wê, di wê rewşê de wê her demsal wê li wê were hizirkirin. Wê pêwîstîniyên wê yên jîyanî wê li wan wê were hizirkirin û

wê werina pêşxistin. Wê di dewama wê de wê, weke aliyekê giring wê, xwe bide dîyarkirin ku wê rewşa malbatê wê di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê ku wê pirr zêde wê pêşkeve bê.

Ji aliyê din ve jî wê, di nava malbatê de wê di hundirê malê de wê sibeh, nîvro û êvarê wê piştire wê bi awayekê bi sazûmanî û hemdemî wê demên xwarinê ên li hevdû rûniştinê wê pêûşkevin. Wê, werina pêşxistin. Wê, bi wê re wê, kevneşopî, orf û adetên wê werina pêşxistin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di nava wê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke rewşek giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Di nava malbatê de wê, ev kevneşopî wê weke orfûadetekê wê bi demê re wê pêşkeve ku wê dema ku wê xwarinê wê bixwûn wê bi hevdû re wê hemû ahlê malê wê bigihijê hevdû û wê bi hevdû re wê xwarina xwe wê bixwûn. Wê, bi hevdû re wê, xwarina ku wan xwar wê bi hevdû re wê li hevdû wê rûnihin. Di wê rewşê de wê, piştire wê, şewayekê din ê jîyanê wê bi rêgezî wê di nava wan de wê pêşkeve. Ew jî wê ew bê ku wê bi hevdû re wê bi axifin û wê bidin wê bistênin. Wê rojê kê çi jîyankiriya wê bi awayekê wê ji hevdû re wê bi lêvbikin. Wê, ji hevdû re wê werênina li ser ziman. Di nava malbatê de wê kesê li pêş û mazin wê dêûbav bê. Lê li ser wan re jî wê, kesên mazintir wê dapîrûbapîr bin. Wê herkesek wê li dora wan wê rûnihê. Ew wê weke kesên ku wan zêdetirî dîtîya û jîyankiriya bin. Wê ew jî wê, ji dîtînen û jîyankirinên xwe re wê ji kesên li dora xwe re wê weke fêrûazmûn wê bînin li ser ziman. Di wê rewşê de wê ev wê bi demê re wê weke kevneşopîyna jîyanî wê di nava malbatê de wê rûnihin.

Di nava malbatê de wê, di dewama wê de wê, rewşên weke karkirina nava malbatê de wê derkeve li pêş. Wê dema ku wê malbatek wê biafirê û wê li deverekê wê bicih bê wê, di wê malbatê de wê, sawalên ku ew hatina kedîkirin wê hebin. Ardên ku ew hatina çandin û zadên wan dihên berhevkin wê hebin. Weke van rewşên ku wê hebin wê, ew jî wê bi hevdû re wê bikin. Di nava malbatê de wê, bi demê re wê jin wê zêdetirî wê dema wê zêdetirî di nava malê de wê derbas bikê. Karên bi zaxm ên derve wê, zêdetirî wê mîr wê xwe bide ber û wê bikê. Yên nava malbatê ê sererastkirinê, çêkirina xwarinê û adilandin û berhevkinê û hwd wê ew wê bikê. Wekî din wê, di rewşa çêkirina xwarinê wê ber vê yekê wê

zêdetirî wê jin wê bizanetir û pîsportir wê bibê. Bi demê re wê zêdetirî wê ew bi wan aliyan re wê were nasîn. Wê wusa lê were ku wê karê nava malê bêî wê nikaribê were meşandin. Bi heman rengê wê, karê derve jî wê, ji mêr wê were pirsîn. Di wê rewşê de wê, pêvajoyên ku wê, di wê rengê û awayê de wê bên derbaskirin wê, ji herdû aliyan ve jî wê zanetiyê wê bi wan re wê di warê wan de wê bide pêşxistin. Jin û mêr wê, di wê rewşê de wê, di nava xwe de wê, pêşkeve. Lê ew wê were dîtî ku wê bi demê re wê, ev rewşa bi awayekê xwezayî beşkirina karên nava malê wê hin bi hin wê piştî wê kirasekê zayendî jî wê li wê were kirin. Di wê rewşê de wê, êdî wê, ew wê bi wê rengê wê were pêşxistin. Ev wê, bi demê re wê, bi gotinên ku wê ew bi wê werina pênasakirin re wê bi demê re wê, werina li ser ziman. Minaq wê, gotinên weke "jîn di malê de xewarinê çêkê", 'jîn li malê li zaroyan bînerê', 'jîn li malê paqij bikê', 'jîn sawalan bidoşê', 'jîn naqşê bikê' û hwd wê, weke van gelek gotinên din jî ku mirov dikarê wrênê li ser ziman wê hebin. Wê ev gotin wê rewşa ku ew weke qalib ku wê bi wê re wê di nava malê de wê pêşkevin wê werênina li ser ziman. Heman rewşê jî aliyê mêr jî wê, mirov dikarê bi gotinên bi wê rengê ên weke 'mêr li derve li sawalan dinerê', 'mêr li ber sawalan şivaniyê dikê', 'mêr sawal birina şewînê', 'mêr palayîyê dikê', 'mêr nêçîrê dikê' û hwd wê, bi wê rengê wê gelek gotinên ku mirov dikarê werênê li ser ziman û wê rewşê vebêjin wê hebin. Di wê rewşê de wê, weke du rewşên giring wê xwe bi jin û mêr re wê bidina dîyarkirin ku wê jin wê di hundirê malê de wê were naskirin û mêr wê dervî malê wê were naskirin. Di wê rewşê de wê êdî wê malbat jî wê bi navê kesê derve ku ew li berçav dihê dîtî wê, bi wî re wê were naskirin. Ew kesê ku ew li derve ya jî wê mêr bê. Di wê rewşê de wê mêr weke kesê ku ew bi navê malbatê dihê dîtî û ew weke 'xwediyê malbatê' ku ew dihê dîtî û wê bi navê wî were ser ziman bê. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, rewşa jînê a ku wê berê wê ku wê, malbat wê bi navê wê were li ser ziman wê, weke ku wê bi demê re wê di wê rengê de wê cih û nav wê bigûharênê.

Ev rewşên nava malbatê wê bi demê re wê zêdetirî wê pêşkevin û wê weke rewşna qayim ên nava malbatê ku wê malbat wê li ser wan bijî wê xwe bidina domandin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, weke rewşna ku wê êdî wê bi 'xwezayî' wê werina dîtî û wê werina 'herêkirin' jî bin. Di nava malbatê de wê ev rewş wê, zêdetirî wê bi wê re wê derkevina li pêş.

Di nava malbatê de wê, ev rewşên ku ew pêşdikevin wê taqabûlî demên malbatê ên pêvajoyên şariştaniyê wê bikin. Wê, di wê rewşê de lê wê, bi demê re wê li gorî rengên pêşketinên demê wê gûharîn wê hin bi hin wê bi zêhnî û aqilî wê di nava malbatê de wê pêşkevin. Wê, her dem wê, xwe pêşî di nava malbatê de wê bi wê rengê wê bi reng û awa bikê û wê bigihênê li rengê sazûmanî ê jîyanî.

Di nava malbatê de wê, ev rewş wê zêdetirî wê di wê rewşê de wê derkevina li pêş. Di nava malbatê de wê ev rewş wê, weke rewşna jîyanî bin. Wê, dema ku wê rewşek weke 'rêgez' ku ew pêşket di nava wê de wê ew rewş wê êdî wê, weke rewşek malbatî a giştî ku wê dest li wê newê werdan wê li wê were. Ew rêgez wê, piştî wê bê weke rêgezê ji *hesin* a nava malbatê.

Di warê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê din wê di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di wê rengê û awayê de wê bi gelek awayan wê pêşkeve. Wê rêgezên nava wê ku wê mirov fêrî jîyankirina wan bikê û wê kirinna wê bi wan re wê di jîyanê de wê pêşbixê wê, êdî wê li ser wan kirinan re wê ew wê rengê wê rêgezê wê pênasebikê. Wê, di wê rewşê de wê rewşa rêgeza jîyanê a nava malbatê wê, weke rêgezê k u ew ti carî li wê nayê nîqaşkirin wê li wê were nerîn û wê ew wê were jîyankirin. Ji xwe ku ew bi wê rengê ne hatiba herêkirin wê ew wê bi wê rengê wê di nava malbatê de wê bicih nebûba û wê ne hatiba herêkirin. Di wê rewşê de wê ev rewş û rengê herêkirina rêgezî a nava malbatê wê, bê temenê wê ku wê bê şert û merc ku wê herkesek wê ew wê herêbikê û wê li gorî wê bijî. Wê, ji aliyekê din ve jî wê, bê temenê wê ku wê ti kesekê wê li ser wê rêgezê re wê, gûmanê nekê û wê bi gûman lê ne nerê. Di wê rengê û awayê de wê ew wê were herêkirin. Di rewşa rêgezên nava malbatê de wê, ev wê weke aliyekê giring ê ku mirov wê di serî de wê di nava wê de wê fahmbikê bê. Rêgezên nava malbatê wê, bi wê rengê wê werke rêgezna 'rûniştî' wê êdî wê piştî wê pêşkevin. Piştî wê rûniştiniya bi rêgezî wê, êdî wê malbat wê, bi malbatîtîya xwe ya çandî jî wê, pêşkeve. Malbate çandî wê, ji wê rewşê û pê de wê êdî wê rengê xwe wê di nava jîyanê de wê bi xwe re wê bide diyarkirin. Malbate çandî wê di temenê wê de wê, weke kirdeyek giring û vêşarî wê hertimî wê malbate biolojîkî wê xwe bide diyarkirin. Wê kifşkariya wê, di aslê xwe de wê, bi hevdû re wê bibê. Malbate çandî û ya biolojîkî wê, di wê rewşê de wê, bi hevdû re wê di çerçoveya malbatê de wê bi hevdû re wê pêşkevin. Wê, çerçoveya kevneşopî, orfûadetê malbatî wê, bi hevdû re wê temenê wê biafirênin. Wê ev herdû alî wê

weke aliyna ku wê ji temen ve wê malbatê wê bi hevdû ve wê bidina girêdan û girtin. Wê bendên bi hevdû re ku ew li ser wan re wê bijîn wê, ev herdû bend wê di nava malbatê de wê di demên piştre ên şariştaniyê de wê zêdetirî wê derkevina li pêş.

Malbate çandî wê, weke van aliyên ku wê di jîyanê de wê bi fêrûazmûnî wê bi wê re wê pêşkevin bin. Wê ev alî wê bi pêvajoyên demdirêj ên jîyankirinê re wê bîna pêşxistin. Wê, mirov wê bi wê re wê hevdû nasbikê. Wê bi tîkiliyên ku wê bi hevdû re wê dînin wê di hevdû de wê cih bigirin. Wê, bi wê rengê di nava rewşekê de wê bi xwe re wê bijîn. Malbate çandî wê di nava wê de wê hemû kevneşopê, orf, adet û meju û ankû dîroka malbatê a bi jîyankirinê wê hilde li nava xwe. Di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê giring ê jîyankirinê bi hemû fêrûazmûnên wê re ku wê were li ser ziman bê.

Aliyê malbatê ê biolojîkî wê di wê rewşê de wê, mirov dikarê di dewama wê de wê li vir werênê li ser ziman ku wê, weke aliyê malbatê ku ew bi biolojîkê ku ew ji hevdû afirin bin. Wê minaq wê dêûbav wê bi tîkiliyên wan ên bi hevdû ên zayendî û hwd hwd re wê, ji wan wê zaro wê çêbibin. Zaro wê, di zikê dayika xwe de wê bibê û dayika wê, ew wê 9 heyvan di zikê xwe de wê digirê û wê mazin dibê. Wê piştre wê were li dunyê. Wê ev rewş wê, di nava tîkiliyên dêûbav de wê, bendên biolojîkî wê bide afirandin. Tîkiliya nava dêûbav a bi zaroyê re wê, di wê çerçoveyê de wê aliyê wê yê biolojîkî wê bi aliyê wê yê yê malbatî ê çandî re wê temenekê hişmendî ê malbatî jî wê bi xwe re wê bide çêkirin û afirandin. Di wê çerçoveyê de wê weke du restên giring wê rewşa malbate çandî û ya biolojîkî wê derkeve li pêş:

1.Malbata biolojîkî; Di aslê xwe de malbate biolojîkî wê weke rewşa malbatê a bingihînî ku wê girêdanên biolojîkî wê di temenê wê de wê hebin û wê bi wan re wê hevdû nasbikî wê pêşkeve bê. Aliyên biolojîkî ên weke ajo û hwd wê, weke rewşna ku mirov di wê çerçoveyê de wê hilde li dest bê. Ev alî wê rewşên wê bi awayên biolojîkî, genetîkî û hwd re wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Malbate biolojîkî wê di wê çerçoveyê de wê hebûna mirov a zindiyî wê bikê temenê xwe de. Wê di serî de wê weke wê aliyê mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê, di serî de weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê hilde li dest ku wê rewşa malbatê wê, di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, mirov wê fahmbikê bê.

Di rewşa malbatê de wê girêdana biolojikî ku mirov wê fahmbikê wê, di wê rewşê de wê têkiliyên zayendî ên di nava cûreyên zayendî de ku wê bibê û wê ji wê afirên bibê wê bi wê re wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman bê. Wê zaro wê, bi awayê biolojikî wê girêdayî hem dê û hem jî bav bê. Wê ji wan bê. Di wê rewşê rewşên wan ên biolojikî wê bi awayên rekendî û hwd wê bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê bahsa rewşa biolojikî wê were kirin wê weke kesê ku ew hanî dunyayê, rûh û gîyan dayê û ew weke zindî afirandî bê. Di wê rewşê de wê, dayik û bavetiya biolojikî wê bi wê re wê were li holê.

Di wê rewşê de wê kî wê bikeve wê qatagorîtê de? Wê dê û bav, kesên bi biolojikî bi dê û bav ve girêdayî û hwd wê, di wê rewşê de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Minaq wê, di nava malbatê de wê, xwûşk û bira wê, bi hevdû ve girêdayî wê ahlên hevdû ên biolojikî bin. Wê, di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê ew ji dêûbavekê bin. Wê, di wê rewşê de wê, weke suleleya wan bin dêûbav.

Wê rewşên biolojikê wê temenê têkiliyê ên bi hevdû re bin. Wê, di wê rewşê de wê, weke ji kokekê bin. Wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê hilde li dest ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê û awayê de wê di serî de wê weke ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di serdemên hemdem de wê malbata biolojikî wê bi rengê 'malbate ku ew bi bi genetîkî bi hevdû ve girêdayî jî wê were were hanîn li ser ziman û wê ji wê were bahskirin. Di wê rengê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê fahmbikê. Malbata biolojikî wê, di wê rewşa wê de wê, weke aliyekê malbatî ê zindiyî ku wê bi swed hezar salan wê hebûna xwe bi biolojikî wê bide domandin û wê dem bi dem wê di xwe de wê peresendinê wê bide çêkirin jî bê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê werênê li ser ziman ku wê di roja me de wê, ji destpêka hebûna mirov a mirovtiyê û berî demên mirovtiyê wê, lêkolîn wê li ser wê werina kirin û wê hewlbê dayin ku ew were fahmkirin. Di wê rewşê de wê, demên mirovtiyê wê destpêka wan bi awayekê giştî wê were herêkirin bi hevbeşî wê ji demên peleolitikê û dibê ku hinekî berî wê ji wê xwe bide dayin destpêkirin bê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa biolojikî wê hertimî wê di nava rewşek gûharîner de bê.

Malbate biolojikî wê, di wê çerçoveyê de wê mirov dikarê weke aliyekê giring ê temenê wê werênê li ser ziman ku wê di demên berê de jî wê di temenê pêşketinê bi çandî û hwd ên bi malbatê re jî bê. Wê temenê hevdû girtin û bi hevdû re jîyankirin û pêvajoyên jîyankirinê jîyandin û bi wê re wê, çawa wê, wan pêvajoyên çandî bi jîyanî wê bên afirandin wê di wê rengê de wê xwediye temenekê biolojikî ê bi hevdû re jîyankirinê de bê. Di rewşên jîyane komî ên berî demên şariştanî û neolitikî û hwd de jî wê, ev rewşa biolojikî wê bi awayekê ajoyî wê di temenê wê de wê hebê.

Wê bi zindî û hebûnî wê wan bi hevdû re wê bigirê. Têkilîyek têkilîdanînê a biolojikî ku mirov wê hê jî nikaribê wê kifşbikê wê di nava hebûna mirov a biolojikî de wê li ser rewşên genan û ankû rêyên din û hwd re wê weke di rengê têkilîdanêna bi gotinan û hwd re ku wê bi şibihê wan wê hebê. Di wê rewşê de wê, ew rewş wê weke aliyekê ajoyî ku ew li hevdû hoyandî wê hevdû li hevdû wê bide kişandin. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê weke aliyekê giring wê di serî de wê kifşbikê wê, di wê rewşê de wê, temenê hevdû fahmkirin û hwd bi awayî, hebûnî, qarakteristikî û hwd jî wê ji gelek awayan ve wê ew wê biafirênê. Dema ku du mirov ku ew hîç pêşketina aqil di mejiyê wan de nebê weke zindiyên nava xwezayê bijîn ku ew hevdû bi mirovî bibînin wê ji wê hebûna hevdû a ku ew di şibihê hevdû û hwd re wê têkilîyek bi dîmenî wê bi hevdû re wê dênin. Ev wê temenê nêzî hevdûbûna wan a di wê demê de jî bê. Du meymun ku ew di şibihina hevdû ku ew dihên cem hevdû bi hevdû re weke hevdû dijîn. Ku wê zindiyekê din ê na şibihê wan ku ew hebê wê, dema ku ew wê bibînin wê li hemberî wê bikevina nava bertekên xwe ji wê dûrêkirinê, parastinê û hwd de. Ev rewş wê rewşa zindiyên din jî wê wusa bê. Cûreyên hevdû wê weke hevdû wê hevdû bi biolojikî wê bibînin.

Ev rewş wê bo mirovan jî wê wusa bê. Dema ku ew bi komî bijîn li rex hevdû û hwd wê, di wê rewş de wê ew rewş û rewşên weke wê di temenê wê de wê hebin. Di aslê xwe de wê di wê rengê û awayê de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê di serî de wê fahmbikê. Di nava hemû zindiyên de wê çerçoveyek wan ya jî hevdû cûda ku ew di nava xwezayê de ku em dikarin di çerçoveya têgîna malbatitîyê de wê werênina li ser ziman wê hebê. Minaq em di kurdî de ji ya çûkan re dibêjin 'hêlin'. Ji ya mirîşkan re dibêjin 'kulin'. Ji ya sawalên din re jî bi heman rengê wê navlêkirin wê bibin. Ya mirovan jî em ji wê re di kurdî de dibênin 'mal.' Di wê rewşê de wê weke aliyekê giring wê di serî de wê mirov dikarê wê

weke aliyekê giring wê di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatitîyê wê, di wê rewşê de wê, bi biolojikî wê bi hevdû re jîyankirinê wê, bi wê re wê were li ser ziman. Zaroyek jinek mirov ku ew ji wê ya wê, neçê ber zindiyek din û wê xwe ne sipêrê wê. Wê xwe bi sipirê dayika xwe. Wê, di wê çerçoveyê de wê di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê di serî de wê li vir wê, werênê li ser ziman. Ev rewşên xwe nêzîkkirinê wê rewşên ku mirov dikarê bi rewşa kişandina li hevdû a biolojikî bin. Kişandina biolojikî wê rewşên weke gen, newrooloji û hwd wê, bi hinek aliyên din ên weke wan re wê di temenê wê de wê hebin. Ev wê, weke aliyana ku wê temenê hevdû nasîna bi bîolojikî ku wê biafirênin bin.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê rewşên dayikîyê wê di wê rewşê de wê di nava malbatê de wê weke aliyekê temenî hem bi biolojikî û hem jî bi çandî ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman bê. Lê wê aliyê wê yê biolojikî wê zêdetirî wê di her demê de wê derkeve li pêşîya aliyên din ên weke bi çandî û hwd. Di wê rewşê de wê dema ku mirov rewşa wê hilde li dest wê, weke aliyekê giring wê, xwe di wê rewşê de wê bide diyarkirin.

Di rewşa fahmkirina aliyê biolojikî ê malbatê de wê ji gelek aliyên ve wê gelek aliyên ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê di aslê xwe de wê hebin. Di wê çerçoveyê de me li vir tenê bi çend gotina me çerçoveya wê xwest ku wê xêzbikin. Di aslê xwe de wê aliyê wê malbatê ê çandî ku mirov wan bi pêvajoyê û rengên pêşketinê re wê hilde li dest wê di aslê xwe de wê, ji gelek aliyên ve wê, di nava wê de wê aliyên biolojikî jî wê, werîna dîtin û fahmkirin. Aliyê çandî jî xwe wê weke bi hişkirina aliyê biolojikî bê ji gelek aliyên ve. Wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê li vir wê werênê li ser ziman.

2.Malbata çandî; Di rewşa fahmkirina malbata çandî de wê gelek aliyên ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman wê di aslê xwe de wê hebin. Di roja me de wê bahsa şewayên malbatî ên weke 'malbate hemdem', 'malbate kevneşop', 'malbate bajarî', 'malbate gundî' û hwd wê bi gelek şewayên wê were dîtin û fahmkirin. Di aslê xwe de wê hemû malbat wê, temenê wê li ser rewşa malbate dendik ku wê temenê wê li ser ya aliyê biolojikî wê ava bê wê bi wê re wê mirov karibê wê wê fahmbikê bê. Malbate dendik wê, weke malbate ku wê çerçoveya wê li ser esasê dêûbav, zaroyên wan wê avabê bê. Di wê rewşê de wê, ew wê, were dîtin ku wê malbat wê aliyên din ên weke bi navkirinê li wê, weke aliyana rewşî ên ku ew dem bi dem pêşdikevin wê werîna dîtin bin. Minaq

wê dem bi dem wê rewşa malbatê weke bi demê re wê wê, bi rengê 'malbate dema neolitikê', 'malbata dema koletiyê', 'malbate dema kevnera', 'malbate dema serdemên navîn' û hwd bê. Wê temenê wan gotina wê li ser reng û pêvajoyên pêşketinên malbatê ên bi çandî ku ew dem bi dem bi pêvajo û hwd pêşdikevin wê li ser wê avabê. Her wusa wê, weke herêm bi herêm wê, rewşa malbatê wê dîsa wê bi heman rengê wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Minaq gotinên weke 'rewşa malbate ewropî', 'rewşa malbata asyayî', 'rewşa malbate afriqayî' hwd wê, werê li ser ziman. Di wê rewşê de wê ev jî wê, weke aliyna ku wê herêm bi herêm wê li ser rengên pêşketinên wan re wê werina pênasêkirin bin. Di dewama wê de wê di wê rengê û awayê de wê, di roja me de wê, civak bi civak wê navê malbatê wê bi navê wê civakê re wê were salixkirin û hanîn li ser ziman. Ew jî wê temenê wê û pêşketina wê bi rengê wê re li ser rengê pêşketina wê civakê a çandî, dîrokî, felsefîkî û hwd wê rûniştî bê. Di wê rengê de wê rengên malbatî ên k umirov dikarê bi cûr bi cûr bi wê rengê wê werênê li ser ziman wê şewayna malbatî ên bi çandî ku wê bi demê re wê mirov dikarê wan werênê li ser ziman û wan fahmbikê bê.

Di wê rengê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman wê ev aliyên malbatî ku me hanîna li ser ziman wê aliyna civakî ên ku wê bi wê re wê ew pêşkeve bê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê weke aliyekê giringî wê di serî de mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê ew wê were dîtin û fahmkirin. Rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê bi aliyê wê yê çandî re wê, wê ji du aliyan ve wê li vir mirov dikarê biikê mijare gotinê û wê di serî de wê hilde li dest. Aliyek wê ji aliyê reng bi reng awayên pêşketinê ên bi pêşketina malbatê ên bi demê re bê. Aliyê din jî wê, li ser keseyetîyê ku ew di nava malbatê de mazin dibê û ew bi wê rew digihijê keseyetîyekê û bi wê re pêşketina xwe dide dîyarkirin bê. Têgîna keseyetîyê wê di wê warê de wê di nava aliyê têgîna çandî a malbatê de wê weke aliyekê pêşketî ê bingihîn jî wê mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Rengê pêşketina mirov, wê di wê warê de wê ji aliyekê ve wê rengê pêşketina malbat bi çand û rengê wê re jî wê karibê bide dîyarkirin. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê li vir mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman.

Di rewşa fahmkiirna malbate çandî de wê di roja me de wê, pîr zêde wê weke aliyekê giring wê xwe bide dîyarkirin. Wê rengê pêşketinê û ankû bi gotina şûbjeyî 'baş pêşxistinê' û ankû 'baş pêşketinê a di nava

malbatê' de ku wê weke aliyekê giring ê pêşketina mirov wê were dîtin wê, ser rewşa mirovî a jîyanî re wê bi hebûna wî re wê, were salixkirin bê. Di wê rewşê de wê, mazinkirina zaroyê ku wê bo dêûbav wê were li ser ziman wê di her demê de wê kedek ku ew bo wan didin wê hebê. Di wê rewşê de wê, di her demê de wê ev rewş wê hebê. Mirov wê nikaribê wê teneê bo temenê werênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê, rewşa mazinkirina zaroyê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê, di rewşa fahmkiirna malbatê de wê, xwe bide dîyarkirin. Hebûna malbatê di aslê xwe de wê weke aliyekê giring wê dema ku wê ew wê were li ser ziman wê pirr zêde wê bi aliyê wê yê çandî re wê zêdetirî wê li ser wê were sekin in. Wê di wê warê de wê şîrovevên ku wê li ser malbatê re wê werina pêşxistin wê bi çandî wê li ser rengên wê yên pêşketî û ankû dihên pêşxistin re bê. Di wê rewşê de wê, erka malbatê wê di wê rewşê de wê çî bê wê bi awayên têgînî û ankû bîrdozîkî wê pirr zêde wê, di demên hemdem de wê li ser wê were sekin in. Li vir jî wê zêdetir û bi watetir wê aliyê malbatê ê di çerçoveyek objektiv de ku wê mirov dikarê wê weke rewşek jîyanî wê werênê li ser ziman wê ew wê giring bê. Wê her mirov wê di her demê de wê di nava malbatekê de wê ji dêûbavekê wê were dunyê û wê bijî. Di wê rewşê de wê ev salixkirin jî wê di aslê xwe de wê rewşa malbatê bi giringîya wê re wê hem jî aliyê biolojîkî ve û hem jî jî aliyê çandî ve wê zêdetirî jî wê karibê wê raxê li berçav.

Di rewşa malbatê de wê, mirov wê bêî malbatê û temenekê malbatî ku ew di wê de dijî wê zêde nikaribê bahsa pêşketineka baş bi xwe re wê dervî wê bikê. Malbat wê temenekê heyînî ê di wê çerçoveyê de ku mirov wê di serî de wê hilde li dest û wê fahmbikê bê.

Rengên wê yên di roja me de bi çandî dihên pêşxistin wê di wê warê de wê, hemû jî wê jî aliyekê ve wê weke kirdeyna di wan de wê bi wê berê wan li aliyê pêş û ankû pêşarojê û bi baş û başîyê ve bê. Wê di wê çerçoveyê de wê malbat wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê rengê û awayê de wê temenê wê yê bi pêşketina wê ya çandî re wê rengê xwe wê bide dîyarkirin. Çanda malbatê ku wê kes wê di xwe de wê bicih bikê wê bi wê bicihkirinê re wê pêşî keseyetîya xwe wê biafirênê û wê bi wê keseyetîyê re wê xwe di wê de wê rehet û baş hîsbikê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di roja me de wê, bi teybetî di demên hemdem de wê rewşa mazinbûna mirov a di nava rewşa malbatî de wê zêdetirî wê weke aliyekê giring ku wê li ser wê were sekin in bê. Heta ku wê hinek şîrovevên ku

wê werina pêşxistin wê rewşa aliyê bûyîa malbatê a biolojikî û çandî wê bînina rex hevdû wê li ser wê re wê bihizirin ku wê kîjan wê zêdetirî wê giring bê ku mirov wê derxê li pêş. Rasta ku kes wê were dunyê bi biolojikî. Lê bi wê re wê di nava rewş û hewirdorê de jî wê bijî. Bi wê re wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê di serî de wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê di wê rengê û awayê de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di nava malbatê de mazin bûn û bi wê re wê weke ku wê di roja me de wê werê hanîn li ser ziman 'jîyankirina rewşek baş a zaroktiyê' wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê temenê pêşketina mirov a baş a di nava malbatê de jî wê were dîtin û hanîn li ser ziman.

Di rewşa malbata çandî wê di aslê xwe de wê zêdetirî wê tişt wê li ser pêvajoyên jîyankirinê re ku wê werina gotin wê hebin. Di dewama wê de wê gelek aliyên ku mirov bi wê di çerçoveya pêşketina xwe de wê werênê li ser ziman jî wê hebin. Di wê rewşê de wê pêşketina malbatê a ku mirov di nava wê de mazin dibê wê, bi wê re wê di dema xwe de wê temenê kêrhatîya xwe jî wê bi xwe re wê biafirênê. Wê xosletên jîyankirinê û serkevtinê li hemberî rewşan wê bi xwe re wê çêbikê û wê pêşbixê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Ji wê aliyê ve wê dema ku em li ser demên me yên hemdem re wê gotinekê bi wê ve girêdayî bêjin wê bê gotin ku mirov wê, çawa wê karibê li gorî demê ku ew kêrî xwe were wê bijî wê, di wê çerçoveyê de wê were perwerdekirin. Di aslê xwe de wê her rewşên ku ew di nava malbatê de bijî wê ji mirov re wê weke rewşên perwerdebûyîne bin. Wê mirov wê bi wan re wê di mejiyê xwe de wê pêşkeve. Pêşketina mirov a fizikî û mejî û bi wê re ya gîyanê wê di ahenge hevdû de wê bi wê re wê pêşkeve. Ev aheng wê, weke aliyekê giring ê jîyane mirov ku mirov wê bi wê re wê di çerçoveyekê de wê pêşketineka baş bijî bê. Wê di rewşên weke pêşxistina wîne, keseyetê, danîsandina mêyl, xwestek û hwd de jî wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rengê rewşê de wê rewşa vî a malbatê wê di wê rewşê de wê ji aliyên wê yên aqil, çandî û hwd ve wê, pîr zêde wê, weke aliyê afrîner ê bo mirov bê.

Malbate kurd û pêvajoyên wê yên pêşketinê

Di dewama malbatê a demên neolitikê û şariştaniyê de fahmkiirna malbate biolojikî û ya çandî û piştre hatina li ya kurd wê, di aslê xwe de wê têkiliyek wan ya çandî wê, bi giringî wê bi hevdû re wê hebê. Min

dikarê wê bêja malbate kurd di beşên dawî de jî wê hildima li dest. Ezê di beşên piştire de jî cih bi cih ezê li ser wê bisekin im. Lê li vir weke serekekê vekirina wê û hanîna li wê ya li ser ziman wê ji gelek aliyên ve wê di fahmkirina van mijarên ku me hildana li dest de wê, giring bê. Sedema pêşî wê ew bê ku wê, malbate kurd wê dîroka wê heta demên neolitikê jî wê herê. Di roja me de jî em gelek nîşanakên ji dema neolitikê jî û yên piştire ên şariştaniyê jî ku ew dihê bi wê re dihên jîyîn rastî wan dihên. Di wê çerçoveyî de wê, ew jî wê weke aliyekê giring bê ku em li vir bi gotinekê bikirpênin û bêjin ku wê, dema ku me gelek xosletên neolitikî hanîna li ser ziman wê ji aliyekê ve wê malbate kurd wê li herêmê bi mejuya xwe ya pêşketî re wê di mejî de wê zindî bê. Bi gotinê ez malbate kurd li ser ti malbatê re nagirim. Hemû malbat bo min xwediyê heman rêz û hûrmetê na. Li vir aliyê yê kurd teybetmendiya wê ew bê ku wê, ew dîroka wê hema bêja ji ya hemûyan wê zêdetirî wê kevntir bê. Wê bi wê re wê gelek kevneşopiyên civakî ku wê li herêmê wê bîr jîyîn û dervî herêmê wê werina jîyîn wê di nava wê malbatê de wê nûveyên wan wê werina dîtin. Jiv ê aliyê ve jî wê, ev wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê di serî de wê werênê li ser ziman.

Di rewşa malbate kurd wê dema ku mirov wê, dîroka wê di hilde li dest wê, di serî de mirov dikarê wê bêjê ku em gelek nîşanakên demên şariştaniyê û yên berî şariştaniyê ku wê di nava hevdu de wê, bi wê re wê bijîn wê hebin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê weke aliyek giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de em ji roja me bi çend mînaqan re bi ber demên wê yên berê ve herin. Wê di zane min de wê ji vê aliyê ve bi ber demên wê yên berê ve çûyin wê tiştekê din jî wê bi me bide fahmkirin. Ew jî wê ew bê ku ew hê li ser temenê xwe yê berê bi xosletên wê dijî bê. Di nava rengê jîyane wê, têkiliyên nava malbatê ên jin û mêr û hwd wê ji gelek aliyên ve wê ew nîşanak wê hebê. Di roja me de lê wê ji gelek aliyên ve wê ew deforme jî wê di nava malbatê de wê biafirê. Heta ku wê di salên dawî de wê malbate kurd wê wusa lê were ku wê ji aslê xwe de wê derkeve. Wê xosletên xwe yên dîrokî ên çandî û civakî wê, wîndî bikê. Ev wê, di nava wê de wê bê sedema gelek pîrsgirêkên derûnî, civaknasî, keseyetî û hwd jî ku wê bi xwe re wê bijî bê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring

wê mirov dikarê wê, di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê hilde li dest û wê fahm bikê bê.

Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbate kurd wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyan ve wê bi windahiyên wê re wê xwe bidina dîyarkirin. Çanda wê ya demên berê wê hê jî wê ji temen ve wê di nava tekoşîna xwe jîyankirinê de bê. Di wê rewşê de wê, pêvajoyên hêrîşên li navaroka wê, di aslê xwe de wê, li hemberî wan wê, di şêwayekê berxwedanî de wê rengê xwe yê malbatî wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, gelek aliyên ku mirov bi wê têgîna malbatê a li berxwedanê de wê bi wê re wê werênina li ser ziman wê hebê. Aliyê pêşî wê bi wê rengê ku me hanî li ser ziman re bê. Aliyê din jî wê bi rewşa malbatê a ku mirov wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê, hilde li dest û wê werênê li ser ziman bê. Ew jî wê, bi wê re wê, ji aliyê wê yê ku ew di ya xwe ya kevn de israrkirina wê ya li hemberî pêşketina demên nû bê. Di wê warê de wê, dema ku wê di demên nû de wê li gorî demê wê xwe perwerde nekê û wê pêşketinekê wê di xwe de wê çenekê wê hingî wê, yan wê weke hewirdora ku ew dijî wê bijî û wê bi rewşa xwe re wê di nava nakokîyê de û wê bi tengezerîyan wê bijî û yan jî wê, xwe di nava dijberîyekê de wê bide jîyankirin. Di wê rewşê de wê, artarnatifên wê yên bi pêşketina wê ya demên hemdem li ser temenê wê yê civakî û dîrokî û çandî û hwd re ji wê re ne hatîya hiştin. Di wê rewşê de wê, ev wê ji wê re wê weke rewşna ku wê di destpêkê de wê temenê tengezerîyên mazin ên civakî û malbatî bin.

Gelek pirsgirêkên derûnî ku wê bi kuştina endamên malbatê a hevdû wê bi encam bibê û ankê wê bi rewşên weke dawî li jîyane xwe hanîn û di dewama wê de ew rewşên wê yên weke ku ew bi tenegzerîyên malbatê hevdû diberdin û ji hevdû diçin û malbat xira dibê û hwd wê, hemû jî wê ji gelek aliyan ve wê ev rewş wê hebin. Dema ku wê mirov jî wê li hemberî wan rewşan wê ne xwediyê têgihiştineka civakî, çandî û dîrokê a civake xwe û temenê xwe bê wê hingî wê ev zêdetirî wê bi encamên bi wê rengê yek kêr û yek zêde wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê weke aliyekê din ê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê di rewşa wê de wê, weke aliyekê giring wê xwe bide dîyarkirin wê ev pirsgirêkên ku wê di wê demê de wê ji aliyê malbatê û endamên wê ve wê bîna jîyankirin wê, hemû jî wê di temenê wan de wê ev rewş wê hebin. Ji aliyekê din ve jî mirov dikarê weke pirsgirêkên pêşketinê jî di çerçoveya demê de wan werênê li ser ziman.

Di wê rewşê de di aslê xwe de perspektîfe malbatê di demê de hebûna wê weke nan û avê wê giringîya wê di wê rewşê de wê weke ku mirov ji rewşa ya malbate kurd wê fahmbikê wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê dema ku min xwest ku ez vê berhemê û lêkolînê li ser wê malbatê binivîsênim min xwe xwest ku ez di wê warê de ti serî de temenekê fahmkirinê bidina çêkirin. Bêgûman, ev lêkolîn wê nikaribê hemû pirsgirêkên di wê warê de dihên jînkirin hilde li nava xwe ji wan re çareserîyekê bibînê. Lê herî hindik çend ji wan hanîna li ser ziman wê, karibê di derbarê yên din jî ew di mejî de bibê temenê fahmkirinekê li ser zimanê wê yê civakê ku ew xwe bi xwe êdî bi hiş bikin û pêşketineka bi tendûrûst li ser wê temenê re bi xwe re bidina çêkirin.

Di wê warê de wê di serî de wê weke aliyekê giring wê dikarim wê werênima li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê di aslê xwe de wê ji gelek aliyan ve wê giringî bê. Di warê pêşketina civakî û li ser temenê wê de jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê, weke aliyekê giring wê li vir wê hilde li dest bê.

Mijare malbate li kurdistanê wê tevî wan aliyên bi pirsgirêk wê dema ku mirov ji aliyê wê yên têgînî ve wê hilde li dest wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê karibê temenekê baş bi fahmkirinê bide me. Min di pirtûka xwe ya bi navê «kevneşopîya hemawîyê» de ev aliyên malbatê ê bi çanda wê ya pîroz re ku wê di demên berê de wê di nava civakê re wê werina jîyankirin wê ji hinek aliyan ve wê hanî li ser ziman. Li vir bi bîrxistina wê lêkolînê wê di rewşa fahmkirina wê mijare de wê weke aliyekê giring ê temen jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ezê mijarên ku min di wê lêkolînê de hildana li dest dubare li vir li ser wan ne sekin im. Lê tenê bi gotinekê ez wê bêjim ku wê navê pirtûkê bi xwe de weke bi navê "kevneşopîya hemawîyê" wê, navê kevneşopîyeka civakî a civake kurd bê ku wê temenê jîyane wê ya civakî a bi hezarsalan salan wê bi xwe re wê biafirênê bê. Li gorî pêbawerîya wê kevneşopîya hemawîyê ku wê dema ku du mirov û ankû di aşîr ku ew hatina ber hevdû ku ew bi hevdû re şer bikin û ku jinekê çî nava wan sekinî û hemawîya serê xwe di nava wan de avêt li ardê wê êdî ji wan re wê bê rûmet ku ew dev ji şer berdin û bi hevdû re aşîtiyekê pêşbixin û bi wê êdî bi hevdû re bijîn. Ev kevneşopî wê di her demê de wê bê temenê parastina aşîtiya navxweyî. Ev ji aliyê civakî û giştîya wê ve wê wusa bê. Lê ji aliyê navaroka malbatê ve jî wê gelek tiştên ku wê bi pîrozî wê ev kevneşopî wê bêjê wê hebin. Minaq wê, dema ku wê, jin wê ji wê aliyê ve wê werê hildan li dest wê weke nîrx û pîrozîyeka wê jîyanê û temenê wê were dîtin û

hildan li dest. Wê weke rûmetê wê were dîtin. Wê di wê warê de wê, di aslê xwe de wê, jin wê, weke temenê pêşxistina jîyanê û parastina wê, bi wê destûra civakî a kevneşopîya hemawîyê re wê were dîtin. Çerçoveya kevneşopîya hemawîyê wê di aslê xwe de wê pirr zêde berfireh bê. Wê ji dema mirov bû û hat dunyê heta mazin bû mir wê, di wê de wê gav bi gav bi pêşketina mirov re wê ew bi wê re wê were li ser ziman. Di wê rewşê de wê rewşa têkiliya nava jin û mêr bi wekheviyekê û rêz û hûrmetekê wê were li ser ziman. Têkiliyên nava dêûbav û yê zaroyan bixwe di nava hevdu de wê bi heman rengê wê were ser ziman. Di wê warê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşê civakê û malbate kurd wê bi wê re wê bi hazaran salan wê li ser temenê xwe wê bi kevneşopî û çanda xwe ya civakî û malbatî re wê wê bi wê re wê bijî.

Di rewşa nava malbatê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê girin wê hilde li dest û wê rewşa malbatê wê, ji gelek aliyan ve wê, mirov dikarê di çerçoveya hebûna civake kurd û wê destûra jîyanê de wê bi hevdu re wê hilde li dest. Emê hê di çerçoveya herîkîna xate pêşketina şariştanî, civakê û pêşketina wê de wê hê bînina li ser ziman. Di wê rewşê de wê mirov dikarê bi wê destûra civakî a civake kurd re wê werênina li ser ziman ku wê nîşanên pêşketinê pêvajoyên wê deestûrê ên di demên destpêkê ên şariştaniyê de wê werina dîtin. Di wê rengê û awayê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê weke aliyekê giring wê hilde li deest û wê bînê li ser ziman ku wê rewşa civakê wê, di wê çerçoveyê de wê bi wê destûrê re wê, di çerçoveyek civakî de wê li ser temenê xwe wê pêşkeve. Di nava civakê de wê, bi wê re wê gelek pêşketinê ku wê hebin mirov wê karibê wê werênê li ser ziman bê. Di nava civake kurd de wê, tîpolojiya wê de wê, rengên ji hevdu cûda bi nîrxên xwe yê demkî ku ew pêşketina re wê hebin. Di wê rewşê de wê bawerîyên ji hevdu cûda wê hebin. Wê rengê pêşketinê wan ên civakî û malbatî wê ji aliyê wan ve wê bi cûdahiyên wan re wê hebin. Di wê rewşê û awayê de ku mirov dikarê wê di serî de wê weke aliyekê giring wê hilde li dest û wê, werênê li ser ziman bê.

Ji aliyekê din ve jî wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava civake kurd de wê, bawerîyên ji hev cûda ên weke yarsanî, feylî, şebekî êzîdî, elewî, misilman û hwd wê, bi gelek mezhebên wê re wê di nava civakê de wê hebin. Ew hemû jî wê, di reng û şewayna din ên cûda de wê, xwediyê renekekê pêşketinê ê bi xwe re bin. Di wê rengê û awayê

de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa civakê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa civakê, wê di rengê de wê, xwediyê pêşketinekê bê. Di rewşê de wê, demên civakê ên ji hevdû cûda bi herîkîna dîrokê re wê hebin. Minaq demên sûmer-gûtî-qasîtan, demê hûrî û mîtannîyan, dema med, piştî demên şedadî-merwanî-eyûbîyan û hwd wê hebin. Ev wê, demên civakê ên li kurdistanê ên bi pêvajo bi pêvajo ên ji hevdû cûda wê hebin. Di wê rewşê de wê weke aliyekê giring ê ku mirov wê dikarê ji gelek alîyan ve wê, hilde li dest û wê, werênê li ser ziman bê.

Di van deman de wê dema ku mirov li rengê pêşketina wan a li kurdistanê a bi malbatî ku mirov li wê dinerê wê, di serî de wê, were dîtin ku wê, dem bi dem awayekê pêşketinê wê bi wan re wê hebê. Lê çandaka civakî a rûniştî ku wê hertimî wê, temenê wê yê malbatê jî wê pêşbixê û wê bi wê bijî jî wê hebê. Di wê rewşê de hinekî jê mirov dikarê bi kortasî wan deman bi wê rengê wê hilde li dest;

Di wê demê de wê civake kurd wê nîrxên wê yên pîroz wê bi awayekê mîtolojîkî wê li pêş bin. Li giştîya herêmê wê, têgînên pîroz ên weke şamaş, enlîl û hwd wê, zêdetirî wê bi serdestî wê hebin. Di hundirê malbat û bawergehan de wê, kuncikên wan ên pîroz wê hebin. Malbat wê bi zêdeyî wê di nava xwe de wê, pêşketî û wê bi nîrxên wê re wê bijî. Malbat wê di nava xwe de wê nîrxên xwe yên xwûdawendî wê pêşkevin. Di wê rewşê de wê, hin bi hin wê, rêgez û restên civakî ên li ser esasê nêzîkatîya li hevdû ku wê ji temenekê rewîstî wê biafirin û wê wbi heman rengê wê pêşketinek sincî wê bi xwe re wê pêşbixê wê pêşkevin. Li herêmê wê di wê demê de wê, çerçoveya malbatî wê, bi nîrxên wê re wê pêşkevin. Her wusa wê, di wê demê de wê, rewşek malbatî a ku mirov dikarê wê bi teybetî wê, fahmbikê wê were dîtin. Têgînên weke yên îştar û hwd wê, di wê rewşê de wê bi destûrî wê çerçoveyên malbatî, nêzîkatî û mirovî wê bi rêgezî wê binivîsênin. Ew nivîsandin wê, li ser wê re wê mirov wê nêzîkatîya li hevdû wê pêşbixin. Em di dema qasîtîyan de bi heman rengê rêgezên destûrî ên yazdana jin Gulla ku wê bi navê "kevîrê gûlla" jî wê werê bi navkirin wê werê nivîsandin. Di wê rewşê de wê, rewşên bi wê rengê wê bi demê re wê zêdetir bibin.

Di dema hûrî mîtannîyan de wê di çerçoveya fahmkirina wê ya civakî û malbatî ku mirov li wê bihizirê mirov dikarê wê bêjê ku wê çerçoveyek hemdem û bi aqilê hemdem û felsefîkî ku ew pêşdikeve mirov rastî wê dihêt. Di wê rewşê de wê hûrî û mîtannî wê nîrxên demên berê ên demên gûtî û qasîtîyan jî wê di nava xwe de wê pêşbixin. Her wusa wê

vegotinên weke yê 'gilgamêş' û hwd wê, nişanaka wan wê were dîtin. Di wê rengê û awayê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê çanda hebedê ku wê weke 'yadana jin a bereketê bê û wê ji pêşketina çanda yazdanên anatoliyayî ên weke kîbelê re jî wê bê temen wê werina dîtin.

Di wê warê de wê, rewşa wan wê weke rewşek teybet a civakî wê bi wê re wê, were dîtin. Wê çerçoveyên malbatî ên ku mirov dibînê wê, ji yê berî wan ên gûtî û qasîtiyan wê zêdetirî wê ne cûdatir bê. Wê li ser heman temenê wê di awayekê peresendinî de wê pêşkeve û wê rengê xwe yê pêşketinê wê bide dîyarkirin. Di nava jîyanê de wê, temenê xwe dabarekirinê wê li ser kedîkirina sawalan, nêçîrkirin û çandiniyê wê bê demezrendin. Di wê warê de wê, di warê malbatî de wê, têkiliyên nava malbatê de wê, di heman demê de wê weke ku em di demên gûtî û qasîtiyan de dibînin wê çandaka malbatî a hîyararşikî wê di nava wan de wê were dîtin. Di wê di wê de wê, kesên weke dapîr û bapîr wê zêdetirî wê, xwediyê bandûrek mazin a li ser jîyane mirovan bin. Wê mirov dikarê weke aliyekê wê yê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê, mirov dikarê di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, zêdetirî wê, weke rewşek teybet a pêşketî wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa malbatê a van deman de wê mirov dikarê wê bêjê ku wê çerçoveyek hemdem wê were dîtin. Wê mirov dikarê bêjê ku nişanakên jîyane malbatî ên di dema gûtî, hûrî û mîtannîyan de wê, were dîtin ku wê, di wan deman de wê, perwerdekirin wê di bawergehan de wê, were pêşxistin. Gelên ku wan di kîjan bawergehê de wê perwerde hildabê wê li pêşîya navê wan wê navê wê yazdanê wê bawergehê jî wê were dîtin. Minaq wê dema ku wê keça keyê Mîtannî kety Tuşrata Têdo ku wê di bawergeha hepa de wê, perwerde hilde wê piştî wê navê wê, di demên wê yê mazin de wê bi navê "Têdo-Hepa" wê were binavkirin û ew wê bi wê rengê wê were naskirin. Wê ev lavkirin wê piştî perwerde dîtinê wê weke nişanaka xwandina wê ya li wê bawergeha wê bê. Wê weke binetêra wê ya nivîskî a bi navê wê re bê. Wê weke dîploma wê bê. Di wê rengê de wê, ev rewş wê, bi hemû kesên ku ew di bawergehê de dixwênin wê bi wan re wê were dîtin.

Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku ew rewş wê di demên gûtîyan jî de wê were dîtin. Gelek keyên demên gûtîyan ku wan di bawergehên enlîl de xwandina û perwerde dîtina wê li pêşîya navê wan wê, navê enlîl wê were danîn. Ev wê, dema ku mirov li **listeya**

keyên dema sûmer ku ew hat dîtin û di wê de navê keyên demê dihe dîtin de wê bi awayekê vekirî wê, di nivîsandinên wê de wê were dîtin.

Ev rewş wê, heta demên mîtannîyan jî wê bidomê. Di wê rewşê de wê, navlêkirin wê, bide nîşandin ku ew aîdî kîjan herêmê baweriyê û li kîjan bawergehê perwerde dîtiya wê bide nîşandin. Piştî dema Mîtannîyan wê di demên medîya de jî wê çendî ku wê mimrov rastî hinek rewşên bi wê rengê wê were lê wê, zêdetirî wê, ev rewş wê weke ku wê were gûharandin. Wê, zêdetirî wê navên malbatî wê derkevina li pêş. Di wê rewşê de wê ev wê bide nîşandin ku wê malbat wê, zêdetirî wê bibê xwediye çandek serdest li hemberî ya bawergehan jî. Wê, di wê warê de wê, aîdiyeta malbatî wê bi wê re wê, were dîtin. Wekî din jî em wê rewşê di nava kurdan de wê di hemû deman de kifş dikin wê karibin heta 15 û 20 bavikan jî wê li şûn xwe wê bihizirin û wê dîrok û mejuya wan de wê di mejiyê xwe de wê qaydbiikin. Ew wê, weke temenekê ku ew bi 'kok' wê dibînin û wê bi rengê nêzî mijarê dibîn.

Rewşa baviksaleriyê wê di wê rewşê de wê, weke çandeka pîrr zêde xort û ku ew nêzîkatîya malbatê û ya li malbatê jî ku ew dide kifşkirin wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, di demên berê ên gûtî, hûrî û mîtannîyan de jî wê, werê dîtin. Vegotinên ji wan deman wê, di wê warê de wê xwediye renekê vegotinî bin ku ew bi wan bînin li ser ziman û bi wê bînin ku ew ji kû dihen û xwediye çend bavikan in. Di rewşa kesên zêdegan û ankû torî de wê ev zêdetirî wê, rewşa malbatî wê were dîtin û li ser ziman.

Ev kevneşopîya kurdan a li ser kavikan re li dûv hevdû rêzîkirina wan wê di aslê xwe de wê weke rewşeka ku wê piştî jî wê heta roja me jî wê, rengê çerçoveya wan ya malbatî ji aliyê çandî û biolojîkî û hwd ve wê, bi wê were hizîrkirin û wê bide dîyarkirin. Ev rewş wê, weke rewşek teybet bê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê, di nava civakê de wê, weke rewşeka esasgirtin û hildana li cidiyetê û hwd de jî wê ji gelek alîyan ve wê were hildan li berçav. Di wê rewşê de wê, di roja me de jî wê, bê gotin ku "ew ji kû tê" û 'koka wî ji kû ya' ku ew pîrs hatina kirin wê li ser wan wê bîguman wê hinek bersivên di wê çerçoveyê de wê, li wan wê were hizîrkirin û wê bînin li ser ziman.

Ev rewş wê, di dema hûrî û mîtannîyan de jî wê mirov wê weke rewşek bi kok a dîyarker di rewşa malbatê de wê dibîne. Di serdema **hûrî-mîtannî-medîya** de wê, pergalek civakî wê bi rengên wê yên demê pêşketî wê hebê. Ev şewayê pergaliê civakî wê, di dema şadadî-

merwanî-eyûbîyan de jî wê, werê dîtin. Wê, giştîya kurdistanê wê pergalek civakî wê serdest bê. Li gorî wê jî wê, malbat wê pêvajoyên wê pêşketinê wê di nava rewşek civaknasî de wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa pergale civakî a pêşketî de wê, dema ku mirov li navaroka wê dihizirê wê mirov di serî de wê kifş dikê wê, di nava wê de wê, rewşek malbatî a ji hevdû re di têkiliyê de vekirî wê were dîtin. Di demên hûrî-mîtann-medya de jî û di demên şadadî-merwanî-eyûbîyan de jî wê, hem gûndîtî û hem bajarîyî eê li rex hevdû wê, li kurdistanê wê bi serdestî wê hebê. Di bajaran de wê, ji taxan ber navendê ve wê, herîkînek wê were dîtin. Wê di wê rengê de wê, zêdetirî wê li ser wê bi hevdû re û di nava hevdû de wê, di rewşek têkiliyî de bin. Berî dema hûrî-mîtannî-med de wê, di demên gûtî-qasît-naîrîyan de wê, were dîtin ku wê, şêwayê civakê ê rûnîştî ê civaketîyek pêşketî wê were dîtin. Di wê rewşê de wê gûndîtî û bajarîtiyek ku ew hin bi hin pêşdikeve wê, were dîtin. Lê demên hûrî-mîtannî-med wê, di aslê xwe de wê, destpêka hemdemîyekê li giştîya herêmê jî wê bi xwe re wê bènê. Di wê rewşê de wê, di xatekê de wê, rewşa wê ya civakî wê di wê rengê de wê, were dîtin. Wê rewşa têkiliya nava malbatê a demên gûtî-qasît-naîrî de wê, serbestbûnek di nava têkiliyan de wê hebê. Wê, pirrjinîti jî wê, hebê û wê li rex wê hin bi hin wê yekjînî wê zêddetirî wê pêşkeve û wê hebê. Di wê rewşê de wê, di demên hûrî-mîtannî-med de wê, zêdetirî wê, **yekjînîti** wê weke ku mirov kifşdikê wê zêdetir wê hebê. Di wê warê de wê, temenê wê bi têngînên bawerî, rewîstî û hwd re wê bê çekirin. Di wê rewşê çerçoveya civakî a bawerî û rewîstî wê bi wê re wê, mirov dibînê wê, di nava wê de wê, ev wê weke aliyekê giring ê rewşê wê di wê rengê û awayê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê kokên biolojikî wê, di wê rewşê de wê, weke aliyna ku wê bi awayekê wê temenê fahmkirina têngîna malbatê ku wê bidina dîyarkirin jî bin.

Di aslê xwe de wê de dema medîya de wê weke ku me di dewama wê de hanî li ser ziman wê di dewama ya hûrî û mîtannîyan de wê mirov dikarê wê, di wê reng û awayê de wê werênê li ser ziman. Lê weke ku me di beşa li ser wê ve hanî li ser ziman wê zêdetirî wê navên malbatê wê li ser navên kalik weke bii navên 'dapîr' û 'bapîr' re ku wê werina naskirin wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Gotinên weke 'ew kûrê kê ya' wê ne tenê di wate û kirdeya navê dêûbavê wî kîna de wê bi tenê wê bê hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê navên weke yên dapîr û bapîr jî wê ji wê werina fahmkiirn. Di nava kurdan de wê dema ku wê bêjin ku "ew kûrê

filankes a' wê bi wê gotinê re wê, hinekî wê bal wê werê kişandin li ser rewşa kokî a kalik û gelek nifsên li şûn wan ên bi bavikî.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman wê, dema medîya wê demek ku wê zêdetirî wê, navên yazdan û malbatê wê ji hevdu cûdakirina wê de wê xwediyê rengê hizirkirin û aqilkirinê bê. Di wê rewşê de wê dîsa wê yazdan û baweriyên malbatê ên teybet wê hebin. Lê bi wê re wê, zêdetirî wê navê malbatê wê derkeve li pêş. Em wê di serî de wê, dibînin ku wê di demên piştre wê li ser wê kevneşopîyê re wê di demên piştî dema medîya re wê pêşveçûnên malbatî wê xwe bi navî û hwd wê bidina dîyarkirin.

Wê dema ku mirov li demên piştî dema medîya binerê wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê di wê warê de wê zêdetirî wê, li ser wê were sekin in wê malbat wê di rewşek çawa de wê, were naskirin. Di wê rewşê de wê çandek malbatî a hemdem wê xwe di nava civakê de wê li ser nixên wê yên demên berê ku wê pêşkeve wê were dîtin. Ev demên piştre wê weke demna pêşketî ên hemdem bin. Wê di wan de wê navên malbatî wê, zêdetirî wê li ser navê dapîr û bapîran re wê were li ser ziman. Minaq şahên kurd ên şadadî, nerwanî wê, dema ku wê navê wan wê, were li ser "aliyê eskerî", "aliyê merwan" û hwd bê. Wê di dewama wê de wê navê wan ên ku ew di xwe de wê, herî hindik wê navê çar û ankû pênc kavikan jî wê were ser ziman wê were dîtin. Minaq navê mîrê bota di wê demê de wê yek ji wan wê bi wê rengê wê were nivîsandin "Mîr Evdûlê kurê Elezîzê kurê Îzafedînê kurê Amer". Ev rengên nivîsandina nav wê di çerçoveya koka malbatê a li ser baviksaleriyê re ku wê were li ser ziman wê temenê fahmkirina wê jî wê biafirênê. Di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê, werênê li ser ziman. Ev rengê nav wê, bi mantiqekê wê werina nivîsandin. Ew mantiq jî wê ew bê ku mirov bi kokî û malbatî aîdî kû ya û ji kû tê wê ew wê bi xwe re wê bide nîşandin. Di wê rengê de wê, ev rengê hewldana fahmkirina rewşa malbatê a li ser kokê re wê, di demên piştre jî wê, di nava kurdan de wê, were dîtin. Ev wê, piştre wê, kevneşopîyek civakî û çandî wê bi xwe re wê bi reşa malbatê û navaroka wê re wê bi xwe re wê bide afirandin. Ev reng wê reşa malbatê wê ji gelek aliyan ve wê bi xwe re wê bide dîyarkirin ku ew malbat bi koka ji kû dihêt û ankû çawa ya wê, bide nîşandin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê ji mirovekê wê were pirsîn ku ew ji kû dihêt wê, piştre wê, bê pirsîn ku kalik weke dapîr û bapîrên te kîna wê, bi wê rengê wê ji wan wê were pirsîn.

Malbate kurd wê, mejuya wê pirr kevn wê herê. Di aslê xwe de wê, hê jî wê, kurd wê weke 'xalkekê çîyayî' wê werina bi navkirin. Wê ji ber xosletên wan ên jîyanî ku ew hê bi xwezayê re dijîn û ew di jîyane xwe de hertimî bi wê re di nava xwezayê de dijîn wê, ber vê yekê ev gotin wê ji wan re wê were gotin. Di wê rewşê de wê, şariştaniyên kurdan wê, di wê rewşê de wê, di nava xwezayê de wê, weke şariştaniyna ku wê, bi xwezayê re wê bijîn bin.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê di pêvajoyên jîyane wan ya civakî de wê dem bi dem wê nirxên wan ên bawerî û civakî ku wê cûda pêşkevin wê hebin. Ber vê yekê em, zêde nikarin ji demê gavê biavêjin û hemû demên wan bînina li ser ziman. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê çendî ku wê civake kurd wê bi direjehîya dîrokê re wê, bi wê rengê wê di awayekê pirrrengî de wê xwediyê xateka pêşketinê bê wê, bi heman rengê di demên xwe yên ku ew dijîn de jî wê, bi rewşên xwe yên civakê û berfirehî jî wê bi heman rengê wê di nava civakê de wê, rengên cûda wê di nava wê de wê hebin. Ev jî wê, bi demê re wê, rengna civakî û malbatî ên j ihevdu cûda wê di nava heman civakê de wê bi pêşketinên wan re wê karibê bide dîyarkirin. Rasta ku wê çand û civak wê bi hevdu re wê, çerçoveyekê wê biafirênê. Em dikarin li ser wê re şewayekê wê werênina li ser ziman. Lê di wê rewşê de wê, temen ku mirov di rewşa jîyane kurd û malbate wê de tenê bi aliyekê li wê binerê wê, zêde wê ew newê fahmkirin. Î ro jî wê minaq weê nirzên weke êzdayî, yarsanî, şebekî, feylî, elewî û misilmanî bi mezhebên xwe re wê di nava kurdan de wê pêşketî wê hebin. Di wê rewşê de ev rewşên olî wê bi çandî, civakî û malbatî wê çerçoveyna cûda ên pêşketinê jî wê bi xwe re wê werênin li holê.

Lê em wê bêjin ku wê di nava kurdan de wê hinek rêgezên civakî ku wê ji temen ve wê rengê jîyane wan bidina dîyarkirin û ku wê di nava hemû komên wê yêmn civakî de jî wê, werina dîtin wê hebin. Minaq kevnêşopîya hemawîyê wê bi wê rengê bê. Em dema ku tenê di demên ronasansê ên li kurdistanê de tenê li nava berhemên Ahmedê Xanî binerê wê, di wê de wê dîmenekê wê bibînin. Bi heman rengê di rewşên weke bi evîndarî ku ew li ser axa kurdistanê hatina nivîsandin weke ya mem û zînê, ferhed û şêrîn û hwd jî wê, di wê rengê de wê, dîmenekê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, dîmenê weke zînê di berhemên ahmedê xanî de, dilberê di berhemên Feqiyê teyrân de, Şêrînê di berhemên bavê tahirê uryanî û hwd de wê mirov dibînin ku wê di

dîmenekê de wê jîn wê di nava civakê de wê çawa wê bi nirxekê wê were ser ziman. Her wusa di dewama wê de vegotinên weke yên şahmaran û hwd jî wê, ji xwe wê di çerçoveyek pîroz de wê bînina li ser ziman. Di têgihîştina Mîtra, Zerdeşt û Manî de jî wê, bi heman pîrozî û nirxîtiyê wê nêzîkatî wê were kirin. Ev rewş wê, weke rewşna ku wê bandûra wan li pêşketina malbate kurd jî wê pirr zêde wê bibin bin.

Di wê rewşê de mirov dikarê wê jî wê weke aliyekê din wê werênê li ser ziman ku wê rewşa jina kurd wê, di wê rewşê de ku mirov wê werênê li ser ziman wê li ser têgînên weke kevneşopîya hemawîyê re wê bi pîrozî wê di nava çandê de jî û di nava bawerîyên kurdî de jî wê bi awayekê cihgirtî wê werina li ser ziman. Di wê rewşê de wê, dema ku wê, Ahmedê Xanî wê di keseyetîya Zînê de wê evîndarîyek rûhanî wê, tefsîr bikê û wê werênê li ser ziman wê, di aslê xwe de wê, di temenê wê şîroveya wî de wê, ne tenê bawerîya wî wê hebê, wê ji wê zêdetirî wê, ew çanda civakê a demên berê ku wê civak ji temen ve afirandîya û bi wê rengê bi watekirîya wê, di temenê wê de wê hebê. Di serî de wê, di dewama wê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê hemû alim û oldarên kurd ên di demên berê wê di berhemên wan de wê bi wê rengê wê şîrovekirin wê hebin. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê hertimî wê ya ku ew bi têgînî û têgihîştinî hatî hanîn li ser ziman wê ji aliyekê ve wê, rengê jîyane malbate kurd jî wê bide dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, li reşa malbatîtiyê û zarotiyê wê, pirr zêde wê, hizirkirina li ser wê bibê. Minaq wê, weke berhemna demên hemdem ên bo zaroyê û pêşketina wê hatina nivîsandin, berhemên weke yên ahmedê Xanî ên weke "nûbahara piçûkan" wê tenê minaqek ji wê bê. Di wê rewşê de wê, ev rewşek û dîmenekê di rewşa malbate kurd de wê karibê bi xwe re bide dîyarkirin.

Di rewşa malbate kurd de wê mirov di serî de wê kifşdikê wê di aheng û awayekê pirrengî de wê, ji demên berê ên gûtî û qasîtiyan hata demên hûrî, mîtanî, med, şadadî, merwanî û eyûbiyan wê di ahengekê de wê xateka jîyane malbatî a kurd wê bi serkevtî wê xwe bide dîyarkirin. Ev jî wê nîşanaka serkevtineka civakî a jîyanî bê. Piştî sedsalên 15' min û pê de wê gelek kesên ku wê, berhemên nivîskî wê li şên xwe wê bihêlin û wê bi wan wê jîyan wê were sererastkirin wê bê. Di wê rewşê de wê di aslê xwe de wê, di wan deman de wê kesên weke ismailê cizîr, seydayê cizîrî, kûrê êsîr, Êliyê Herîrî, Feqiyê teyran, Ahmedê xanî û hwd wê çen ji wan mînaq û kesên ku bi wê pêşketinê mazinbûna û wê hanîna li ser ziman bin.

Di rewşa malbatîtiya kurd û nirxên nava wê ku wê bi serdestî li wê serdest nbi têgihiştinî wê werina jînkirin heta van deman mirov ji berhemên van zane û yên weke wan jî kifşdikê.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê malbate kurd wê, heta demên piştre jî wê li ser temenê xwe wê bijî. Lê hin bi hin wê bi hêrîşên ku wê li jîyane wan bin re wê, di nava malbatê de wê zêdetirî wê, kêmbûn û dûrketina ji nirxên civakî wê bibê. Di wê rewşê de wê hin hin wê weke ku wê ji bîrê wê herin û wê windabûnek wê ji jîyanê wê bibê.

Di nava malbatê de wê hertimî wê di demên wê yên xirab de jî wê nirxên nava wê weke rewşa heyînî û kifşkar wê hebûna xwe wê bidina dîyarkirin. Wê li ser temenê xwe yê berê wê bijî. Wê di nava malbatê de wê, rêgezên bo dêûbav, keç û law û dapîr û bapîran û hwd wê, di nava wê de wê, werina dîtîn. Keçikek wê di temenê ciwanîya xwe de wê bizewicê. Lê bi demê re wê, ji ber gelek pêvajoyên hêrîşan û hwd wê, zêdetirî wê, di rewşên weke yên zaawacê û hwd de wê, li tēmînbûn û ewlebûnê û pêbawerîyê wê were lêgerîn. Ber vê yekê wê, di gelek rewşan de wê, gotin wê tenê wê li ser navê law û keçikan wê dêûbavê wan wê bijî. Wê bi zawacaka ku ew hatî ji wan re organîzekirin û nîşankirin de wê ew wê bizewcin. Di wê rewşê de wê, di dîmenê ku wê were li berçav de wê zêdetirî wê li evîndarî û hêzkirina nava ciwanan wê li wê newê lêgerîn. Di gelek rewşan de wê ew jî wê bibê. Wê gelek evîndarên ku wan dil daya hevdû wê bigihijina li hevdû. Lê gelek jî wê ji ber wê rengê dana kifşkirinê wê ne gihijina li hevdû.

Di wê rewşê de wê, di rengê zaawacê de wê jî mirov dikarê wê, bêjê ku wê gelek zawac wê di nava malbatê de wê werina kirin. Çendî ku wê gelek kesên ku weke kuram û keçam ku ew bi hevdû re hatina zawicandin wê bi heman tengê keçxal û kûrxal jî wê bi hevdû re wê, bê dîtîn ku wê werina zaawicandin. Di zawacên kurdan de mirov wê li hemû herêmên wan dibînê. Di wê rewşê de wê, piştî sedsalên 17' min piştre wê zêdetirî wê, ji ber du sedeman wê, malbat bi aşîrî wê li nava xwe werina girtin û wê di rengê civakên girtî de wê, di dîmenê de wê hemû kirin, kiryar û zawacên xwe wê di nava xwe de wê bikin. Di wê rewşê de wê, weke 'zawacên nava malbatê' wê ev zawac wê werina dîtîn û bi navkirin. Di wê rewşê de wê, mirov wê, ji aliyekê din ve jî wê, rewşên pêbawerî, rewîstî û hwd wê, di wê rewşê de wê, di temenê 'meşrûkirina van rewşan bi wan' re wê ew wê werina pêşxistin. Di aslê xwe de wê, zawacên nava malbatê ên weke zêde nêzik wê dema ku mirov nava malbate kurd li wê

dinerê mirov di demên berê de zêde rastî wan nayê. Lê wê piştî hatina islamê re wê, bi 'derxistinên fetweyayan û hwd re wê, ew temen jî wê, ji aliyê oldarên wê olê re wê werina çêkirin û pêşxistin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, bo ciwanên temen piçûk zewicandina wan jî wê wusa bê.

Di nava amalbatê de wê, dema ku wê bahsa zawacê wê were kirin de wê mirov dikarê wê bêtê ku wê, di demên kevneşopîk ên malbatê de wê ti carî wê di nava kurdan de wê bahsa hevdû berdanê wê newê kirin. Hevdû berdan wê nebê. Wê dema ku wê cû mirov ku ew bi hevdû re zewicin wê, heta mirinê jî wê, bi hevdû re bin. Piştî ku wê yek ji wan bimirê jî wê piştî wê, yên ku ew li jîyane sax mana wê ne zewicin. Wê, bi wê rengê wê jîyane xwe wê, bi zaroyên xwe re wê bidina domandin. Ev rewş wê, piştî demên navserbûnê û ankû hinekî pîrbûnê û hwd re wê bibê. Lê wekî din wê, ev jî wê, were dîtî ku wê, hê di temenekê ciwan de ku wê du ciwan wê bizewicin û minaq ku jina ciwan ku mêtê wê mir wê, ew piştî wê di nava malbatê de wê, bi kesekê nêzîk re wê bê zewicandin. Gelek minaqên wê hena ku wê, dema ku wê minaq wê ciwan mir bi sedemna dîyar û ankû ne dîyar wê, dema ku wê, birayna piçûktir ji wî hebin wê, bi derfetê wê ku wê keçîk wê di nava malê de wê bi wan re wê bê zewicandin. Ev rewş wê, weke rewşa ku wê di demên kevnera ên malbate kurd de wê, mirov rastî wê werê bê.

Di aslê xwe de wê, ev rewş wê, weke wê ji hinek aliyên wê yên din ve jî wê minaqên wê hebin ku mirov li ser wê bisekinê. Ev jî wê ew bê ku wê dema ku wê, rewşên bi wê rengê wê bibin wê, ew wê, bi mantiqekê ku ew di nava malbatê de were hiştin wê bê kirin. Ev rewş wê, di wê demê de wê, dema ku wê, mêt bi ciwanî mir û jina ciwan çavberda hinek ciwan ên dervî malbatê û hwd jî wê gelek minaqên wê hebin ku wê bê pîrsgirêk di nava malbatê de. Wê weke 'meseleya namûsê' wê li mijarê wê were nerîn. Di wê çerçoveyê de wê têgîna namûsê wê di nava malbatên kurd de wê, weke têgîneka pîr zêde bi temen ku wê pîr zêde wê li ser wê were sekin in bê. Mijare 'namûsê' wê di aslê xwe de wê, weke têgîneka rewîstî û sincî ku wê mirov wê bo wê herê mirinê jî bê. Di wê rewşê de wê, rewşên ku wê weke yên namûsê wê werina dîtî wê, rewşên weke destavêtinên li hinek jinên malê bê û ankû rewşên din ên weke wê bê. Di dewama wê de ku wê, j imalê wê ciwan û ankû law jî wê, bi heman rengê wê, bi çavna wê li keç û ankû jinên derve û malên din binerîn wê weke rewşa namûsê wê were dîtî û wê hildan li dest. Ew kesê ku ew kir û bû mihatabê rewşekk bi wê rengê wê, di aslê xwe de wê ji wî/wê wê mirin baştîbê. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov bi rewşek

bi wê rengê hat ser ziman û ankû jê hat bahskirin wê ew bi awayekê wê di nava civakê bi giştî de jî wê, bê temenê redkirinên wan. Di wê rewşê de wê kesên bi wê rengê wê, di nava civakê de wê, rast newina pêşwazî kirin. Heta ku wê, dema ku mirov dîroka malbate kurd ji vê aliyê ve wê hilde li dest wê mirov karibê wê bêjê ku mirov rastî gelek minaqên wê werin ku wê, gelek kesên ku navê wan bi wê rengê hatîya ser ziman ji aliyên mazinên xwe yên malbatî ve bixwe ve ew hatina kuştin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, bo malbatekê wê weke rewşek pirr xirab û bêrûmet bê. Wê bi wê rengê wê were dîtîn.

Mijarên bi wê rengê ên ku mirov wê di nava civakê de wê bi malbatê re wê bibînê wê mejuya wan wê pirr zêde wê kevn wê herê. Di aslê xwe de wê, ev alê wê weke aliyna ku wê civak wê bi wan wê bi tememî wê karibê weke ku wê di nava civakê de wê, werina ser ziman wê werina 'rûşekirin.' jî. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê weke aliyekê giring ku wê bi gotina 'rûmetê' re wê pirr zêde wê were pênasekirin. Temenê wê têgînê û kirinên di çerçoveya wê de wê, bi gotina rûmetê a ku ew li malbatê hatîya kirin bê. Di aslê xwe de wê malbat û rûmet wê, di wê rewşê de wê, du têgîn û rewşên ku wê hertimî wê bi hevdû re wê, werina hildan li dest bin. Di wê rewşê de wê, rewşên weke çavberdan, destavêtin, derewkirin, destavêtina maf û azadiya hin kesên din, bi zorê xwarina malê hin kesên din, bi zorê destdanîna li ser mal û tiştên hin kesên din û hwd wê çend ji wan rewşên ku wê di çerçoveya têgîna rûmetê de wê bînin hildan li dest bin. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê din ê giring bê ku mirov wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, malbatê wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, ev alî wê weke aliyna giring ên ku mirov bi wê êdî wê di demên kevn de wê fahmbikê bê.

Di rewşa malbatê û rûmetê de wê, dema ku mirov serî biwastênê wê bêgûman wê gelek tiştên ku mirov di wê çerçoveyê de di nava malbatê de ku wê li Kurdistanê wê bînin li ser ziman bê. Di wê rewşê de wê, di roja me de jî wê gelek rayadarên tirk ku wê politikayên destavêtinê wê, li hemberên kesên kurd wê pêşbixin wê, di aslê xwe de wê, aliyekê wê, bi wê rengê wê hebê ku ew dizanin ku wê rûmet wê bo mirovê kurd çendî bi qadr û qiymet a. Wê, li ser wê re wê, bi hewldana şikandina wê, rûmetê re wê, weke ku wê kurd wê bi navbikin wê "bêheysiyet" wê bikin ku wî bikin û bi wê re wê dema ku ew kîrin û ew şikandin wê êdî wê li ser wê re wê, rewşên bêdengkirinê û hwd wê, bikin ku ew pêşbixin. Rewşên bêdengkirin, tafisandin û bindestkirinê wê di wê warê de wê ji

gelek aliyan ve wê bi rewşên destavêtin û hwd re wê bi şêwayên 'şikandina rûmetê' re wê werina pêşxistin. Ev wê ji aliyekê ve wê, weke ku ew jî wê dihizirin wê weke şêwayekê hêrîşkirinê ên li hebûna civakê giştî bê. Kurd jî wê, wusa dibînin û hîs dikin.

Civakên herêmê wê bi zêdeyî ên kevn wê, di nava wan de wê hêst û têgînên rûmetê wê bi wê rengê wê di nava wan de wê pirr zêde wê xort bê. Di aslê xwe de wê, weke aliyekê din wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa rûmetê û hebûna malbatê wê, weke rewşna pirr zêde giring ên civakî bin ku mirov ji vê aliyê ve wê, bi mejuyek pirr zêde kevn wê dikarê wê werênê li ser ziman bê.

Civake kurd wê, ji wê aliyê ve wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê, bi zêdeyî wê, weke aliyna giring ên ku ew her endamên wê pirr zêde piçûk mazin di xwe de wê hîs dikê bê. Di serî de wê, weke aliyekê giring ê civakê wê mirov dikarê wê, hilde li dest. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê, reşa malbatê û civakê wê, were li ser ziman wê gotina rûmetê wê weke nirxekê wê bi wê re wê, were dîtin. Di wê rewşê de wê, di nava malbatê de jî wê, rewşa rûmetê wê, pirr zêde wê, bê hildan li cidiyetê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, ji gelek aliyan ve wê, di nava malbatê de ku wê bahsa rûmetê wê were kirin wê, di wê rewşê de wê, malbat weke rewşa hebûna xwe wê li wê bihizirê û wê, bi wê re wê were dîtin. Di wê rengê û awayê de wê, rewqşên bêrûmetî wê di aslê xwe de wê, weke rewşên xilasbûna malbatî a xwe jî wê bibînin.

Têgîna rûmetê wê dema ku mirov bi malbatê re wê hilde li dest wê, ji gelek aliyan ve wê ew wê were dîtin û hildan li dest. Her endamên malbatê wê, ji aliyê xwe ve wê, li wê bihizirin wê, hizirkirina xwe jî wê weke hizirkirina li 'rûmeta malbatê' wê bibînin û wê bînin li ser ziman. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê malbat û rûmet wê bi hevdû re wê hertimî wê di nava civakê de wê di xate pêşketina wê de wê rêheval **bin bi hevdû re**.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman wê weke aliyekê din jî wê, piştî ku wê civak wê serdestîya xwe wê ji gelek aliyan ve wê windabikê wê hemû rewşên xwe yên bi wê rengê weke gelek rewşên din wê di nava xwe de wê bijî. Wê li nava xwe were girtin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê civak û bi teybetê malbat wê bikeve rewşek bi wê rengê de wê li derve wê were girtin. Wê pêşketinên ku ew li cihane

derve dibin wê ji wan re wê were girtin. Wê dema ku ew pêşketin wê werina deve derîyê wan jî wê weke malbatna ku ew ji wê re ne amede û ankû xwe amede nekirî wê bikevina rewşekê de. Êdî wê bi wê re wê, di demên hemdem wê bi bandûra wê re wê gelek tangezerîyên malbatî wê ji gelek aliyan ve wê di çerçoveya pêşketina demê de wê ew wê bijîn. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê malbat û endamên wê di dîmen de wê bikin ku ew xwe bi cilûberg weke kesê dema hemdem bi bedil bikin jî wê di mejî de wê, ew rastî wê xwe nede dîyarkirin. Wê di wê rewşê de wê dema ku hemû rewş ji dîmen û dîtbarî ve û pê de nebûhûrê wê hingî wê di temen de wê gelek pîrsgirêk wê di wê çerçoveyê de wê bijîn. Ji vê aliyê ve mirov dikarê malbatê bi pêşketinên demê re jî wê ji aliyekê ve wê werênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê, pîrsgirêkên civakî ên ku wê werina jînkirin minaq di demên nû de wê bi pêvajoyên şer û dana goçberkirina malbatên kurd ji cih û warên wan wê, temenê tangezerîyên mazin ên malbatî bê. Ev jî wê bandûra wê ji gelek aliyan ve wê bi civakî jî wê bide nişandin.

Malbate kevneşop û ya hemdem

Dema ku em malbatê di demên hemdem de wê werênina li ser ziman **li kurdistanê wê, ji sê aliyan ve wê mirov dikarê wê li ser wê bisekinê û wê werênê li ser ziman**. Aliyê pêşî bi pêşketina wê ya kevneşopîkî a mejuya wê re bê. Aliyê din wê bi pêşketinên demkî re wê ji hevdû felişîna rengê malbatê ê kevneşopî û li şûna wê pêşketina rengê nû ê malbatê ê hemdemî bê. Ji aliyê din ê sêyem ve jî mirov dikarê ji aliyê mudahaleyên ku ew li nava civakê û li ser malbatê re ew dihên kirin bê. Ev her sê alî wê di aslê xwe de wê di rewşa fahmkirinê de wê, weke aliyna giring bin ku mirov wan bi teybetî li ser wqan bisekinê û wan hilde li dest bê.

Di wê rewşê de wê malbat wê, di aslê xwe de wê dema ku mirov wê pêşî hinekî li ser mejuya wê bisekinê mirov wê bibînê ku wê rewşên wê yên ku wê werina dîtin wê ew bin ku wê hin bi hin wê pêvajo bi pêvajo wê di nava xwe de wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, malbat wê nîrxên wê pêşkevin. Wê rengê jiyanê wê biafirê. Wê kevneşopî, sinc, rewîst û ristên wê yên civakî û malbatî wê biafiirn. Di wê rengê de wê malbat wê xwe bide dîyarkirin. Di nava malbate kurd de wê, dema ku em ler keçikê re wê hilde li dest wê ji demên xwe yên piçûk û heta mazinahiya xwe wê, di malê de wê, ji xwe re wê naqşan wê çêbikê weke 'cehîz' ku ew piştî ku zewîcî wê bi wê male xwe wê avabikê. Wê bi wê re wê, dêûbav wê, ew

mecbûrîyet wê li ser mil û pişt a wan bê ku ew heta wê demê jî ew hemû pêdîvî û daxwezên keçikê û law ji aliyê wan ve wan, bênîna li cih. Ev wê ji wan re wê hem wê weke rûmetekê, serbilindîyekê û mazinbûnekê jî wê, were dîtin. Di wê rewşê de wê, di demên berê de wê ev wê wusa ba. Dema ku keçik zewîcî û ji male bavê xwe derket wê, herkesekê wê li reng û awayê derketina wê bînerîya ku ew çawa derket. Bi cehîz derketin û bi dilê dêûbav derketin wê weke aliyekê ku wê hertimî wê li wê biheta nerîn.

Di wê rewşê de wê, rewşa keçikê û malbatê wê, di wê rewşê de wê di temenê wê û têkiliyên wan ê bi hevdû re wê hertimî wê kevneşopî wê hebin. Wê di wê rewşê de wê, keçik piştî ku ew zewîcî û wê male xwe avakir û ew çû male xwe jî wê, piştî wê, di roja sêyem de wê werê 'malîbava'. Wê di wê demê de wê, hingî wê, piştî ku ew ji wê hatina malîbava çû male xwe wê êdî wê piştî wê, di aslê xwe de wê weke keça malê û xwedî mal wê li wê were nerîn. Di wê rewşê de wê di her demê de wê, di salê pêşî de wê ji wê were xwestin ku ew zaroya xwe ya pêşî werênê li dunyê. Di wê rewşê de wê, zaro wê, weke bûyîna malbat û nîşanaka wê û hebûna wê were dîtin. Dema ku zaro nebûba wê biheta gotin ku ew nebûya malbat. Wê bi wê çavê wê li wan ne nerîyaban. Di wê rewşê de wê zaro wê, nîşanaka malbat jî wê lê were nerîn. Ber vê yekê wê hertimî wê, di asta pêşî de wê li zaroyê wê were hizirkirin.

Di rewşa kevneşopîyên berê ê zawacê de wê, hertimî wê li keçatiyê û ankû keçkaniya keçikê wê li wê were nerîn. Di wê rewşê de wê, ev wê, nîşanaka wê bê ku ew bi berê bi ti kesekê re nebûya û neketîya têkiliyên zayendî bê. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê di roja me de wê, ev rewş wê, hin bi hin wê weke aliyna ku wê di çerçoveya nîrxên hemdem ên malbatî de wê were rexnekirin jî lê wê ev wê, weke aliyekê yekane ku wê li ser wê re wê bi awayekê 'meşrû' a hevdû herêkirin û ankû herêkiirna nava civakê jî bê. Di wê rewşê de wê, ev wê, weke rewşeka ku wê, pîr zêde wê li wê were hizirkirin. Rewşa keçkaniyê wê, di wê rewşê de wê, weke destpêka wê ya nava malbatê wê bê. Di wê rewşê de wê, li wê were nerîn.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê rewşê wê li wê bihizirê wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa keçkaniyê wê, di nava malbatê de wê, heta ku ew di nava malbatê de bê wê ji dêûbavê wê were pirsin. Ev wê weke rewîstîeka civakî a demên berê bê. Di wê rewşê de wê, ji vê aliyê ve jî wê dêûbav wê, ji wê were mesûlgirtin.

Di rewşa zawacê de wê heman rewşa ku wê bi keçkaniyê û hebûna wê re wê di keçikê û ankû qîze de wê were lêgerîn wê bi heman rewşê wê, di law de jî wê, ew wê were lêgerîn ku ew heta wê demê ti kesek ne ketibê jîyane wî û tenê wê dest wê keça ku ew wê bi wê re bizewîcê dabêbê. Di wê rewşê de wê, ev wê weke rûmet û rewşek meşrûkirinê wê li wê werê nerîn û wê were herê kirin. Ku lawik berî wê dest dabê hinekan wê ew ne tenê wê weke kêmesiyekê ji wî û malbate wê re wê were dîtin wê weke rewşek pirr zêde ayb jî jî wê were dîtin. Wê di wê rengê û awayê de wê li wê were nerîn. Heta ku wê, ku wê di nava civakê de wê bihêlin ku wê navê malbatê derkevê wê rewşên weke van bin û wê herkesek wê ji aliyê xwe ve wê di derbarê wan de wê pirr zêde wê heyîdar bê.

Malbateka ku ew bi rûmet wê, weke malbateka ku ew ji aliyên weke van ve ku ew navê derneketîya di ti demê de bê. Wê bi wê re ku ew hertimî di rewşa xwe de û di xatekê de bi wê re bi 'rûmeta xwe' re ew hatibê bibîrhanîn. Wê bi wê rengê wê li wê were nerîn. Di dewama wê de wê, ti tiştek ku ew di kîjan demê û bi kîjan nîfşê re bû wê, newê ji bîrkiirn. Wê ew weke çîrokên ji gûh li gûh wê were bihîstin. Di wê rewşê de wê, ev wê weke aliyekê malbatî jî wê, di demên berê de wê were dîtin.

Di nava malbatê de wê ev rewşên ku wê me hanîna li ser ziman wê bêgûman wê dema ku em di çerçoveya malbatitîyê de bihizirê wê, gelek rewşên bi wê rengê ên ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê hebê. Di wê rewşê de wê, rewşên weke destavêtinê û lêdanê wê weke rewşên destavêtin û lêdane li rûmetê wê were nerîn û wê bi wê rengê wê di gelek rewşan de wê kuştinan jî wê di nava civakê de wê bi encam bibin. Gotinên weke 'bi xwûnê paqijkirina namûsê' wê di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê, gotinên demên kevnera ên nava civakê ku wê, rengê jîyane wê ji gelek aliyan ve wê bidina dîyarkirin jî bin.

Di wê rewşê de mirov dikarê di dewama wê de wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê reş malbatê wê, di wê rengê û awayê de wê bi kevneşopîyên xwe yê navxweyî re wê were jîyankiirn. Wê bi demê re wê kevneşopî, orf û adetên nava malbatê ên teybet ku wê bi xûsîsî ku wê bi wê re wê werina dîtin wê bibin. Di wê rewşê de wê, ew kevneşopî, orf û adet wê, weke rewşna ku wê çerçoveya hebûna malbatê, temenê gavavêtin, tevger û kirinên wê bidina dîyarkirin jî bin.

Malbat wê, di wê rewşê de wê, di demên kevnera û piştî jî wê, mirov dibînê ku wê rewşên weke pirrzawac wê werina dîtin. Di wê rewşê de wê, rewşên pirr zawac wê di gelek rewşên wê yê berê de wê, hebin. Minaq wê, rewşên pirr zaawacî ên piştî ku mirov carekê zewîcî û zaro ji

wan re çênebûn wê bo ku ew zaroyên wan çêbibin wê cardin wê bizewicin wê hebin. Ev wê rengêkê pirrzawacê bê. Rengê din jî wê, di wê rewşê de wê, di rewşên kesên weke mîr û hwd de ku ew hinek ji wan wê pirrzawacê wê bikin. Ev zawac jî wê weke zawacên malbatî ên dîplomatîkî bin. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê zawac wê di gelek rewşan de wê bo gihiûştina hevdû a malbatan jî wê di gelek rewşan de wê werê kirin. Di wê rewşê de wê rewşên pirr zaawacî wê, hinek sedem û hêncetên wê yên li gorî xwe ên di nava civakê de wê hebin. Di wê rewşê de wê, di nava aşîrên ku ew nava wan nexweş û ankû di demên berê de xwûn di nava wan de rijiyaya wê bo sedema têkilîdanînê û bi hevdû re dîsa têkiliyên xwe baştirbikin wê zaawacên bi wê rengê wê di nava xwe de wê bikin. Wê, di dewama wê de wê, di wê rewşê de wê, mantiqekê din ê pirrzawacê wê ew bê ku wê malbat bigihijina li hevdû bê. Di wê rewşê de wê, ev wê di demên berê de wê pirr zêde wê bibin. Minaq wê, dema ku wê di nava keyê lîdyayî key aliyet û keyê medîya key Qiyakser de wê şer di nava wan de wê rûbide li ber rûbarê heylsê û ankû 'çemê sor' wê, piştî ku wan levkir wê, key aliyet wê keça xwe ya bi nav 'aryanis' wê bide kûrê keyê medî Qiyakser ku ew bi nav 'astîyag' bê. Wê, ev zawac wê weke zawacaka dîplomatîkî û ya temenê aşîtiyê jî wê were dîtin û li wê nerîn. Wekî din minaq wê, heman zawacên dîplomatîkî wê di demên medîya de jî wê werina dîtin- Minaq keyê mîttanî ket Tuşrata wê keça wî Tedo-hepa wê bi Firawunê Misrê Emenhopê çarem re wê bê zewicandin. Wê di wê rengê wê bi wê rengê wê hinek zawacên din jî wê bi wê rengê wê nava qasra mîttanî û ya firawunan de wê bibê. Berî mîttanîyan di demê hûrîyan de jî wê, rewşên bi wê rengê wê werê dîtin. Minaq banûya misrê 'nefertîti' wê keçkeyeka hûrîyî ku ew bi heman rengê bi firawunê misrê re hatî zewicandin bê. Di wê rewşê de wê dema ku mirov dîrokê li wê lêkolîn bikê wê gelek rewşên bi wê rengê wê, werina dîtin.

Kurdan ev rewş wê ne tenê wê bi rewşên têkiliyên dervî xwe re wê, pêşbixin wê bi heman rengê wê di nava xwe de jî wê, rewşên bi wê rengê wê, bikin. Herêm bi herêm û aşîr bi aşîr û êl bi êl wê ev rewş wê, ji serî ve wê, ji qasran li qasran wê werina pêşxistin.

Di wê rewşê de wê jî mirov dikarê wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku ew rewş wê, di nava malbatê de jî wê, minaq keçam û kûram û ankû keçxal û kûrxal jî wê di wê rewşê de wê, bi hevdû re wê werina zewicandin. Wê bi mantiqê zêdetirî xwe nêzî hevdû kirinê wê ew wê werina kirin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, zêdetirî wê di nava

kurdan de wê werina dîtin. Wê weke 'zawacên nava malbatê' jî wê werina dîtin û bi navkirin. Di wê rewşê de wê, ji aliyekê ve wê ji ber pirsigirêkên civakê wê ji aliyekê ve wê di encama girtina civakê li derve wê were pêşxistin jî lê wê di aslê xwe de wê, di temenê wê de wê ev hebê.

Lê ji gelek aliyan ve wê, ev rewş wê di roja me de wê, xwe bidina dîyarkirin. Rejima tirk minaq wê, bo ji hevdû felişandina civake kurd wê, ji aliyekê ve wê hertimî wê teşwîkkirina zawacên ji herêmên kurdan wê bikê. Di wê rewşê de wê, ev rewş jî wê, çendî ku wê weke 'rewşna zawacê' wê werina pêşxistin jî wê ji aliyê civake kurd ve ew hatina birina keçên kurd li rojavayê tirkîyê û zewîcîna bi wan re wê weke 'destavêtinekê' û rewşek tecewîzî' jî wê ji gelek aliyan ve wê were dîtin. Weke ku kurd wê bi navbikin wê, 'rewşa bi navê zaawacê' wê tenê wê weke rewşek sernûxûmandinê û sergirtinê a wê destavêtinê û tecewûzê bê, wê bi wê rengê wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov demên berê ên civakê wê li wan binerê wê mirov dikarê wê, di serî de wê, weke aliyekê giring jî wê, werênê li ser ziman wê, di rewşa civakê de wê, rewşên zawacê wê di demên berê de wê, li gorî zagonên olî û malbatî wê werina pêşxistin. Di wê rewşa ku wê werina kirin de wê, malbat wê bi mazinên wê re wê li hevdû wê rûnihin û wê bi wê re wê ew wê, zawacê wê temenê wê çêbikin. Di wê rewşê de wê, rewşên weke 'qaranêz', 'gardanî' û hwd bo bi keçikê ve kirin wê, hem wê weke nîşanaka malbatê bê û hem jî wê ji aliyê weke alikariyekê bo yên ku ew dizewicin jî wê li wê were nerîn. Di wê rengê û awayê de wê, ew wê were lê nerîn. Di dewama wê de wê, kesên ku ew nû zewicin wê di nava malbatê de wê kesên weke xizm wê, herkesekê wê ji aliyê xwe ve wê, tiştekê wê bide wan ku ew weke malbatên din rewşa xwe baştir bikin û karibin bi wê bijîn. Di wê rewşê de wê, ew wê, were dîtin.

Di rengê tîpolojiya nava malbatê de wê mirov dibînê ku wê di demên berê de wê hertimî wê, rewşa têkiliyek weke hevdû wê ji gelek aliyan ve wê were dîtin. Gotinên weke "mal ji jinê tê pirsîn" wê weke gotinna ku wê di demên kevnera ên malbatê de wê li herêmê wê di her demê de wê dibîrê de wê bîrê hiştin û bilêvkirin jî bin. Di wê rewşê de wê, ev gotin wê, nîşanaka wê bin ku wê jin wê zêdetirî wê di hundûrê malbatê de wê xwedî gotin bê. Di aslê xwe de wê dema ku mirov li rewşên civakî ên civake kurd binerê wê mirov bibînê ku wê di gelêek deman de wê jinên ku weke serokaşîr û ankû weke şah ku wan dewlet bi rêvebirina wê

werina dîtin. `Dayika anazê ku ew li rojhilatê kurdistanê di dema kekoyîdîyan de wê bijî wê weke jineka kurd ku wê ser 60 salî re wê dewlet bi rêvebirîya û temenê dewleta kurd a şadadî jî wê di aslê xwe de wê daya avêtin bi gihandina li hevdû û çêkirina peymanê di nava çend dewletên kurd ên herêmî de wê, ew wê temenê wê çêbikê.

Ev rewş wê, di aslê xwe de wê, dema ku mirov, di çerçoveya kevneşopîyê de bihizirê wê di nava kurdan de wê ew rewşa jinê a li pêş wê hebê. Lê piştî ku ew derketina dervî wê kevneşopîya civakî bû wê, bi windakirina rewş û bandûra wê re wê were dîtin. Heta ku wê, ji gelek aliyan ve wê weke bi rengê `windakirina rûmetê` jî wê li mijarê wê werê nerîn û wê gelek rewşên xiran wê bo jinê wê bên afirandin. Ya ku wê di wê çerçoveyê de ku mirov wê di serî de wê fahmbikê bi çerçoveya malbatê re wê ew bê ku wê malbat wê, sînôr û çerçoveyek wê ya nava xwe de wê hebê. Derketina dervî wê weke derketina dervî malbatê wê were dîtin û wê ji wê demê û pê de wê, ew kesê ku ew derketî wê were redkirin û wê weke kesekê ku ew ne ji wê malbatê jî wê were dîtin. Ev wê, di demên berê de wê, weke rêgezna malbatî ên malbate kevneşopî a kurd bê.

Gotinên weke parastina rewşa malbatê û ankû `parastina rûmeta malbatê` wê di wê rewşê de wê li ser wê re wê werina gotin. Di dewama wê de wê ew ev gotin wê weke nîşanaka wê bin ku wê malbat wê çawa wê, di rewşekê de wê bijî wê ew wê jî wê bi xwe re wê bidina nîşandin.

Malbate kevneşopîyî wê di aslê xwe de wê li kurdistanê wê ji temen ve wê bi rêgez, sinc û rewîstên wê yên kevneşopîyî re wê pirr zêde wê xort bê. Wê di her demê ew wê ew bandûr û rewşa malbatê wê were dayîn dîyarkirn. Di wê rewşa malbatê de wê dema ku mirov kevneşopîya wê bi reşa malbatê a kevneşopîyî re wê fahm nekê wê mirov nikaribê bahsa wê fahmkirina wê ya demên wê yên berê wê bikê Di wê rewşê de wê, ev rewşên malbatê wê di demên hemdem wê bi zêdeyî wê weke rewşna ku wê zêdetirî wê rewşa malbatê wê li ser esasê restên malbatê ên kevneşopîyî re wê bikina rewşna xirab de jî. Di aslê xwe de wê di wê rewş de wê di demên hemdem de wê hatina hemberî hevdû rewşa pêşketinên malbatî ên demên hemdem û ya demên kevn wê, di aslê xwe de wê, ji hevdû cûdabûna wan wê di wê warê de wê zêdetirî wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, ya ku wê bi navê `hemdem` wê were bi navkirin wê rengekê din ê malbatê bê. Wê ew li ser esasê ji hevdû felişîna hebûna malbate kevneşop re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê tekoşîna di nava herdû aliyan de wê di nava malbatê de wê

gelek caran wê bê sedema ji herdû aliyên ve jî ji hevdû felişîna malbatê bixwe jî. Di wê rewşê de wê, rewşa malbatê a demên hemdem wê dema ku mirov wê hilde li dest wê, di serî de mirov divê ku wan aliyên wê yên demên kevn wan pêşî fahmbikê. Hingî wê mirov wê bibînê û fahmbikê ku wê li ser çi esasî û çerçoveyê ku wê ew hatina hemberî hebû û ankû wê çi bi navê malbata kevneşop ji hevdû difelişê wê ew were dîtîn.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê di wê rewşê de wê di aslê xwe de wê mirov dikarê di çerçoveya têtîgîn û çerçoveya têtîgiştina hemdem de wê malbate hemdem wê çawa bê wê jî hinekî di wê çerçoveyê de wê werênê li ser ziman û piştî re bi hevdû re fahmkirina herdû aliyên mirov dihanîna li ser ziman wê bikê.

Anthony Giddens wê, dema ku ew malbate hemdem wê şîrove dikê wê ew wê weke 'çerçoveyek ku ew li ser esasê levkirinê a zayendî' ku ew dihê pêûxistin wê bêtî li ser ziman. Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê, rewşa malbate hemdem wê hilde li dest li wê, di serî de wê ew wê were dîtîn ku wê çerçoveya hebûna malbatê, weyna zayendên nava malbatê, têtîkiliyên wan ên bi hevdû re, rengê têtîkiliyên wan ên bi hevdû re, têtîkiliyên wan ên bi zaroyan û çerçoveya pêşketinê û rengê yê ku ew dihê xwestin ku ew were pêşxistin wê weke aliyê ku mirov wê di serî de wê hilde li dest û wê fahmbikê bê.

Di çerçoveya malbate hemdem de wê, têtîkiliya nava zayendan wê weke aliyekê giring wê derkeve li pêş. Rengekê têtîkiliyê ê weke hevdû bê. Wê weke hevdû xwedî berpirsîyar û têtîkildar bê. Di demên hemdem de wê pêşasazi û ankû endûstrî ku ew pêşdikeve wê civak wê li gorî wê reng û awa wê bistênê. Wê di aslê xwe wê bandûra wê pêşketina endûstrîyalîzmê wê, di wê rewşê de wê, di rewşa malbate hemdem û pêşketina wê de wê, weke aliyekê giring ê temenî bê. Wê, di pêşketina jîyanê kar de wê, zêdetirî wê, pêdîvî, daxwez û hwd wê derkevina li pêş. Wê di dewama wê de wê, zêdetirî wê jîyaneka ku wê di wê de wê hertimî wê tiştên nû wê werina çêkirin û wê bêtî derxistin li bazarê. Wê mirov wê, bixwezê ku ew wê bijî. Ew xwestek û daxwezên mirovî wê, di aslê xwe de wê mirov wê hertimî wê di jîyanê de wê di nava tahb, kêferat û çûnûhatinekê de wê bide hiştin. Wê, di dewama wê de wê, rewşa malbatê wê, bi wê re wê jî aliyekê din ve jî wê di demên hemdem de wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşên malbatên kevneşop de wê zêdetirî wê mêtî wê weke ku ew di hemû demên berê ên şariştaniyê û berî wê de jî wê li derve bê wê di wê demê de jî wê wusa bê. Lê rengên têtîkiliyên demên hemdem wê

gûharînê wê di wê rengê pêşketin û têkiliyê de wê bide gûharandin. Wê jin jî wê êdî wê ne tenê wê di malê de bê. Wê derkeve dervî malê û wê bidest karkirin û xabatê weke mêr li derve wê bikê. Wê di wê warê de wê ew jî wê berpîrsîyarîyê wê hilde li ser milê xwe. Ji aliyekê din ve jî wê, di wê rewşê de wê, di çerçoveyek levkirî de wê jin û mêr wê li derve wê kar bikin û wan çî qizîncîr wê bi wê bi hevdu re wê li zaroyên xwe wê binerin. Wê, di wê rewşê de wê, herdu alî wê weke hevdu wê berpîrsîyarîya wan wê di wê rewşê de wê hebê. Di demên kevneşop ên malbatê de wê ew wê zêdetirî wê li ser milê mêr bê. Lê wê di wê rewşê de wê, jin wê weke mêr wê derkeve li pêş. Wê li derve wê zêdetirî wê, ti farqe wan wê jî hevdu wê nebê. Wê ev rewş wê, di wê rewşê de wê, di warê wî nîşandinê de jî wê bi hevdu re wê xwe bide dîyarkirin. Wê demê wê, li ser wê re wê pêwîstîya levkirin û bi zîmanekê xweş hevdu pêşwazîkirinê jî wê di wê demê de wê derkeve li pêş. Di demên kevneşop ên malbatê de wê wîna mêr wê weke li ser ya jinê re wê were dîtin. Ber ku wê ew wê weke kesê ku wî hemû temenê dabarekirinê çêdikir wê lê bê nerîn. Her çendî ku wê jin wê hemû karê malê wê bikê jî lê wê ew karê malê wê weke ku wê ji kar newê dîtin û ankû wê wilqasî giring wê newê dîtin. Ev jî wê, ji aliyekê ve wê, yekalî wî nîşandin û serdestkirin di nava malbatê de wê bide nîşandin.

Di demên hemdem de wê di aslê xwe de wê, rewşa malbatê de wê ev rewş hemû wê ji temen ve wê bîna gûharandin. Wê karê malê wê ji derve wê weke karekê wê were dîtin. Wê bi hevdu re wê kirina wê karê wê were li rojevê. Di wê rewşê de wê mêrê ku wê heta wê demê wî karê nava malê nekirî wê ew jî wê tevî wê bê bibê di kirina wê de wê, weke ku wê çawa wê jin wê tevî karê derve wê bibê ku ew wê bikê. Di heman rengê de wê di wê rewşê de wê ev wê xwe weke rewşna ku wê mirov dikarê wê, di wê rewşê de wê weke rewşna hevbeş ên jîyanî di çerçoveya malbatê de wê wê werênê li ser zîman. Ev jî wê di demên hemdem de wê, bi gotinên weke "zagonên hemdem" û ankû 'zagonên medenî' û hwd re wê, ew wê bê hanîn li ser zîman. Çerçoveya wê zagonê wê çî bê wê, ew bê ku ew bi mantiqê weke hevdu di nava malbatê de rêz wê têkiliyan sererastbikê û pêşbixê. Di wê rewşê de wê, mafê mêr û jinê ku ew weke hevdu li hundir jî û derve jî hebê. Di wê rengê û awayê de wê ew wê di wê rewşê de wê bide dîyarkirin ku wê ew weke hevdu dikarin wê karibê bikin.

Di rewşa malbatê de wê, di aslê xwe de wê mirov dikarê wê, werênê li ser zîman ku wê zêdetirî wê di demên hemdem wê dewlet û sazîyên wê

tevlî jîyane nava malbatê wê biibn. Wê sazîyên weke yên 'civaknas' û ankû ên 'sosial' ku wê pêşkevin wê di wê warê de wê, zêdetirî wê, di warê mazinkirin û jîyane zaroyê de bê, di warê têkiliya weke hevdû a nava jin û mêr de bê, di warê nebûna tûndûtûjiyê di nava malbatê de bê û hwd wê, destwerdê li nava malbatê. Di wê rewşê de wê, ev jî wê ji aliyekê ve wê rewşa malbatê a kevneşop a girtî wê ji derve wê bide vekirin. Wê malbate hemdem wê di wê rengê de wê bi rengê jîyane xwe û têkiliyên xwe yên navxweyî wê weke malbetek ji ya demên berê vekirîtir bê li deve. ..

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê din jî wê werênê li ser ziman ku wê di nava malbatê de wê jin û mêr wê hertimî wê weke du zindî zayendên ku ew b hevdû re dijîn, parvedikin û hevdû di hawênin jî bin. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê bê gotin ku wê aliyekê wê ne mihnacê parastina aliyê din bê' jî lê wê, dema ku mirov li wê gotinê bihizirê û çendî ku mirov jigelek aliyên weke yên maf û azadiyê ve maf bide gotinê jî lê mirov, divê ku wê bêjê ku wê, di çerçoveya rewşa malbatî de wê herdû alî wê li hemberî hevdû wê xwediyê wê rewşa parastinê a malbatî bin. Di wê rewşê de wê dema ku zaroyên wan hebin wê, di wê rewşê de wê, ew zêdetirî wê giringtir bê. Wê zêdetirî wê bi giringiyekê wê derkeve li pêş. Piştî jî hevdû felişîna rengê têkiliyên malbate kevneşop wê her wusa wê di dewama wê de wê, rewşên weke yên zêdetirî wê, rewşên hevdû berdanê wê pêşkevin. Ev jî wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyên ve wê, weke maf û azadiya herdû aliyên jî wê were dîtin. Di çerçoveya malbate hemdem de mirov, çawa dikarê b awayekê rast gotina 'mafûazadiyê' hilde li dest û wê fahmbkê? Di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, rewşa malbatê wê, di wê demê de wê ji hemû aliyên ve wê bide nîşandin ku wê herdû alî jî ku ew jin jî bê û mêr jî bê wê ji xwe û azadiya wê hinekê wê feregatê wê biikin û ew mecbûrin ku ew li jîyane bi hevdû re bihizirin. Gelek sedemên wê hena. Sedemên wê yên pêşî zarok in. Di wê rewşê de wê, dema ku wê di nava malbatê de wê rewşa mazinbûna zaroyê wê ji aliyê wê ve wê hilde li dest wê demê wê, bi tîgîn û rewşek berpirsiyarî wê demê mirov divê ku rewşê wê hilde li dest.

Di aslê xwe de wê, gotina hevdûberdanê wê, weke gotineka ku wê weke aîdî dema malbate kevneşop wê were dîtin. Minaq di nava malbate kurd wê ti carî wê rewşa malbatê û hevdû berdanê wê di ti demê de wê newê nîqaşkirin. Di wê rewşê de wê ew wê dema ku mirov bi hevdû re zewicî wê hingî wê ew wê heta mirinê wê weke zawacekê wê bi başî û

nebaşîyên wê re wê li wê werê nerin. Derketina dervî wê weke derketina dervî rewîsta malbatê û restên wê were dîtin. Di wê çerçoveyê de wê, ew derketin wê ji aliyê civakê ve jî wê were redkirin. Kesên hevdûberdayî wê di nava civakê jî wê zêde bi başî wê newina pêşwazîkirin û zêde newina herêkirin.

Lê ev rengê fahmkirinê wê di xwe de wê di demên hemdem de wê gûharînekê wê bide çêkirin. Ew jî wê di wê warê de bê ku wê dema ku wê, rewşa tundûtûjî di nava malbatê de hebê û levkirina bi dil nebê wê bi hevdû re nejin. Yan jî wê jiyane xwe wê bi hevdû re nekin yek. Ev jî wê, weke aliyekê ku wê zêdetirî wê li wê were hizirkirin. Emile Durkheim wê dema ku wê li ser rewşa hemdemiyê wê bihizirê di van waran de wê têngîna ewlehiya bi hevdû wê derxe li pêş. Di wê warê de wê, temenê wê jî wê li ser xûyên baş., hevdû herêkirinê û pêşwazîkirinaka bi rastî wê bi wê re wê hilde li dest û wê fahmbikê. Wê di wê rengê û awayê de wê hilde li dest.

Di aslê xwe de wê, rewşa malbatê wê di demên hemdem de wê mirov dikarê wê bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê weke rêgezên hemdem ên bi wê re ku wê werina dîtin wê rêgezên weke yên aramî, xweşbînî, dûrûstî û di wê çerçoveyê de nêzîkbûna li hevdû a nava malbatê bê. Di wê çerçoveyê de ku wê bi têkiliyeka ku wê bi gotina rast û tendûrûst re wê were li ser ziman ku wê di nava malbatê de wê hevdû fahmbikin, hevdû ne êşênin bi fizikî, derûnî û civaknasî, tundûtûjî di nava malbatê de nebê. BI hevdû re weke hevdû xwediyê wîn, maf û azadiyê bin. Di wê rewşê de wê, ev rengê malbatê wê, di demên hemdem de wê bi pêşketina xwe re wê, derkeve li pêş. Di dewama wê de wê, rewşên weke hevdûbûnê wê zêdetirî wê derkevina li pêş. Ev di rewşên weke berpîrsîyarîtiyê de bê û ankû di rewşên din ên jîyanî de bê. Di rewşa malbate hemdem de wê, di aslê xwe de wê, dema ku mirov ji aliyê jine ve jî hilde li dest wê mirov karibê bibêjê ku ew derdikeve li pêş û weyn û rola wê giring dihê dîtin bê. Heman tiştê mirov dikarê bo mîr jî wê bîne li ser ziman. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê bîne li ser ziman ku mirov, li şûna wan bi rola wan bide hemberî hevdû û ankû qiyaskirinê bi wan rebikê wê, mirov fahmbikê wê hemû wê ji aliyê xwe ve wê giringîya wan wê hebê û wê di nava jîyane maêbatê de wê hevdû temem bikin.

Di nava malbate hemdem de wê zawac wê bi olî û ankû rewîstî wê were kirin û wê piştî wê bi fermî û ankû destûrî û zagonî wê temenê wê were çêkirin. Destûr û zagonên ku wê temenê wê çêbikin wê ji aliyê din ve jî wê rewşên weke yên berpîrsîyarîtiyê û hwd wê ji herdû aliyên ve wê

hildina li dest û wê bënina li ser ziman. Dema ku herdû aliyan hevdû herêkir û binetera zaawacê mohrkir û ankû înzakir wê hingê wê bi awayekê xweza wê weke ku ew wê temenê bi hemû destûrê û zagoniyên wê re wê herêbikê bê jî. Di wê rewşê de wê, rewşa malbata hemdem wê bi temenê wê yê zagonî û destûrê re wê hebê. Di wê rewşê de wê dewlet jî wê xwe weke temen û çerçoveya wan destûr û zagonan wê bibînê. Wê di wê rewşê de wê xwe ji wê berpirsîyar wê bînê. Di wê rewşê de wê, weke mirtalekê parastinê wê bîde dîyarkirin. Di dewama wê de mirov wê, dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbate hemdem wê di wê rewşê de wê, zêdetirî wê bi temenê xw eyê 'misogerkirî' re wê weke ku wê were dîtin û wê derkeve li pêş.

Ev temen wê ji aliyê destûrê, zagonî, derûnî, civaknasî, civakî û hwd ve jî mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê rewşa malbata hemdem wê bi wê re wê, xwe di çerçoveyekê de wê bide dîyarkirin.

Di rewşa malbate hemdem de wê mirov dikarê wê jî ji wê aliyê wê ve wê werênê li ser ziman ku wê di wê rengê û awayê de wê di gelek warên têkiliyên dema malbate kevneşop de wê gûharînê wê bi xwe re wê bide çêkiirn. Berî her tiştî wê di nava malbatê de wê hemû endamên wê xwende bin. Wê bizanibin bixweênin û binivêsenî û xwe bënina li ser ziman. Di dewama wê de wê, xwediyê perwerdeyek astbilind bin. Di dewama wê de wê, bi wê re wê, hemû alî wê xwende bin. Wê keç û law, jin û mêr û hwd wê xwende bin. Di wê rewşê de wê malbate hemdem wê weke malbatek xwende jî bê. Di nava malbatê de wê dema ku wê zaro wê were dunyê wê temenê wê yê xwendinê wê bê amedekirin. Di roja me de wê, zaro wê ji yeksaliya xwe wê bê şandin li qirêşê û piştî dibistanên bingihîn. Di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, dibistan û malbat wê di destpêkê de wê weke du rewşên ku wê ji temenê ve wê bandûrê wê li hevdû bikin bin. Ber vê yekê wê, çawa wê ew aheng wê di nava wan herdûyan de wê were çêkirin wê weke aliyekê giring ku mirov li wê bihizirê bê. Di roja me de wê dema ku wê zaro wê herê dibistandinê wê ji bilî dêûbavê wan wê, ji aliyê kesên bizane û pispor ve jî wê werina şopandin bo pêşketina wan. Di wê warê de wê, teorîyên zêhnî ên pêşketinê û rê û rêbazên xwendin û pêşxistinê wê werina pêşxistin û di nava wê de wê werina bikarhanîn. Di wê rewşê de wê, mirov wê ji temen ve wê mêyla mirov wê çî bê û xwestek bi kijan aliyê ve bê wê ew wê were kifşkirin û wê li ser wê re wê pêvajoyên perwerdeyê wê werina pêşxistin, dakû mirov di perwerdeya xwe de serkevtî bê. Di wê warê de

wê, weke mamoste wê mirov wê ji aliyê civaknasvan û derûnvan jî ve wê, di wê pêvajoyê de wê were şopandin. Ev wê, weke aliyna ku mirov dikarê wê, di çerçoveya pêşketina hemdem a malbatê û pêşketina wê de de wê werênê li ser ziman bê.

Di rewşa malbate hemdem de wê mirov dikarê di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê gelek fektorên ku wê ji derve wê bandûrê wê hertimî wê li nava malbatê wê bikin wê hebin. Aliyên çapameniyê ên wek eçapameniya giştî û çapameniya civaknas wê çend ji wan aliyan bin. Wekî din wê weke aliyên din ên ku mirov werênê li ser ziman ku wê, di wê warê de wê, zêdetirê dîtbarî di weşandinê û hwd de derketina li jîyanê serwerbûyîna wê, ew wê bi xwe re wê ji gelek aliyan ve wê bê temenê zêde ne kûr hizirkirinekê a ji aliyê mirov ve jî. Wê temenê muhakeme nekirina li ser kirin kiryarên xwe re wê xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, di wê rewşê de wê, du aliyan wê li berçav de wê bigirê. Aliyê pêşî wê ew bê ku wê di nava rayagiştî de ku ew çawa dijî ku ew weke bijî û xwe bide dîyarkirin li berçav bê. Aliyê din jî wê ew bê ku wê, kiirnên xwe wê li gorî wê bihizirê û wê mihakeme wan nekê. Wê ev jî wê mirov wê ji muhameke kirina kirinên mirov wê ji gelek aliyan ve wê dûrbikê. Her çendî ku wê, bahsa dema hemdem wê bi aqil û zêde pêşketineka mazin a bi têgihiştinê û aqilê hemdem re wê were kirin jî wê weke aliyna negativ ên di wê û nava wê de jî wê ev alî bin. Wê mirov wê weke ku wê hinek li şûnê dihezirin wê di pozisyonekê û derûnîyekê de wê bide girtin. Di wê rewşê de wê, xwe weke hewirdorê dana nîşandin wê weke ku 'wê bes bê' wê li wê bihizirê. Di wê rewşê de wê, têkiliyên hevdû xirakirinê û xirabûna malbatan û ankû hevdûberdana hewseran tevî ku ew zaroyên wan jî hena wê, hinekî jî wê ev di temenê wan de wê hebê. Di çerçoveya têngîna hemdemiyê de wê, bi gotina hemdemiyê wê, 'hevdû berdan weke mafekê' dîtîna jî wê, di aslê xwe de wê, aliyekê din ku mirov di dewama wê de wê, weke xirabûnekê û zêde ne hizirkirin û ne fahmkirinekê bi kûrehî jî wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman bê. Hemdemiyê wê rast bê ku wê di rewşên xirab de hevdû berdanê wê weke mafekê wê pêşbixê. Lê di wê rewşê de wê, di temen de wê zêde dahûrnekirin wê hebê. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov diakrê wê, werênê li ser ziman.

Ji vê aliyê ve wê di aslê xwe de wê weke aliyekê giring bê ku mirov wê hinekî din di çerçoveya şaş fahmkirinên hemdem de wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Ev rewş wê, çawa wê bandûrê li malbatê wê bigrin wê, mirov dikarê werênê li ser ziman. Wê ev rewşên weke ji hevdû

felişîna malbate kevneşop û bi wê re ne hiştina pêşketina çerçoveye hemdem jî wê hinekî wê ev jî wê, bi gelek aliyên din ên weke şaş fahmkiirên hemdem re wê têkiliya wan wê hebê.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman ku wê, rewş, mijar, bûyar, kiryar û hwd wê, zêde sivik û bi aqilekê serrû wê bên hildan li dest. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê, hilde li dest. Di aslê xwe de wê, çerçoveya têtînin maf û azadiyê ku wê bi wan wê were armanckirin ku mirov jîyane xwe zêdetirî baştîrbîkê û pêşbîxê wê, ber van aliyan wê karibin bibina temne xirakin ji hevdû felişînên ku wê weke yên ji hevdû felişînên malbate kevneşop jî. Di wê rengê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê fahmbîkê wê, aliyên têtînin ên bi wê rengê wê di serî de wê li ser çî temenê û restê wê werina fahmkirin divê ku mirov hinekî jî li ser wan bisekinê.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê ji vî aliyê ve binerê wê ji gelek aliyan ve wê temenê bûhran û tengezerîyên keseyetî ên demên hemdem jî wê karibê wan bibîne û fahmbîkê. Bûhran û tengezerîyên demên hemdem wê di temenê wan de wê ji aliyekê ve wê ne pêşketin û kêmfahmkirin wê hebê. Wê dema ku wê mirov wê, bikeve nava navendek nû û hewirdorek nû wê bibîne de wê, bi wê re wê xûf, gûman û tîrs wê bi hevdû re wê karibin bikevina dilê mirov de. Hingî mirov wê, yan xwe bi şûn ve bikişênê ji tevlihbûnê û yan jî wê, bitîrs û gûman wê xwe tevlihbîkê. Di wê rewşê de wê, di rewşa têkiliya malbate hemdem û pêvajoyên pêşketina wê de wê ji aliyekê ve wê hertimî wê ev wê xwe bi wê re wê bide diyarkirin û nîşandin. Ber ku wê di demên hemdem de wê hertimî wê di demên kort de wê pêşveçûn û pêşketin wê bibin. Di wê dema kort de wê aqilekê kirinê ku ew zû û pirralî fahmdîkê wê pêwîst bê. Di wê dema ku ew bû de wê, li gorî wê û fahmkirinê wê bi wêretî, bi wî û bixwe wê karibê xwe tevlihbîkê û gavên xwe bi êmin biavêjê.

Di rewşa malbatê de wê, ev alî wê bi wê re wê hebin. Wê hertimî wê di têkiliyên nava jin û mêrê a bi hevdû re û têkiliyên zaroyan ên bi wan re de jî wê ev wê, were dîtin. Di rewşên weke ku wê weke aliyekê giring ku wê bi gotina ‘popûlarîteyê’ re wê were li ser ziman wê dîtbarî weke bi çerçoveya çawa li berçav dihe dîtin ku wê giringîyê wê qizinc bikê wê, bi wê re wê, ev rewş wê, bandûra wê li têkiliyê jî wê hebê. Di wê rewşê de wê dema ku wê, dîtbarî giring bê wê, demê wê bo jin û mêrê jî wê li rex hevdû çawa disekin in û bi bi gotinên weke “li min tê” û ankû nayê wê li wê pirr li wê were hizirkirin. Ev rewş wê, di rewşên cilûberg li xwekirinê

de jî wê, xwe bide dîyarkirin. Di nîşandina tevger, xuy û hwd de jî wê xwe bide nîşandin. Kirineka ku mirov dikê fihêtîyê de wê, di wê çerçoveyê de wê temenê wê hebê. Wê, ew kirina ku mirov dikê fihêtîyê de wê, li wir wê aliyê wê nerînî ji aliyê yê dinerê ve wê hebê. Wê rengê hizirkirinê ên weke bi kompleks û hwd ku ew diafirin wê di temenê wê de wê xwe bidina dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê di demên hemdem de wê zêdetirî wê bi pêşveçûnên ku ew di jîyanê de dibin û bandûra wan li wê dibê re wê xwe bide dîyarkirin. Tişt di demek kort dibin û bandûra xwe wê bidina nîşandin. Di wê rewşê de wê gotina "gihîştina li jîyankirinê" wê, di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê li ser fahmkirinê a bi zû û ankû dereng re ku wê bibê re wê xwediyê wateyekê bê. Di wê rewşê de wê, rewşa jîyane hemdem wê bandûra wê pirr zêde wê, ji van aliyan ve wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê bandûra wê xwe bide dîyarkirin.

Jîyane hemdem wê, di çerçoveya jîyane wê ya malbatî de wê mirov dikarê wê ji aliyekê ve wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê fahmbikê ku wê malbate demên hemdem wê, di wê rewşê de wê, çendî ku wê bi çerçoveyek malbatî wê were dîtin jî wê bi rengên têkiliyên xwe yên cûr bi cûr ên bi hewirdorê re wê, xwe bide dîyarkirin. Ew têkilî jî wê, bandûra wan wê bide dîyarkirin. Carna mirov tiştê dijî ku mirov wê fahmdikê û bertekê rast dide nîşandin wê hingê wê encamên wê bi wê rengê wê xwe bidina dîyarkirin. Lê di aslê xwe de di demên hemdem de wê ev rewş wê wilqasî ne hesan, ji rêzê û yekalî bê. Wê dema ku mirov rewşa fahmkirinê wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê fahmkiirna herdû aliyan levkîrinê di mijaran de wê, weke aliyekê giring bê. Aliyek wê fahmbikê wê têrê nekê. Herdû alî wê divê ku nêzî hevdû wê fahmbikin. Di wê rewşê de wê, gelek dordor weke kesên ku ew pênûsê li ser jîyane hemdem di xabîtenin wê gotinên "ji hevdû cûda hizirkirinê û rêz hûmet li ser wê re ji hevdû re girtinê" re wê, bîna li ser ziman. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, minaq hizrên mirov ji hevdû cûda û ankû ne weke hevdû hizirkirinê ku mirov wê bikê lê ku mirov, bi awayekê xweşbînî nêzî hevdû bibê û fahmkirina hevdû ku bi wê mantiqê ku mirov ne di heman rengê hizirkirinê de jî bê ku ew hevdû tahamul bikin wê, weke aliyekê giring ku mirov wê di demên hemdem de wê li wê bihizirê bê.

Di demên hemdem de wê, ev rewş wê, ne tenê wê, di nava dû mirovan û ankû herêman û hwd de wê xwe bide nîşandin. Di nava malbatekê bixwe jî de wê, bi jin û mêrê û ankû zaro û dêûbavan de jî wê xwe bide nîşandin.

Di wê rewşê de wê dema ku mirov wê bi wê rengê dihênê li ser ziman wê, aliyekê wê yê din ê fîzîkî jî wê bi mirov re wê hebê ku mirov wê balê bikişênê li ser wê bê. Ew jî wê aliyê fîzîkî ê li hemberî bertek û hizran hêrsbûn û ankû hêrsnebûn, bisabrbûn û ankû bêsabrbûn û hwd bê. Ji vê aliyê ve jî wê, rewşên hevdû tahamulkirinê wê weke aliyna ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman bê. Wê di rewşên weke xweşbînî de wê temenê bi hevdû re bûyînî jî wê ev wê biafirênin bin. Di wê rewşê de wê, di lîteratura derûnî a demên hemdem de wê gotinên weke 'xwe kontrollîkirin' wê di van waran de wê bi awayekê pîrrwateyî û pîrralî wê li ser wan wê were sekin û wê bînan li ser ziman.

Di nava jîyanê de wê, di temenê bertekdayîna li hemberî hemberî hevdû de wê, ew wê were dîtîna ku wê, dema ku wê, mirov carna wê tiştekê di serê mirov de wê hebê û wê mirov pîrr zêde bi wê aciz bê. Lê piştî ku mirov di wê demê de tiştekê din li ser wê bihîst û ankû ji mirov re hat gotin wê mirov karibê weke ji aliyê wê rewşa duyem de ku wê weke belesebeb wê were dîtîna mirov wê bertekê wê bide nîşandin. Wê, di wê rewşê de wê, hingî wê, ya ku wê temenê bertekê bê wê ne ew rewşa duyem bê. Wê rewşa yekem bê. Lê wê bê sedema bertektayîna li ser rewşa duyem re. Di wê rewşê de wê mejîyê mirovê hemdem ku wê bi awayekê pîrralî wê bihizirê wê, di aslê xwe de wê, weke mejîyê 'tişî' wê xwediyê rewşekê bê. Wê, di wê rewşê de wê, hertimî wê mejî wê bi tiştekê, rewşekê û bûyarekê re wê mijulbûyî û ku dihizirê wê were dîtîna. Di wê rewşê de wê mirov wê ji xwe herê û dûrkeve. Wê, zêdeyî wê, weke ku wê windabibê wê lê were. Xwe jîyankirin wê cihê xwe li rewşên bi wê rengê jîyankirinê re wê bide hiştin. Rehetîya serî û ankû mejî wê, di wê rewşê de wê, nebê. Wê hertimî wê, mejî wê bi rewşekê û tiştekê re wê mijul bê.

Di wê rewşê de wê dema ku mirov li ser rengê vê awayê mirovê hemdem û mejîyî wê re li rewşa malbatê bihizirê wê bêgûman wê ev rewş wê bi serê xwe wê weke rewşna ku wê bandûrê wê ji binî ve ku wê li malbatê wê bikin bin. Wê, malbate hemdem wê di wê rewşê de wê tengezerîyên wê yên ku ew dijîn wê, li ser wan rewşan re wê, di mejî û hêst û hîskirinê de ne gihiştina li hevdû, hevdû ne dîtîna di mejî û jîyanê de, zêde bi hev re demek bi qalîte û ankû hêja derbas nekirin, weke

malbat kêmbi hevdu re mayîn û hwd bin. Di dewama wê de wê, zêdeyî wê mirov wê, di nava wê jîyanê de wê di mejîyê xwe de wê ji aliyekê ve wê dema ku ew di nava malbatê de bi ciwanî dijî wê bixwezê ku ew herê male xwe û ankû ew malekê ji xwe re avabikê û ew di wê de bi tenê bû ankû bi hevaleka xwe ya bi hewser û hwd re bi wê re di wê de bijî. Lê dema ku wî ew kir jî wê, piştî wê hêstên xwe bi tenê dîtîne û hwd wê, di wê rewşê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Ev rewş wê, weke rewşna malbatî ên demên hemdem bim. Mirove dema hemdem wê mirovekê ku ew hertimî kar û xabatê dikê û ew demên xwe pirr zêde bi wê ve mijulkirî derbas dikê. Di wê rewşê de wê, rewşên malbatî wê pirr zêde wê, kêmbûn wê di wan de wê bibê. Ev jî wê, ji aliyên tengezerîyên malbatî ên demên hemdem ve wê weke aliyên temen bin.

Malbate demên hemdem wê di dema ku mirov li navaroka wê binerê wê, weke ku wê hemû maf û azadiya wê bi destûrî û zagonî wê hatibê misogerkirin ji hemû aliyên jin, mêr zaro û hemû endamên din ên malê ve. Lê ev jî wê, weke aliyekê din bê ku wê hertimî wê were nîşandin ku wê têkiliya mafûazadiyê û gotina berpirsiyarîyê ya minaq di nava malbatê de li hemberê zaroyan û hwd mirov wê çawa wê fahmbikê.? Wê li ser temenekê çawa wê hilde li dest? Di aslê xwe de wê ev wê weke aliyên giring ê ku mirov dikarê wê, hilde li dest bê. Azadî wê mirov ji berpirsiyarîyên mirovî ên jîyanî û malbatî wê karibê dûr bikê? An jî wê, mirov karibê ku wê, dema ku mirov xweî mal û malbat û zaro bê bêtê ku ez dixwezim cûda bibim û ankû ez êdî ne berpirsiyar im û xwe bi şûn ve vekişênê ji nava wê? Ev di aslê xwe de wê, weke aliyên têgihîştinî ku mirov çendî ku mirov divê ku bi zanîneka baş wan fahmîkê wîlqasî jî mirov bi axlaqekê baş ê mirovî wan hilde li dest û wan di mejî de bigihênê hinek bersivên bi dûrûstayî. Wê di serî de wê, ev wê weke aliyên mirov ê ku mirov wê di serî de wê, mirov dikarê wê hilde li dest.

Ji aliyê mirovê kevn ê kevneşop ve wê, dema ku mirov li rewşa mirovê hemdem binerê wê ya ku wê were dîtî wê ji van aliyên ve wê, weke mirovekê bêberpirsiyar, mirovekê bêkul û xam, mirovekê ku ew tenê li xwe dihezirê û tiştêkê nabîne û nexwezê ku ew dibîne, mirovekê ku ew jîyanê tenê ji aliyê xwe xwe ve dînerê û tenê li xwe dihezirê û hwd ve wê were dîtî. Di wê çerçoveyê de wê, mirovê bi wê rengê wê, weke mirovê ji nirxên mirovî ên weke rewîst, sinc û wîjdanê jî hatî dîrkirin wê bi wê rengê wê lê were nerîn. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov ji aliyê mirovê hemdem bi xwe jî binerê wê, ew wê, hemû kiirnen bi wê rengê wê ji xwe re wê maf û azad bibîne. Wê weke jîyankirina xwe wê bibîne.

Wê, di wê rewşê de wê, dema ku ew çî bikê wê ji xwe re wê weke rast wê bibînê wê li mijarê wê binerê.

Di wê rewşê de wê, mirovê hemdem wê di rastiye de wê, pîrsgirêka wê ya fahmkirinê a nîrxên demê û rûşên weke malbatê û rast fahmkirina berpîrsîyarîyên wê yên ku ew jê dihên xwestin wê hebê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa mirovê hemdem wê di wê rewşê de wê, ji gelek aliyên ve wê, ji aliyekê ve wê, weke pêşketî wê xwe bide nîşandin lê ji aliyekê din ve jî wê bi wê re wê weke bi pîrsgirêk wê xwe bide nîşandin.

Di demên hemdem de wê rûşên weke malbatê wê li ser rûşên berpîrsîyarîyê û mafûazadiyê û hwd re wê, di aslê xwe wê, ji gelek aliyên ve wê bi pîrsgirêk wê, xwe bide dîyarkirin. Pîrsgirêka fahmkirina wê ku mirov li ser kirinên xwe re xwedi berpîrsîyar a wê, zêdeyî wê, weke pîrsgirêkeka fahmkirina têgîna mafûazadiyê a demê wê xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê hemû pîrsgirêkên malbatî û hwd wê, di wê çerçoveyê de jî wê weke aliyekê wan wê hebê. Di wê rewşê de wê, têkiliya nava jin û mêrekê ku ew ne zewîcîna û piştre jin bi haml dimênê ji têkiliya nava wan wê, çî bikin ji zaroyê wê, xwe weke aliyekê mijarê wê di wê çerçoveyê de wê bide dîyarkirin. Rûşên weke ji berkirina zaroyan berî ku ew werina dunyayê ku wê rêjeya wê zêdetir bibê di demên hemdem de wê hinekî jî ev rewş wê di temenê wê de wê hebin.

Mîrov wê, ji aliyê xosletên wan ên fîzîkî, jîyanî û hebûnî ve ku mirov binerê wê, zêdebûyîn û ankû hanîna zaroyan li dunyayê wê weke xosletekê wan ê xwezayî bê, weke hemû zindiyên din ên di xwezayê de. Di dewama wê de mirov dikarê wê bêjê ku wê ev wê dema ku mirov têkiliyê bi hevdû re didênê wê bi wê re wê biafirê. Têkilî wê ne tenê wê bo wê bê. Ji wê zêdetirî wê ji aliyê fîzîkî weke bi derûnî, civaknasî, fîzyolojîkî û hwd ve jî wê, temenê xwe rehetkirinên jîyanî bê. Mîrovekê ku ew bi wê rengê xwediyê têkiliyek bi aram bê wê di derûnî û jîyane xwe de wê zêdetirî wê, bêpîrsgirêkên derûnî û fîzîkî bê. Ber ku wê xwe hanîna li ser ziman wê ne tenê wê bi zimanî û gotinî bê. Wê bi fîzîkî bê û van aliyê fîzîkî û hwd jî bê. Di wê rewşê de jî wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, ji aliyên ve jî wê, temenê aramiyek civakî vê. Di aslê xwe de wê, ji van aliyên ve jî malbat wê, aramiya wê ya navxweyî û temenê têkiliyek bi aramî a nava jin û mêrê bixwe jî wê, di têkiliyên fîzyolojîkî ên zayendî û hwd re wê derbas bibê.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa mirovê hemdem wê di wê rengê û awayê de wê, bi pêşketina wî ya bi aqil û hwd re wê bi hişbûna wê re wê, van aliyên wî jî wê bi xwe re wê zîzbûnê û xesasbûnekê wê bi xwe re wê bide çêkirin.

Mirov dema ku wê li malbatê wê bihizirê wê, malbat wê çerçoveyek komplike a têkiliyan bê. Wê têkiliyên derûnî, fîzîkî û ankû zayendî, civaknasî, biolojîkî û hwd, wê weke van aliyan wê gelek aliyên din ên ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman bê. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê, di çerçoveyên tefsîrkirî de wê rengên têkiliyan û hwd wê werina pêşxistin. Minaq têkiliyên nava hevaltiyê û hwd jî mirov dikarê werênê li ser ziman. Têkiliyên nava malbatitiyê ên weke yên xwûşk û bira, jin û mêr, dêûbav û zaroyan, dapîr-bapîr zaroyan û hwd bi heman rengê wê gelek rengê wê hebin ku mirov wê karibê wan werênê li ser ziman bê. Ev têkili wê hemû jî her yekê ku mirov ji aliyê wan van bihizirê wê, xwediyê dîrokna pîr zêde kevn ên demdirêj bin.

Minaq ku em tenê di çerçoveya têkiliya nava dêûbavê de wê mijarê hildina li dest wê, ev alî tenê wê bi serê xwe wê weke aliyekê têkilî ên temenî û dîrokî wê bi gelek aliyan wê xwe bide dîyarkirin. Wê, têkiliya dêûbav wê, xwediyê çerçoveyek malbatî a temenî bê. Wê bi hatina cem hevdû û pêşketina nava dêûbav re wê, malbat wê biafirê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di şewayên demên berê ên têkiliyên nava dêûbav de wê, pêvajoyên pêşketinê ên bi xosletên demê wê hebin.

Heman tiştê bo têkiliya naba xwûşk û bira mirov dikarê wê, werênê li ser ziman wê, weke têkiliya dêûbav wê, têkiliyeka nava malbatê a asil û bi qadr wê were dîtin û ser ziman. Wê, têkiliya nava xwûşk û bira wê têkiliyek fîzyolojîkî û li ser wê re ku wê weke kirasekê wê li wê were kirin wê bi rêhevaltiyek nava hevdû de wê were pêşxistin. Wê, di wê rewşê de wê ji aliyê derûnî ve jî wê piştî ku wê xwûşk û bira wê bi mirovên cûda re wê têkiliyên, bizewicin û wê, malên xwe wê cûda wê avabikin û wê ji hevdû herin jî lê wê hertimî wê hebûna wan ya heyî wê di wan de wê temenekê xortbûna wan ya derûnî jî wê biafirênê. Di wê rewşê de wê, ev jî wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê.

Ji aliyê têkiliya dapîr û bapîrê re jî wê, di aslê xwe de wê weke rengê têkiliya malbatê a herî bizane û temen wê ev wê were binavkirin û wê were li ser ziman. Dapîr û bapîr wê weke kesna ku ew temenek dirêj bi hevdû re dijîn û bi wê re ew piştî ku ew pîrbûn wê bi jiyane ku ew jiyane

û hemû fêr, cerb û azmûnên wê li rex malbatê wê, rûnihin. Wê weke ku em di nava kurdan de jî wê dibînin wê hertimî wê ew bi qadr wê werina pêşwazîkirin. Wê ew li ser werina girtin. Wê di dewama wê de wê, destê wan wê werê girtin. Wê li gotina wan wê werê hisandin û wê weke wê were kirin. Ew wê, weke pêşengna xwezayî ên malbatî û bi giştî ên civakî jî bin.

Kesên pîr wê weke 'da' û 'ba' ku wê werina pêşîya navê wan û wê bi wê navê wan weke naye kesna pîr û zane ên jin û mêr wê werênê li ser ziman bi rengê 'dapîr û 'bapîr' wê hingî wê, ew li wer temenekê zanînî û azmûnî wê were ser ziman. Di wê rewşê de wê bi morfolojikî wê ev wê di wê rengê û awayê de wê were li ser ziman. Di rewşa kesên wusa de wê, hertimê ku wê were hizirkirin wê weke 'nirxna civakî' wê di nava çanda demên berê a kevneşopî de wê were dîtin. Wê ev kes wê bi zanîna xwe re wê hertimî wê xwediyê serdestîyek civakî a li giştî jî bin. Mirovê dapîr û bapîr, wê dêûbav wê bina zaroyê wan, wê zaroyê wan dêûbavan jî wê bina newîyê wan. Wê bi wê re wê ew weke nifşê sêyem û ankû çarem ên ku ew piştî wan re ew hê dijîn bin. Ber vê yekê wê, ew wê bi wê temenê xwe yê dirêj wê hertimî wê bina xwediyê rêz û hûrmetek mazin a civakî. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, werênê li ser ziman ku wê, ew wê hebûna wan wê li ser rewşa herîkîn û pêşketin û pêşxistina rengê jîyane malbatê û hwd de jî wê, hertimî wê xwediyê bandûrek giring û mazin bê. Ev wê, weke aliyekê giring ê wê ku mirov di serî de bi wan û navê wan re ku mirov werênê li ser ziman bê.

Ji aliyê malbatê ve wê, dapîr û bapîr wê weke şûnpê û meju bin. Wê dîroka li şûn wê a berî wê dema ku ew dijî jî bê. Wê, di wê rewşê de wê, rewşa wan wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, bîrê li ser ziman. Dapîr û bapîr wê, di nava malbatê de wê, rewşa wan wê hertimî wê, di alsê xwe de wê li berçav bê. Ew çendî ku ew amede hebin jî ne bin jî wê, rewş wê bi wan re wê, di wê rengê de bê. Di mejiyê zarokên malê de wê, cihê wan wê hertimî wê, mazin bê. Di wê rewşê de wê, zarok wê di wê rewşê de wê, bi wan re wê malbatê bi temenekê zaxmtir wê nasbikin di mejiyê xwe de.

Zarok wê di aslê xwe de wê, weke ku wê çawa wê malbat wê weke mene piçûk a bingihîn a civakê wê were dîtin wê bi heman rengê wê zarok jî wê xwediyê temen û wateyekê bê bo malbatê. Di wê rewşê de wê, dêûbav wê çi bigirin ji dêûbavên xwe wê bibûhûrênina li zaroyên xwe. Wê jî bi rêyên jîyanê û malbatê wê dikin. Di wê rewşê de wê, fêrûazmûnên nava malbatê wê, hertimî wê, di rewşekê de wê xwe bi wê

re wê bi wê rengê û awayê de wê, bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê weke aliyekê giring wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê zarok wê, di demên hemdem de wê, weke aliyekê giring ê malbatê ku wê pirr zêde wê li ser wan wê were sekin in bê. Wê weke pêşarojê bo malbatê û civakê wê werina dîtin.

Rewşa zarokê di demên hemdem de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, dikarê wê ji temen ve wê li ser wê bisekinê bê. Wê, di wê rewşê de wê rewşa zarokê wê, di demên hemdem de wê ji aliyê pêşketin, perwerde û hwd ve wê, hertimî wê, weke aliyekê giring û bingihînî ku wê dêûbav wê li wê bihizirin bin. Lê ji wê zêdetirî wê, zaro wê, rewşên wan ên ku ew hena wê, hertimî wê, di rewşa malbatê de wê ji gelek aliyên ve wê, malbatê wê bide dîyarkirin.

Di rewşa zaroyê û perwerdeya wê de wê, di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring wê, di demên hemdem de wê hertimî wê zanîn û teorîyên zêhnî wê werina pêşxistin. Wê bi wan re wê, rê û rêbazê perwerdeyê û perwerdeyên pirralî wê çawa wê werina pêşxistin wê, bi wan wê, wê hewlbêdayin ku ew werina hizirkirin. Di rewşa zaroyê de wê, di wê warê de wê, dema ku mirov bi demên hemdem û ankû bi têgîna hemdemiyê re li wê bihizirê wê, gelek tiştên ku mirov wê karibê bêjê ji gelek aliyên ve wê hebin. Saziyên weke yên civaknas û ankû sosiale ku wê hertimî wê pêvajoyên pêşketina zaroyê û têkiliyên malbatê û hwd wê hertimî wê bişopênin wê aliyekê din ê vê rewşa demên hemdem bê.

Malbat û zarok

Di demên hemdem de wê weke mijareka giring û wê rewşa malbatê wê ji temen ve wê bide dîyarkirin wê hebûna zarokê bê. Wê rewşa zarokê wê ji aliyê malbatê û civakê û sazîyên hemdem ve wê, hertimî wê weke mijareka teybet a civakê û malbatê bê. Wê, di wê rewşê de wê, malbat wê, di rewşa xwe ya weke bi nêzîkatîya li zarokê, pêşketina wê, mazinkirina wê re wê, were pîvandin. Wê, di wê rewşê de wê, rewşa zarokê wê, di aslê xwe de wê, di ast û pîvane malbatbûnê de wê, di demên hemdem de wê, weke ali û temenekê giring ê demkê jî wê were dîtin û wê were hildan li dest.

Di wê rewşê de wê, dema ku mirov rewşa zarokê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, di her demê de wê weke mijareka giring wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov li nava civake kurd bihizirê wê, malbatî wê di demên wê yên berê û î ro de jî wê, bi hebûna zarokê re wê weke

malbat were dîtin. Hinek herêmên kurdistanê wê malbatên li wan wê bêzarok wê weke malbat jî wê newina dîtin.

Di rewşa malbatê de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, bi zarokê re wê, were dîtin. Wê, zarok wê weke rewşa hevdûgirtin, hebûn û çerçoveya malbatê jî wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, di dema ku wê li zaroyê wê were hizirkirin wê, di demên berê de ku wê dema ku wê zarok nebin wê ber ku wê malbat wê weke malbat newê dîtin wê, di serî de wê, giringiyê wê bidina çekirina zaroyan. Di wê rewşê de wê, ev wê weke aliyekê giirng bê. Ji aliyekê din ve jî jin û mêrên ku ew hertimî wê bi pirsgirêkan wê bijîn wê, weke çareya wan wê hertimî wê ew werina teşwikkirî ku ew zaroyan çêbikin. Wê di wê rewşê de wê, ew wê ji wan re wê, bê ser ziman.

Di demên hemdem de wê, rewşa zaroyê û ya dêûbav wê ji gelek aliyên ve wê bigûharê. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, dêûbav wê bi hevdû re baş jiyankirina wan wê, weke temenê malbatitîyê û karîna bûyîna xwedî zaro jî wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, di demên hemdem de wê, di serî de wê başbûna nava malbatê, temenê aborî û karîna xwe dabarekirinê û hwd wê ji wê aliyê ve wê li wê were nerîn. Di demên berê de wê ev rewş wê nebê.

Wê dema ku wê bê xwedî zaro wê, qistasên ku wê werina esasgirtin wê, di serî de wê, hebûna malbatitîyê wê were esasgirtin. Rewşên weke aborî û hwd wê ti carî wê ne weke qistasên bûyîna xwedî zaroyê bin, weke ku wê di demên hemdem de wê bê weke qistas.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê di demên berê de wê, di wê rewşê de wê, rewşên malbatî wê, di wê rewşê de wê, di awayekê xwezayî de wê, werina dîtin. Lê di roja me de wê, di demên hemdem de wê, rewşên weke plankirin û hwd re wê, bûyîna xwdi zaroyê wê, were dîtin. Di wê rewşê de wê, ji aliyekê ve wê, ev rewş wê, weke rewşên hizirkirina li pêşarojê, perwerde û pêşketina zarokê û derfetên malbatê û hwd re wê, bi wê re wê li wê were hizirkirin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê ji gelek aliyên ve wê dêûbav wê rewşa bûyîna xwedî zaro wê li wê bihizirê wê, li maf û azadiya xwe û rewşên berpirsiyarî jî wê li wan wê bihizirê. Pirsgirêka mirovê hemdem wê ew bê ku wê zêdetirî wê, di nava hewldana xwe bêberpirsiyarî hiştinê û ankû girtinê de ku wê di nava hewldana wê de bê. Wê, rehetîya xwe wê li wê bihizirê. Wê, li azadiya xwe û serbestitiya xwe wê bihizirê. Di wê rewşê de wê, karibê li ser wê re wê re wê, bûyîn û ankû nebûyîna xwedî

zaroyê bîde dîyarkiirn. Di rewşê de wê, ev rewş wê, weke qistasna demên hemdem ên jîyane ku ew dihê jînkirin jî wê werina dîtin.

Di wê rewşê de wê, di demên hemdem de malbatên xwedî zaro û an jî yên herî zêde xwedî dû zaroyan in wê, werina dîtin. Di wê rewşê de wê, ev wê weke qistasna demê wê werina dîtin. Di aslê xwe de ev rewş wê, weke rewşna ku wê, di demên hemdem de wê, gelek xûf, gûman û tirsên demkî ên pêşketin, perwerde û ankû jîyankirinê û hwd wê di temenê wan de wê hebin bin. Di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring wê, bi rewşa mirovê dema hemdem re wê mirov dikarê wê fahmbikê.

Mirovê demên hemdem wê di wê rewşê de wê, weke mirovna ku wê di wê çerçoveyê de wê, zêdetirî wê li ser têgînên weke yên maf û azadiyê û hwd re wê, bi tirsan re wê, gûman û rewşên ajoyên keseyetî ku ew tenê li xwe dihizirin wê zêdetirî wê derkevina li pêş. Wê tenê wê li xwe wqê bihizirê. Wê, hebûna zaroyê wê ji xwe re wê, wene bend û girêdanek û ne serbestiyek wê bibînê. Di wê rewşê de wê, demên ku wê gelek kes wê xwedî zaro na wê, xwe avêtina dervî malbatê û ankû bi rêyên weke hevdu berdanê dawî li rewşa malbatê hanîn wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyên awayan ve wê ev rewş wê di temenê wê de wê weke aliyekê giring wê hebê. Di wê rewşê de wê, xwestek, ajo, rehet û maf û azadiya mirovê hemdem wê bi keseyetî û ezîtiya wî re wê di wê çerçoveyê de wê, di mejîyê wî de wê weke ku wê li ser malbatitiya wî re jî wê xwe di rewşekê de wê bide dîyarkirin bê.

Mirovê dema hemdem û reşa wî ya malbatî û hebûna zaroyê a di nava malbatê de wê, di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê weke alî û rewşna ku wê zêdeyî wê, xwebidina dîyarkirin bin. Rewşa malbatê û zaroyê wê, di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, di demên hemdem de ku mirov wê, di wê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê wê ya ku wê bi wê re wê derkeve li pêş wê, rehetî, ajoyên zayendî û têkiliyên di wê çerçoveyê de ên bi jîyankirinê û hwd re wê, zêdetir bibin. Di wê rewşê de wê, rewşên weke rehetî, serbestî û hanîna li cih a xwestekan wê weke aliyên ku wê karibin rewşa malbatê ji temen ve bidina dîyarkirin bin. Ev wê boqasî ku wê ji aliyê mêr ve wusa bê wê bihevan rengê wê ji aliyê jinê ve jî wê, wusa bê. Di wê rewşê de wê, rewş wê dema ku mirov ji wê aliyê ve wê li wê bihizirê wê, weke rewşek teybet wê xwe bide dîyarkirin.

Rewşa têkiliya malbatê de wê zarok wê zêdetirî wê, bi aliyên wê yên malbatî re wê, were dîtin. Zarok wê, di nava civakê de wê, weke aliyekê têkiliyê ê malbatî ê temenî jî wê were dîtin. Zarok hebûna wê di nava

malbatê de wê li ser esasê xwedîbûyîna li wê, weke aliyekê malbatî wê, were dîtin. Wê li ser zarokê re wê, malbat wê, xwe zêdebikê û di demê re wê bide domandin. Di wê rewşê de wê, rewşa xwe domandinê wê bi wê re wê biafirê.

Rewşa malbatê de wê, zarok weke aliyekê mîreneyî jî wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, dêûbav wê, weke xwe bi wê rew domandina di demê de jî wê lê binerê. Di wê rewşê de wê, ew wê, weke aliyekê giring wê li wê binerê. Wê têkiliyên xwe wê bi wê rengê wê bi wê re wê dênê. Wê zaro wê, di wê rewşê de wê rewşa malbatê wê, weke ku ew li wê dihizirin wê, bi temen bikê. Di nava malbatê de wê, hem ji aliyê biolojîkî ve wê, weke aliyê xwe domandinê wê were dîtin û hem jî aliyê civakî-çandî wê bi wê rengê wê lê were nerîn.

Lê zaro wê di nava malbatê de wê dema ku mirov bi wê re li pêşketina wê binerê wê ji gelek aliyan ve wê temenekê têrzanînê û têrhêstî wê bi xwe re wê biafirênê. Her wusa wê, di wê rewşê de wê, rewşên jîyanî ên malbatî wê bi wê re wê, werina dîtin.

Di rewşa malbatê de wê, rengê malbatê wê dema ku mirov wê li wê binerê wê, di wê rewşê de wê, bi xosletên wê re wê zaro wê di nava malbatê de wê fêrbibê û mazin bibê. Minaq ku wê, malbat wê li bejê bijî wê, hingî wê, li gorî xosletên bejê wê zaro wê fêrî xwezayê û jîyane bi xwezayê re wê bibê. Wê bi wê re wê, malbat jî wê, bo ku ew karibê bijî wê, ew çawa dijî wê, di nava wê xosletê de wê ew wê bide fêrkirin. Wê, dema ku malbat li bajêr bê wê, hingî wê, bi xosletê wê re wê zaro wê were fêrkirin û wê were pêşxistin.

Zaro ji destpêka bûyîna xwe û heta mazinbûna xwe wê hemû pêvajoyên xwe yên mazinbûnê wê di nava malbatê wê, bi hemû aliyên wê yên zanînê û hêstî re wê bijî. Ev pêvajoyên ku wê zaro wê wan bijî temenê pêşketina keseyetîya zaroyê a malbatî bê. Di wê rewşê de wê, di roja me de wê herkesek wê li ser wê hemhizir bê ku wê pêşketina zarokê a destpêkê wê, weke temenekê ku wê di hemû pêvajoyên pêşketina wê ya piştre ên balixbûnê û mazin de ku wê weyn bileyizê bê. Wê di wê rewşê de wê, ev wê, fahmkirin ku wê destpêka pêşketina zaroyê wê, weke aliyekê giring bê. Ber vê yekê di nava malbatê de wê pêşketina zaroyê bi pêvajoyên wê re wê, hertimî wê ji destpêkê wê di nava malbatê de ku wê çawa bûhûrandina wê ji wê rengê pêşketina wê, hewlbê dayîne ku ew were fahmkirin.

Di nava malbatê de ku mirov li pêşketinê bihizirê wê, têkiliyên nava malbatê, wê di temenê fahmkirin, têgihiştin û pêşketinê zanînê de wê,

pirr zêde wê giring bê. Wê ji destpêka ku wê ew wê were dunyê de wê, malbat wê weke temenekê dibistanî ê zaroyê bê. Wê piştî ku wê zaro wê bidest perwerdeya xwe ya di dibistanê de wê bikê de jî wê malbat wê ji aliyê xwe ve wê temenê wê jî û yê zaroyê jî wê di ahengekê de wê bi xwe de wê bide afirandin. Di wê rewşê de wê, malbat wê, di her rewşê de wê weke aliyekê giring ê pêşketina mirov a her demê wê xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov li rewşa civakê bi giştî jî binerê wê mirov dikarê wê bêjê ku wê rewşek civakî a bi aram wê temenê wê di nava malbatê de wê were avêtin. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê çendî ku wê malbat wê temenekê pêşketî ê civakê bê wê bi heman rengê wê civak jî wê ji aliyê xwe ve û bi pêvajoyên pêşketinê û rengên pêşketinê û hwd re wê ji wê pêşketina wê re wê bê weke temenekê ku mirov wê nikaribê wê înkâr bikê bê. Ber vê yekê wê nîqaşên weke civak ji malbatê re temen a û malbat jî civakê re temen a wê ji hevdû aliyan ve jî wê rastiyên wê hebin. Di çerçoveya giştîya hebûna pêşketina civakî de wê hevdû temem bikin.

Di demên hemdem de wê bo pêşketinek baş û pêvajoyên pêşketinê wê bo zaroyê wê têgîn, teorî û rengên zanînên cûr bi cûr wê bo pêşxistinek baş wê werina pêşxistin. Wê, dema ku mirov li wan binerê wê, di wan de wê malbat û pêvajoyên zaroyê ên nava wê, weke aliyekê bingihînî ê temen wê di wan de wê were dîtîn û ser ziman. Di wê rewşê de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, tûrên têkiliyên nava wê, hem bi direjî û hem jî bi berfirehî wê, di aslê xwe de wê, weke aliyê giring ên bi hevdû re ku wê temenê pêşketina zaroyê wê bi xwe re wê bidina çêkirin bin.

Tûra têkiliyên nava malbatê wê, ji aliyê zaroyê û pêşketina wê re wê weke aliyekê bingihînî ê temen bê. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring ê wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Zaro wê pêşketina keseyetîyê, pêşxistina rengên têkiliyê û fahmkirina navaroka wan, têkiliyên nava hevdû, têkiliyên nava malbatê û hwd de wê, bi wan re wê fêrî xwe hanîna li ser ziman wê bikê. Wê di wan de wê pêşî wê serdestîyê wê di xwe de wê bi têrî wê bide çêkirin. Di wê rewşê de wê, rewşa têkiliyên navxweyî wê, ji aliyê zaroyê ve wê, bi awayekê pirrwateyî wê wateyên wê hebin.

Têkiliyên nava malbatê, rengê wan û ast û pîvane wan ya bi zanînê û hwd re wê bandûrê wê ji temen ve wê li pêşketina zaroyê wê bikê. Wê bandûra wê li mejiyê civaknas ê zaroyê û pêşketina wê bikê. Di wê rewşê de wê, rengên têkiliyê ên ku ew ji wan te dibê mihatab wê zaro wê weke aliyna fêrbûnê wê ji xwe re wê hilde. Di wê rengê û awayê de wê rewşa zaroyê wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Têkiliyên nava malbatê, wê di aslê xwe de wê dema ku mirov wê, hilde li dest wê, weke aliyekê giring wê, bi zaroyê re wê, xwe bide dîyarkirin ku wê zaro wê bi wan re wê, pro-tîpê wan wê bi xwe re wê biafirênê.

Di nava malbatê de wê jî wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê hilde li dest ku wê weke ku em di roja me de wê dibînin wê şêwayê malbatê wê, giring bê. Di nava malbatê de wê hîyararşîya ku ew heya wê, di wê de wê, yan dê û yan jî wê bav wê weke yê serdest wê hebê. Di dîrokê de wê di demên berê de jî wê, ev rewş wê wusa bê. Wê zêdetirî wê di pêvajoyên civakatîya şarîstanî de wê mêr wê weke 'malxwemalê' wê zêdetirî wê, derkeve li pêş. Lê di demên hemdem de wê bi heman rengê wê biketina nava jîyane kar û xabatê de wê jin jî wê heman pozisyonê wê bidest bixê. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê di nava rengê malbatê de ku wê dê li pêş bê û ankû wê bav wê bi wê rengê wê li pêş bê wê were dîtin ku wê bandûra wê jî wê li zarokê wê hebê. Ber ku wê jin û mêr wê cûda û cûda wê xwediyê keseyetîyên jî hev cê bin. Ber vê yekê wê, ev wê, weke aliyekê giring wê xwe bi wê rengê wê bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, li kurdistanê wê zêdetirî ku mirov rewşa malbatê jî wê aliyê ve wê hilde li dest wê, çendî ku wê di di dîmenekê de wê weke ku wê, mêr wê li ser serê malê jî bê lê wê di aslê xwe de ev dîmen di nava malê de wê bigûharê. Di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava malbatê de wê, weke temenê kifşkar wê, dê bê. Ev wê weke aliyekê giring wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê, rewşa hebûna rengê malbatê wê, di wê rengê û awayê de wê, di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Malbat wê, di demên hemdem de wê, hin bi hin bi hin wê bi ber têkiliyên navvxyeyî ên wekheviyê ve wê herê. Ya ku wê zêdetirî wê, jî demên kevneşopî û bi ber demên hemdem ve wê gûharînê di nava malbatê de wê jî gelek aliyan ve wê bi cûdahî wê bide dîyarkirin wê ev rewş bê. Wekheviya nava malbatê wê, weke aliyekê giring bê. Wê, ev rewşa hîyararşîkî a ku ew bi serdestî di nava wê de wê hebê wê, di wê de wê, gûharînê wê bi demê re wê bide çêkirin. Di qalik û qalibê wê de wê, di

demên hemdem de jî wê heta roja me jî wê weke ku wê ew wê hebê. Lê di hundirê wê de û di rewşa tişkirina hundirê wê qalik û qalibê wê de wê, nîrxên dema hemdem ên wekehevî, mafûazadî û hwd wê, zêdetirî wê, di temenê wê de wê derkevina li pêş. Di wê rewşê de wê, zaro wê, di nava malbatê de wê hin bi hin wê li gorî nîrxên demê wê bi wan aliyan wê hin bi hin wê mazin bibê.

Malbat wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê, ji van aliyan ve wê, rewşên wê xwe bidina dîyarkirin. Wê rengên têkiliyên nava malbatê wê ji van aliyan ve wê weke aliyna giring wê xwe bidina dîyarkirin. Ev rewş wê ji aliyê nîrxên ku wê zaro wê bi wan wê mazin bibê ên weke rewîstî, sincî û hwd ve jî wê li gorî demê wê di wan de wê gûharînan wê bide çêkirin. Nêzîkatiya zaro li mazinan, têkiliya nava wan, rewşên weke yên hevdû fahmkiirnê, di rewşên baş û xirab de rengên helwestên ku wê werina dayîn nîşandin, rêz, hûrmet û hwd wê weke aliyna ku wê zaro wê wan li gorî demê wê di xwe de wê bide pêşxistin bê.

Dêûbavên ku ew di pêşketina xwe de wê, ew ne di ahenegê bin û di nava wan de wê, hertimî wê alozî, tengezerî û nexweşî wê hebê wê ev wê bandûrê wê pirr zêde wê pêşketina zaro jî wê bikê. Wê ev rewş wê, zaro wê wan ji aliyê civaknasî, derûnî û ve wê pirr zêde wê ji temen ve wê hîsbikê. Di wê rewşê de wê rewşa dêûbav wê bi rengên têkiliyên wan re wê mirov dikarê ji du aliyan ve weke aliyna temen wê di serî de wê hilde li dest. Aliyê pêşî wê ji aliyê aramî û xweşiya nava wan bê. Wê ji vê aliyê ve wê, ew hertimî wê mînaq bin. Wê zaro wê, ew çoi bijîn wê ew di hundirê zarouê de wê weke aliyna giring wê cih bigirin. Wê, bandûrê wê li zaro wê bikin. Dêûbav wê, di wê rewşê de wê, ew çî di nava xwe de bijîn wê, nikaribin bêjin ku 'em tenê di nava xwe de dijîn' ku ew xwedî malbat û zaro bin.' Wê ew wê, di nava wan de ku ew dihê jiyin wê, weke rewşkên jîyîna nava wan û zaroyan jî bê. Wê, di wê rengê de jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dêûbav dibê ku ew ne di farqa wê de bê. Lê wê, ev wê weke aliyekê giring bê.

Zaro wê, dema ku ew tiştê dijîn wê, ew wê hîsbikê. Wê dema ku wan dengê xwe li hevdû rakir û ankû bişêwayekê din bi hevdû re axiftin wê zaro wê ji xwe re wê weke mînaq wê bigirê. Lê aliyê din ê bandûrê ve wê li ser hebûna zaroyê wê bandûra wê pirr zêde wê hebê. Bandûra deng wê mejîyê zaroyê wê pirr zêde wê ji temen ve wê di xwe de wê hîsbikê. Wê, ji vê aliyê ve wê mirov dikarê di dewama wê de wê bêjê ku wê zaro wê, li dêûbav binerin. Wê hertimî wê li tevger, kirin, gavavêtin, nêzîkatî,

axiftin û rengên bi hevdû re kirinê û hwd re wê binerê. Di wê rewşê de wê, kirinên dêûnbav wê, di wê rewşê de wê, kifşkar bin. Dêûbavekê ku wan dengê xwe li hevdû rakirî û ankû li zaro rakirî wê, zaro wê wan ji hevdû cûda wê di xwe de wê bigirê û wê ti carî wê ji bîrnekê. Wê li ser pêşketina wê xwediyê bandûrekê mazin bê. Wê, zaro wê, ji bandûra wê dernekeve. Ber ku ew dêûbavên wê na. Her ku wê li wan nerî wê ew wê werina bîra wê.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku me, li jor hanî li ser ziman ku wê, pêşketina zaroyê wê temenê wê di zaroktiyê de wê bê avêtin. Wêca dema ku zaro ev rewş di zaroktiyê de jînkir wê hingî wê zaro wê bi wan rewşan wê di nava xwe de wê, bidest jinkirina bandûra wan wê bikê. Di wê rewşê de wê ev rewşên ku ew ji dêûbav bijî wê, di pêşketina keseyetîyê, wîn û wêrektîya zaroyê a di jîyane wê ya piştî de jî wê ev wê weke aliyekê giring wê, xwe bi re wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, mirov diakrê wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê, werênê li ser ziman.

Bertekên zaroyê wê, hertimî wê, dema ku mirov wê bikê ku fahmbikê ku wê çendî ku wê carna wê weke rewşna nearzî, harbûnî û hwd wê bînkirin wê gelek caran wê di temenê wan de wê bertekên zaroyan ên ji wan bandûrên ku ew dijî wê hebê. Di wê rewşê de wê, aramiya nava hundirê zaroyê wê bi wan jînkirinên dêûbav re wê hin bi hin wê ji holê wê rabê. Vêca weke kesna ku wê zêdeyî wê di zaroyê de wê cihbigirin wê, kirinên wan wê zêdetirî ji yên herkesekê bêhtir wê di zaroyê de wê bi wate bigirin. Zaro wê, di nava malbatê de wê çî bijî wê re wê, rast bê ku wê qweke fêrbûnekê bê. Wê weke fêrekê bê. Lê zaro wê di wê rewşê de wê, dema ku mirov di çerçoveya pêşketina wê de wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê hertimî wê, rewşa dêûbav wê, ji zaro re wê temen bê. Minaq wê, ji ber çî sedemê bê bila bê ku dêûbav ji hevdû cûdabibin wê ew rewşa cûdabûnê û hevdû berdanê wê ji temen ve wê rewşa zaroyê wê bi malbatî a derûnî û civaknasî a di mejiyê zaroyê de wê xirabikê. Wê ji gelek aliyên ve wê ji jîyanê wê qûtbikê. Wê temenê wê bikujê. Di wê rewşê de wê zaro wê, weke ku saxekê mîr ê di jîyanê de dijî wê lê were. Ev rewş wê, di pêşketina zaroyê a demên piştî ku ew mazin bû û heta ku ew bû mirovekê mazin û wê malbate xwe bixwe jî wê avakir û piştî jî wê, ew rewşên bandûrî wê bandûra wan wê ji ser keseyetîya zaroyê wê neçin. Di nava civakê de wê, weke gotinna ku wê bi nezanî wê bê gotin ku "ew zaroya wê ji bîrbikê û herê." wê di aslê xwe de wê hem ne

gotinna rast bin û hem jî wê tenê wê weke gotinna xwe xapandinê û pê de wê ne tiştina din bin.

Zaro wê çî bijî wê dibê ku ew di wê demê de û di gelek demên piştî de wê nedê nîşandin û bilêv nekê. Lê wê ew wê jibîr nekê. Wê ji temen ve wê ew temenê nêzîkatîyên zaroyên li derve jî wê bide dîyarkirin. Di wê rengê wê hebûna aramî û nearamiyê a di zaroyê de jî wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê di serî de wê weke aliyekê giring wê di dewama wê de bêjin ku wê zaro wê, di aslê xwe de wê, xwediyê xêv û bîrkirineka ku ew ti carî wê jibîrnekê bê. Rewşên ku wê zaro wê bi wê rengê wê bi şidet û ankû rewşên weke deng lê bilindkirinê ku wê bijî wê, di mejiyê zaro de wê karibin bibina sedema zêdetirî xortbûna bibîrkirineka mazin a ji xêva xwe bixwe jî. Di wê rewşê de wê, zêdetirî wê di nava dunya xwe ya hundirîn de wê bijî. Li derve wê were girtin. Wê, têkiliyên xwe yên derve jî wê di rewşek bêgîyan û rûh de wê bide kirin û pêşxistin.

Di rewşa têkiliyên nava malbatê de wê, di wê rewşê de wê, mirov dibînê ku wê çendî ku wê giring bê ku mirov têkiliya li hevdu û li derve bi hişkê û hişmendiyekê wê rast wê bikê. Di aslê xwe de wê ev wê weke aliyekê din ê giring wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Biqasî wê rewşa têkiliyên dêûbav a bi hevdu re wê wilqasî jî wê rewşa têkiliyên wan ên bi hewirdorê re jî wê giring bê bo pêşketina zaroyê. Di dewama wê de wê rewşa rengên têkiliyan ku wê li ser esasekê fahmkirinê re ku ew wê bîr pêşxistin û danîşandin. Wê ev wê weke aliyekê giring bê ku mirov wê di çerçoveya pêşketina zaro de wê balê bikişênê li ser wê bê.

Di rewşa dêûbav de wê jî mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê bêjê ku wê, dêûbav wê ji aliyê xwe ve wê çî bijî wê, zaro jî wê ew wê bijî. Di wê rengê û rewşê de wê rewşa zaroyê wê ji vî aliyê ve jî wê bi ya dêûbav ve wê girêdayî bê. Zaro wê, dema ku wê minaq dêûbavê wê jî hevdû wê cûda bibin û wê hevdu berdin wê bi wê rewşê re wê rewşên ku wê weke sendrum ku wê vekirî û ankû wî girtî wê di xwe de wê bijî wê, gelek funksiyonên mejiyê zaroyê wê ji pêşketinê re wê bi fîzyolojîkî jî wê karibin bidina girtin. Di gelek lêkolînên zanistî ên li ser zarokê ku ew hatina kirin de ev rewş bi awayna vekirî hatina piştrastkirin. Rewşên sendrûmîk ên ku wê zaro wê bijî mirov dikarê di temen de wê ji sê aliyan ve wê hilde li dest. Yek wê dema ku wê ji yê dêûbavê wê ku ew bimirê bê. Aliyê din ê duyem wê dema ku wê ew

hevdû berdin bê. Aliyê din ê sêyem jî wê, rewşa ku wê, pêvajoyên weke saqatbûnê û hwd ku ew di jîyane xwe de derbasbikê bê. Ev hersê rewş wê ti carî wê telefîya wan wê di jîyane zarokê de wê nebê. Her çendî ku wê piştire wê bo zaroyê wê jîyan wê bidomê û wê ew bijî jî lê wê bi awayekê nîvçû û ankû nîvmîrî wê bijî. Di wê rengê de wê zaro wê temenê xwe yê jîyanî ku ew windakirî wê bi wê re wê bijî. Di wê rewşê de wê, di jîyane xwe de wê ne serkevtî bê. Wê, bêwîn pêşkeve. Wê di rewşên ku ew dibê ku ew gavê bi pêşde biavêjê wê wêre nekê. Wê weke van wê gelek aliyên din û rewşên din ku wê derkevina hemberî zaro wê ew wê wan bijî.

Ev rewş wê, weke aliyana giring ên pêşketina zaroyê bê ku mirov wê di serî de wê, weke aliyekê giring wê fahmbikê bin. Pêşketina zaroyê a nava malbatê wê, di aslê xwe de wê, çendî ku mirov wê li ser wê bisekinê û wê kifşbikê wê dîsa wê kêmbimênê. Ev alî wê, bo pêşketina zaroyê wê, hertimî wê weke aliyekê giring bê. Di her demê de wê hildana li dest û fahmkirina wê weke aliyekê giring ê pêşketin û pêşxistina jîyanê bi zaroyê jî bê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giringê vê mijarê jî wê, di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di nava jîyane malbatê de wê, gelek rengên têkiliyî û têkiliyên salixkirî wê hebin. Têkiliyên bi dêûbav re, têkiliyên dêûbav di nava xwe de didênin. Têkiliyên bi aliyên din ên malbatê weke xwûşk, bira, am, xaltîk, metik û hwd bi hemû aliyên din re jî wê giring bê. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Mijare fahmkirina zaroyê di nava tûra têkiliyên nava malbatê de wê, bi serê xwe wê weke aliyekê malbatê ê temenî jî wê biafirênê. Di aslê xwe de wê weke aliyekê pêşketina malbatê a temenî jî bê. Zaro wê, di nava malbatê de wê, rengê pêşketina wê bi xwe re wê bijî. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di serî de wê werênê li ser ziman ku wê zaro wê, hebûna malbatê wê bi wê re wê bi şêwayekê wê were salixkirin.

Di nava malbatê de wê dema ku mirov li ser şêwayên bi hevdû re axiftinê û têkili danînê re jî biaxifê wê gelek aliyên din ên ku mirov dikarê wê bîrênê li ser ziman wê hebin. Minaq wê, rengêmn têkiliya bi axiftinê a bi hevdû re wê ne tenê bi gotinî û zimanî bê. Wê minaq wê zimanê laş wê pirr zêde ku mirov ne di farqê de jî bê wê di nava malbatê de wê were bikarhanîn. Di nava hevdû de wê dema ku mirov li hemberî hevdû hêrs dibê, xamgin dibê, dilgirî û ankû kelegirî dibê, dema ku mirov bi hevdû re têkilî danî mirov empetiyê bi hevdû re didênê û hwd wê weke aliyana ku mirov dikarê weke aliyana têkiliyî ên nava malbatê jî wan

werênê li ser ziman. Carna bêî ku mirov gotinekê ji hevdû re bêjê wê, bi nerînek û ankû awirek wê gelek tiştan wê ji hevdû de wê bide gotin. Wê carna wê dema ku mirov xwest tişteke ji hevdû re bêjê wê tenê awirek li hevdû wê têrê bikê ku mirov wê bêjê. Wê rewşên weke wê pirr zêde wê di nava malbatê de wê, bi rengên din ên têkiliyê û hwd re wê pêşkevin. Wê werina pêşxistin. Wê temenê van aliyan jî wê di mejiyê endamên malbatê ên malbatî de wê, li ser esasê fahmkirin, bihişbûn, rengê têkiliyê rengê fahmkirina hevdû û hwd wê ava bê.

Di nava malbatê de wê pirr zêde wê, ji van aliyan ve wê, aliyên din ve jî wê tiştên ku mirov wê bêjê wê hebê. Rewşa pêşxistinên weke di nava malbatê de wê, bi şewayê weke yên nêzikatî, fahmkirin, tevgernîşandin û hwd wê hebin. Tabî wê di nava malbatê de wê, ji aliyê rewstî û sîncî ve wê, zaro wê, pêşketinên nava malbatê wê bigirê. Lê wê ji derve jî wê bi demê re wê tiştên ku wê bigirê wê hebin. Wê hemûyan di mantiqê xwe de wê bide derbaskirin û wê bi wê re wê nerîna xwe wê hin bi hin wê bide afirandin. Di wê rewşê de wê, li ser wê re wê, rewşên weke yên empetîyê, wijdan, rewistî û hwd wê, di xwe de wê bi têgînî, têgihîştinî û hiştinî wê pêşbixê û bide rûniştandin.

Pêşketina zaroyê, ji van aliyan ve wê, weke aliyê giring ên ku mirov wê, di serî de wê, hilde li dest bê. Di serdema me de wê dema ku mirov ji aliyê rewistê ve wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, zaro wê were dîtin ku wê zêdetirî wê, bi sê awayan wê hertimî wê pêvajoyên fêrbûnê û hildan wê bijî. Yek wê li ser xuy û xuyzanîyê re bê. Aliyê din wê li ser rêyên fêrbûnê ên weke perwerde, xwendin û hwd re bê. Aliyê din ê sêyem jî wê, ji rewşên jîyankirinê ên di nava hewirdorê de ku ew dijî û ji wan digirê re bê. Di wê rengî û awayê de wê, zaro wê bi van hersê awayan wê temenê xwe pêşxistin wê weke her kesên din wê bi xwe re wê bide çêkirin û pêşxistin.

Ji aliyê fêrbûnê zayendî ve jî wê mirov dikarê di dewama wê de wê di weke aliyekê din ê di dewama mijarê de wê werênê li ser ziman. Wê navaroka malbatê wê ji aliyekê ve jî wê temenê wê li ser têkiliyên zayendî ên fizyolojîkî jî wê avabê. Zaro ku ew çendî ku ew ji dêûbavê xwe re wê neaxifin û wê newênina li ser ziman jî wê dizanin ku wê têkiliyên zayendî ên di nava wan de wê hebin. Di wê rewşê de wê, zaro wê, van rewşên ku ew hîsdikê, dizanî û dibîn û hwd wê wan di mejiyê xwe de wê bigihênê li fahmkirinê. Wê keçzaro wê li laşê dayika xwe wê binerin û wê pêvajoyên pêşketina xwe wê bizanibin. Wê heman tişt wê bo kûrzar û bav jî wê wusa bê. Di wê rewşê de wê ev aliyê pêşketinê wê

di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku wê ji gelek aliyan ve wê temenê xwe serdest hîskirin û hîsnekirin a zaroyê jî wê karibê bide dîyarkirin. Ber vê yekê van aliyan bi têtikiliyên zayendî wê, mirov di serî de wê weke aliyekê giring wê hilde li dest. Di nava rewşên malbatî ên kevneşop de wê ji aliyekê ve wê weke ayib wê were dîtin ku ew werina axiftin. Lê di aslê xwe de wê, zaro wê di hundirê mejiyê xwe de wê weme mazinên xwe wê dem bi dem wê karibê wê bijî. Di wê rewşê de wê di demên hemdem de wê, rewşa vekirîbûyîna endamên malbatê ji hevdû re ku ew karibin li ser mijarên ku ew werke 'mijarên bi fihêt' dibînin jî wê, weke aliyekê demên hemdem û pêşketina jî wê were dîtin. Keçek û ankû lawek bi dêûbavê xwe re ku ew karibê bi van aliyan ve jî bi dêûbavê xwe re têtikiliyê dênê û xwe bîne li ser ziman. Dema ku em bahsa xwe hanîna li ser ziman dikin em, bahsa wê dikin ku ew bi hevdû re di nava danûstandinê bin. Di wan waran de dêûbav ji zaroyan re rênîşanker bin. Hertimî ji wê re ew vekirî bin. Zaro jî karibê bi rehetî wan pîrsgirêkên mihtemel ên ku wê bijî ku ew karibê ji wan re bîne li ser ziman bo çareyên pêwîst ji wê re.

Di demên berê ên malbatê de jî û di demên hemdem ên malbatê de jî wê, hertimî wê têtikiliya nava keç û dayikê wê ji ya kûr û bav wê vekirîtir wê derbas bibê. Wê keç û dayik wê zêdetirî wê nêzî hevdû bin û wê bi hevdû re wê parvebikin. Di wê warê de wê keç û dayik wê zêdetirî wê di nava malbatê de wê li hemberî hevdû wê rehettir bin. Wê ji hevdû re wê zêdetir wê vekirî bin. Di wê warê de wê, di aslê xwe de wê gelek pîrsgirêkên kurzaroyan wê di demên piştî ên mazinahiya wan de ku wê di temenê pêşketinê pêşketina wan de jî bin wê, di wê demê de wê ji van aliyan ve wê xwediyê fahmkirinekê bin. Wê hertimî wê, ew wê girtî bin li hevdû. Kûr wê ji aliyê zayendî ve wê xwe ji dê, xwûşk û hwd ve wê cûda bibîne û wê ne zêde wê wêre nekê ku ew herê bi wan re li ser pîrsgirêkên xwe yê zayendî bi axifê. Wê bi bav re jî ku ew diviyabû ku ew bi axifê wê zêde ne vekirî bê. Wê ji ber sedemên rewîstî û rengên mazinkirinê û têtikilîdanînê û hwd bê. Minaq wê carna wê di nava axiftineka ji rêzê di nava malbatê de ku wê bav wê bêjê ku "wê, têtikiliya min û bavê min wê bi wê rengê bê" û wê bahsa wê bikê. Wê, dema ku wê ew wê bahsa wê bikê wê, ne tenê wê, bahsa wê rengê têtikiliya xwe û bavê xwe wê bikê. Wê, di aslê xwe de wê rengê têtikiliya xwe û nava kûrê xwe jî wê bi wan gotinan wê bide dîyarkirin û kifşkirin. Kûr jî wê bihizirê û wê bêjê ku "hêê wê, demê bavê min bi wê rengê di hizirê û ez mecbûrim weke wê bikim." Wê hingê wê ji aliyan pêşketinê in ku mihtemel û

pêwîst re wê girtî bimênê. Wê nikaribê wê bijî. Di wê rengê û awayê de wê zaro wê, ew wê, bi xwe re wê bijî.

Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê din ê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliya nava malbatê û zaroyê de wê, di wê minwalê de wêbi gelek awayên din ên cûr bi cûr re wê xwe bide domandin û pêşxistin. Di wê rewşê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê, weke aliyê din ên ku mirov dikarê wê, di serî de wê, weke aliyekê din ê giring wê di serî de wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman bê. Mijare zaroyê wê, di wê rengê wê, di aslê xwe de wê weke van aliyên ku me di wqê beşê zaroyê û malbatê de wê hanî li ser ziman wê hê gelek aliyên din ên ku wê werina li ser ziman wê hebin. Di wê çerçoveyê de wê hemû alî jî wê, çerçoveya rengê têkiliya nava malbatê û zaroyê wê bidina dîyarkirin.

Rewşa civaknasî a nava malbatê

Rewşa civaknasî a nava malbatê wê, bi rewşa têkiliyên wê yên navxweyî û hewirdorê re wê were dîtîn û ser ziman. Di wê rewşê de wê, hebûna têkiliyên nava malbatê wê li ser esas û temenekê hîyararşikî ê fîzyolojikî wê pêşkeve, wê were dîtîn û fahmkirin. Di dewama wê de mirov, dikarê wê jî wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê, hilde li dest û wê werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliyên nava malbatê wê, di wê rewşê de wê, dema ku mirov wê, li wê dihizirê wê mirov karibê wê di çerçoveya hebûna civaknasî û rehetîya civaknasî a nava malbatê wê bi wê re wê bi gelek awayan re wê were dîtîn. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov ji aliyê endamên malbatê ve wê hilde li dest wê, ew wê, were dîtîn ku wê her endamên malbatê wê, çendî ku wê bi têkiliyên xwe yên fîzyolojikî ên malbatê re wê pênasebikin jî lê wê ji aliyekê din ve jî wê, bi hevdû re wê, bi têkiliyên xwe yên bi hevdû re wê, hebin. Wê, di nava hevdû de wê bi axifin, bidin û bistênin. Wê hizrên xwe wê bi hevdû re wê parvebikin. Wê, carna wê hizrên wan levbikin û carna jî wê levnekin. Wê, carna wê bi hevdû re wê bi şîrînî wê bidin û bistênin û carna jî wê bi hatina hemberî hevdû re wê bidin û bistênin.

Lê di wê rewşê de wê, hertimî wê rewşek navxweyî a civakî wê, di nava malbatê de wê hebê. Di wê rewşê de wê, têkiliyên bav û kûr, dê û kur, xwûşk û bra, xwûşk û xwûşk, bira û bira, xalek, jin mam, am, zaroyên wan û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê di yelpezeyek pirr zêde berfireh de wê ew tûra têkiliyan ku mirov wê li wê binerê wê werê dîtîn. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê tenê bi hebûna wan endamên malbatê re

jî bê wê, di mejî de wê bi xwe re wê, hebûnek civaknasî wê bide afirandin. Wê temenê bi xwebûn û bi xwe bawerbûnekê jî wê bi wê re wê bide afirandin.

Endamên malê wê li hemberî hevdû wê rehet bin. Wê bi hevdû re hanakan wê bikin. Wê, bi hevdû re wê kar û xabatan wê bikin. Di demên ku wê bikevina rewşên xirab de wê, kesên ku wê di cih de wê werina bira wan wê ahlên wan ên malbatî ên hevdû bin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, weke rewşna ku wê bi asayî û xwezayî ku wê bi wê re wê werina dîtî bin. Di nava wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê din jî wê, werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê her endam û ahlê malbatê wê di mejiyê wan de wê ew wê bi heman rengê wê hebê. Bêgûman wê, ti kesek wê weke hevdû wê ne hizirê û ne weke hevdû xwediyê bîrkirinekê bê. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov li ser xêvkirinê û hwd re wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, hemû bîrkiirn wê weke aliyna civaknasî ên ku wê ji jîyane mirov jî bin. Mirov wê bi wê re wê di xwe de wê xwediyê mejiyek civaknas bê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê hilde li dest û wê fahmbikê bê.

Mejiyê malbatê wê, di wê rewşê de wê, weke mejiyekê civaknas jî bê. Di wê rengê de wê, ew mejî wê, hertimî wê, bihizirê û wê biafirênê. Di wê rewşê de wê, ew naskirin û li hevdû serbestbûna bi xizmî û naskirina hevdû wê temenê girtinên di mejî de ên temenî jî bê. Wê, mejî wê dema ku wê di nava wê rewşê de wê bi coşê wê hingî wê mejî wê, ji girtinê re wê bi wê coşbûnê re wê, wê, zêdetirî wê were vekirin. Wê, di wê rewşê de wê, mirov dikarê weke aliyekê bi wê vir ve girêdayî ku mirov dikarê wê, werênê li ser ziman wê, rehetîya nava malbatê wê, di mejî de wê, temenê pêşketinên giring ên jîyanî û temenê têkiliyên wan ên bi başî û xweşî ên bi derve jî bê. Di wê rewşê de wê, rengê têkiliyên nava endamên malbatê wê temen û rengê têkiliyên wan ên derve jî wê bide dîyarkirin. Rehetî û ankû ne rehetîya k uew heya bi mirov re wê, ji wê aliyê ve wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê hilde li dest û wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa malbatê û têkiliyên wê yên navxweyî de wê, ew têkilî wê çendî ku wê bi civaknasî wê werina kirin wê temenekê wan ê ku wê wê rehetîyê wê ji aliyekê ve jî wê bide dîyarkirin wê ew rewşa aliyê girêdanên fîzyolojîkî jî bê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê weke aliyekê malbatî wê werênê li ser ziman. Malbat wê, di wê rengê û awayê de wê, xwediyê şewayekê têkilîdanênê bê ku wê bi wê re wê, di nava xwe de wê pêşî wê ji temen ve wê salixbikê bê. Di wê rengê de wê,

naskirina hevdû bi xizmî û hwd wê, di wê rewşê de wê, temenekê giring ê jîyanî û rehetî bê. Di wê rewşê de wê, malbat wê weke çerçoveya wê ya hebûnî, fizyolojikî jî wê bi têgîna civaknasîyê a malbatê re wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di rewşa malbatê de wê mirmov diakrê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, hertimî wê, di wê rewşê de wê, weke sitargeha ku wê mirov wê, xwe bi sipêrê de jî bê. Di wê rewşê de wê, hebûna malbatê wê ji aliyekê ve wê, aliyê civaknasiya mirov a xort bê. Wê, temenekê xort hîskirinê bê. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê li vir wê, werênê li ser ziman.

Têkiliyên nava malbatê wê, di wê rewşê de wê, dema ku mirov wê ji aliyê endamên malbatê ve wê hilde li dest wê, her endamê malbatê wê cihê ku wê, hertimî wê xwe bigihêniyê û di wê de wê bijî û wê, bi wê xwe rehet û bi temen û xwedi û aîdî cih û warekê wê bibînê jî wê ew bê. Di wê rewşê de wê, rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê weke aliyê wê yê civaknasî wê aliyê wê yê derûnî jî wê biqasî wê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Malbat wê, di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, bi aliyên wê yên girêdanên civaknasî, derûnî û hwd re wê, bi temenê wan ên fizyolojikî, çandî û hwd re wê, xwe bi hevdû re wê di awayna pirrdîmenî û pirrtêkiliyî de wê bide nîşandin.

Rewşa malbatê wê, di wê her demê de wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê ne tenê wê weke wan çar hêtên ku ew di nava wan de dijî bê. Wê hertimî wê, ji wan hêtan zêdetirî wê xwediye wateyekê bi rewşa jîyane nava wan hêtan re wê hebê. Wê, ya ku wê temenê malbatê wê bi malbatî wê bi afirênê û wê malbatê bi malbatî wê salixbikê wê ev bê. Ya ku wê di aslê xwe de wê malbatê bikê malbat jî wê ev bê. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê girêdana malbatî di demên hemdem de wê, hertimî wê weke aliyekê ku wê li wê were hizirkirin bê. Di wê rewşê de wê, gelek caran wê bê gotin ku wê malbat wê, girêdanîya wê di demên hemdem de wê ji hevdû wê bi felişihê û ne weke ya demên berê bê. Di aslê xwe de wê ya ti demê wê ne ya hevdû bê. Lê li vir wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê di demên hemdem de wê ew wê were dîtin ku wê, zêdetirî wê hiş, zanîn û têgihîştinwê pêşkeve. Wê bi wê re wê, mirov wê di mejiyê xwe de wê zêdetirî wê karibê bihizirê, xiyalbikê û wê, bîrê berbîra xwe weke ku ew bi wê re bijî. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê endamekê malbatê wê ji malbatê wê dûrkeve û wê herê jî lê wê ew hebûna malbatê wê di mejiyê

wî de ku ew hatî hatî salixkirin wê temenê xortbûn, jîrbûn, wêrebûn û bi xwebûyîna wî ya di jîyane xwe de bê.

Ji aliyê demên hemdem ve ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, ji van aliyan ve jî wê bi derûnî û civaknasî wê hewceyî bi wê hebê ku mirov çend gotinan li ser wê bibêjê bê.

Rewşa malbatê wê dema ku mirov wê bi civaknasiya nava wê re wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê, ji gelek aliyên wê yên ku mirov wê werênê li ser ziman ve wê ew wê were dîtîn û wê werê li ser ziman. Di serî de di çerçoveya civaknasiya malbatê û ankû malbate civaknas ve ku mirov ku wê bi dîroka wê re wê li wê dihizirê û wê dikê ku wê fahmbikê wê bi dîroka wê re wê çerçoveyek têkilî a giştî wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Malbat wê, bi demên wê yên pêşketinê re wê pêvajoyên wê yên pêşketinê ên bi demê re ku mirov wan dibînê wê, li dûv hevdû wê bi nîfş bi nîfş wê werin û bijîn. Di nava malbatê de wê, dema ku mirov wê li ser nîfşîtîyê re wê salixbikê wê, weke aliyekê giring wê xwe di wê rewşê de wê, di serî de wê, bide dîyarkirin ku malbat wê, çendî ku wê weke ya wê dema ku em di wê de û bi wê re dijîn jî bê lê wê di aslê xwe de wê malbat wê ne tenê wê ew bê. Wê ji wê zêdetirî wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê xate pêşketina malbatê wê çerçoveya wê ya heyînî a derûnî, civaknasî, dîrokî û civakî û hwd wê bide nîşandin.

Malbat wê, di wê rewşê de wê, di nava wê de wê, çendî ku wê bi direjehiya dîrokî re wê xwediyê xate xwe ya pêşketinê a li dûv hevdû bê wê di çerçoveya firehiya wê ve jî wê bi heman rengê wê mirov dikarê wê bîrê li ser ziman. Di rewşa hebûna malbatê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, ji vê aliyê ve jî wê hewceyî çerçoveyek giştî û teybet a bi fahmkirina wê re bê. Di wê rewşê de wê minaq wê nîfş bi nîfş wê malbat wê, were û wê bijî. Bi têkiliyên nava xwe re wê, xwediyê rewşek pêşketinê a bi xwe re bê. Wê, di nava wê de wê, bi têkiliyî û hwd wê, li ser nîfşîtîya wê re wê weke mirete wê, di nava malbatê de ku wê ji nirfşên berê wê li nirfşên nû wê bê herikandin û hiştin wê rewşa malbatê û navaroka wê, bi nirxên wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di nava malbate civaknas de wê mejuya wê, mirov wê li wê dihizirê wê, di serî de wê weke aliyna giring wê di wê rengê û awayê de wê rewşa wê, weke aliyekê giring wê xwe bi wê re wê bide nîşandin. Malbate civaknas wê, di nava xwe de wê xwediyê xate xwe ya pêşketinê a malbatî bê. Di

wê rewşê de wê, rewşên weke yêmn bi tûra têkiliyên wê re wê xwe bi awa û aliyekê din ve jî wê bide dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, dema ku wê, ji nifşa berê wê li ya nû wê tiştek wê were hiştin wê, di çerçoveya wê ya malbatî de wê weke 'mafekê' wê were dîtin. Wê weke kesê pêşî wê endamên malbatê wê weke kesên 'xwediyê wê mîretyê' wê werina dîtin û pênasekirin. Di wê rengê û awayê de wê, rewşa wê, di nava jîyane wê de wê, were dîtin.

Salixkirina nava malbatê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê giring ê ku mirov wê, di wê rewşê de wê bi hemû serborîyên wê re wê karibê wê werênê li ser ziman. Giraniyên civaknasî wê, bi xwe re wê xwediyê temenekê bin. Wê dema ku wê endamê malbatê wê li wê bihizirê wê, bi wê re wê, li rewşa malbatê a biolojîkî wê bihizirê. Wê li ser wê re wê ew wê salixkirinê wê bikê û ankû wê bide kirin. Di wê rengê û awayê de wê, ev wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, dikarê wê, werênê li ser ziman bê.

Malbate civaknas wê di nava xwe de wê bi rengên têkiliyên xwe yên navxweyî re wê, were dîtin. Wê weke ku me di beşa malbat û zarokê de hanî li ser ziman wê rewşa malbatê wê, di çerçoveya jîyankirinên wê de wê giring bê. Wê di nava xwe de wê bileyizin. Wê bidin û bistênin. Wê dema ku wê zaro wê dest bi perwerdeyê bikê di bidistanê de wê, çi fêrbibê wê bênê û di nava malbatê de wê bênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê, çanda ku wê bi perwerdeyê re wê bigirê û ya malbatê wê hevdû di gûharandina malbatê de wê bi hevdû re wê bidina nîşandin. Wê di wê rewşê de wê malbat wê, gûharînên ku ew di nava wê de dibin wê, di aslê xwe de wê ji van aliyan ve wê, weke aliyna giring bin ku mirov li ser wê bisekinê bê.

Her çûn û hatin, leyistik, perwerdekirin û hwd wê, ji aliyê jîr û zêhnê pêşketina zaroyê ve wê çendî wê bi bandûr bê wê, wilqasî jî wê di nava malbatê de wê bandûra wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, ev wê were dîtin ku malbat wê di wê rewşê de perwerdekirinê de ew ne di wê ahengê de bê wê, hingî wê, hatina berhevdû di keseyetîya zaroyê û pêvajoyên pêşketina wê de wê bibê. Wê, di wê rengê û awayê de wê bi awayekê wê xwe bide dîyarkirin. Zaro wê, di aslê xwe de wê, ew wê bijî. Wê, di wê rewşê de wê, li ser fêrbûnên xwe re wê wê, ji aliyekê ve wê têkiliya xwe wê ji malbatê wê birrê. Wê mejiyê zaroyê wê di çerçoveya ya derve ku ew bijî de wê, xwe bide pêşxistin. Li vir wê, weke ku em di demên hemdem de wê dibînin wê malbat wê, pêwîstîya wê bi fahmkirina rewşê û xwe di rewşê de daxilî jîyane zaroyê kirinê û bi

wê re di pêşxistin û pêşketina wê de cihê girtinê de wê, pêwîstiya wê hebê. Di wê rewşê de wê, ev jî wê ji aliyekê ve wê bi fahmkiirna wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Zaro wê, di aslê xwe de wê, wê, di wê rewşê de wê, bi pêşketina xwe re wê malbatê wê hinekî din wê bi pêşve wê bide kişandin. Di wê rewşê de dibê ku malbat û ankû endamên malbatê xwe bide zorê ku ew xwe li kevn bipêçin û bidina girêdan û nexwezîna ku ew wê gavê bi pêşve herin. Hingî wê di nava malbatê de wê bi wê re wê bi ya kevn û nû wê, hatina berhevdû û hata ku wê weke 'şerê ya kevn û ya nû' a nava malbatê wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, kîjan alî wê qizinc bikê? Di aslê xwe de wê hertimî wê yê berê wê bi pêşve bê wê qizinc bikê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke ku mirov di rewşên weke wê de dibînê wê di demên hemdem de wê giringî zêde dayîna li fahmkirinê û hwd wê, weke aliyekê ku wê di wê rewşê de wê karibê aramî û hevyekeyîya nava malbatê û endamên wê yên dixwênin ku ew werê girtin bê. Aliyê din jî wê, çawa wê di wê rewşê de wê têkiliya nava malbat û dibistanê wê were lêpîrsîn û ankû wê were çêkirin wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê. Têkiliya nava malbat û dibistanê wê ji wê aliyê ve wê, weke aliyekê giring ê vê mijarê wê di wê çerçoveya pêşketinê de wê xwe bide dîyarkirin jî bê. Di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov diikarê wê werênê li ser ziman ku ew têkiliya nava dibistan û malbatê wê, ji gelek aliyên ve wê bê temenê pêşxistinê nû ên nava malbatê bixwe jî. Di wê rewşê de wê, malbate hemdem ku wê di wê çerçoveyê de wê ne tenê wê li ser wê têkiliyê re wê xwe pêşbixê wê bi wê re wê ji pêşketinê nû re wê hertimî wê vekirî jî bê. Mijare malbat û dibistanê wê têkiliya nava wan wê ne tenê weke têkiliyek li ser zaroyên malbatê ên ku ew dixwênin re wê bi sînor wê bimênê. Wê bi encam û bandûrên wê yên wan ên li hevdû re jî wê ji gelek aliyên din ve jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ji wê aliyê ve jî wê, di serî de wê, weke aliyekê din ê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbat û dibistanê wê, di rewşa zaro û pêşketina zaro de wê, di pêvajoyên wê yên pêşketinê de wê, weke pêvajoyên perwerdeya nava malbatê a li gorî demê jî wê karibê weynekeyî bileyizê. Ev jî wê, weke aliyekê wê yê din bin. Ji xwe wê dema ku mirov li wê dihezirê û dinerê wê dibînê ku ew di wê rengê de wê weynê dileyizê.

Têkiliya nava malbat û dibistanê wê têkiliyek malbatî û perwerdeyî bê. Di wê rengê de wê di serî de wê, weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê ev têkilî wê, weke têkiliyek dayimî

a bi demê re ku wê xwe bi rewşa malbatê re wê bide dîyarkirin û domandin bê.

Hebûna malbatê wê, di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê di nava pêvajoyên jîyanê de wê xuy û adetên nû wê bi xwe re wê bigrê û wê pêşbixê. Di wê rewşê de wê, malbat wê, di nava pêvajoya xwe jîyankirinê de wê, ew wê bijî.

Pêvajoyên jîyane malbat wê, bi dîrokê re wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava malbatê de wê, bi li hevdû hûnandin û rengên wê yên navxweyî ên cûr bi cûr re wê xwe bide dîyarkirin. Hemû kesên weke endamê malbatê û ahlê malbatê wê di wê çerçoveyê de wê, têkiliya wan di wê çerçoveyê de wê, bi wê re mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Wê, ew têkiliyên wan wê di nava wê de wê hebê.

Di vê rewşê de wê, ew têkilî wê hertimî wê, aliyekê wan bi têngîna malbate biolojîk re wê hebê û aliyê din jî wê bi cûreyên malbate çandî û hwd re wê hebê. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov li ser malbate çandî re wê bêjê wê, mirov dikarê wê bêjê ku wê têkiliyên nava malbatê wê, di her demê de wê, di wê rewşê de wê, bi çandî wê, bi şêwayên xwe yên cûr bi cûr re wê pêşkeve. Çanda malbatê a civakî wê, hertimî wê bi awayekê afrîner a di nava xwe de û bi hebûna civakê re jî bê. Wê, bi heman rengê mirov dikarê wê di çerçoveya têkiliyên civaknasî ên civakî û giştî re jî wê bêjê. Di wê rewşê de wê, aliyê malbatê wê, çendî ku wê, wê, bi hevdû re wê, di nava têkiliyekê çandî de wê, ji aliyê malbatî û civakê ve wê, xwediyê regekê pêşketinê ên çaprazî bi pêşketinê re bê. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, weke ku wê herdû alî jî wê di pêvajoya pêşketinê de wê weke ku wê mihtacê pêşketina hevdû jî bin wê, dîmenekê wê di têngiştinê de wê bidina li berçav.

Mînaq wê dema ku mirov wê ji aliyê malbatê ve wê hilde li dest wê malbat wê weke temenekê têkiliyî ê bi hiş û pêşketî ê malbatî bê. Wê girêdanîya wê biolojîkî jî wê di temenê têkiliyên wê de wê hebê. Lê wê mirov dikarê wê bêjê ku wê, di nava xwe de wê hemû rengên têkiliyê wê hertimî wê di aramiyekê de wê bide rûnandin. Wê, bi wê rengê wê rewşa malbatî wê were û bijî. Di wê rewşê de wê, dema ku ew nebê wê nikaribê bi aramî di nava xwe de bijî. Ji aliyê pêşketina giştî a civakî ve jî ku mirov wê li wê binerê wê, di asta jorin de wê têkiliyên ku wê di nava civakê de bi civaknasî wê werina danîn bi hevdû re wê, ji aliyekê ve wê çendî ku wê weke şêwayna têkiliyî ên nû jî bin lê wê bo malbatê wê wateyna wan ên teybet wê hebin. Ew jî wê ew bin ku wê, di rewşa têkiliyî de wê, aliyê civakî ve wê hertimî wê xateka ku wê berê malbatê jî

wê ji gelek aliyan ve wê bidiyê de wê biafirê. Di wê rewşê de wê, di nava civakê de wê, malbat wê, bikeve rewşek bi wê rengê de. Em wê jî dikarin wê bêjin ku wê rewşa malbat wê, di aslê xwe de wê, di nava têkiliyên civakî de wê, çendî ku wê weke temen bê wê, hebûna giştî a civakî jî wê, berê wê yê ku ew dem bi dem bi wê ve herê wê karibê wê bide dîyarkirin. Ev jî wê, rewşa ji aliyê civakê ve ku wê bi rewşa kifşkirinê a rêya çûyina wê de ku wê bide dîyarkirin bê. Lê li vir wê weke aliyekê wê yê din jî mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê, wê di aslê xwe de wê, di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê teybet wê, di rewşê de wê, bide dîyarkirin. Yanî bi gotineka din wê dema ku mirov wê çerçoveya têkiliyan ji aliyê giştîya civakî ve bê û ankû ji aliyê hebûna malbatê ve bê ku mirov wê hilde li dest wê, mirov dikarê wê bîbînê ku wê her têkilî wê bi awayekê pirr dîmenî wê di xwe de wê karibê rengê xwe wê bide dîyarkirin bê. Ev jî wê, rewşa hevdû afrînê, hevdû bi rêvebirinê, hevdû pêşxistinê, ji hevdû girtinê û hwd re wê di çerçoveya yekîyeka ku wê di nava xwe de wê çêbikin re wê, ew wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, rewşa têkiliyên civakî wê dema ku mirov wê ji aliyê civakê ve wan hilde li dest wê, hertimî wê weke kirdeyek vêşarî a nava wan gotina wê hebûna malbatê jî wê di wan de wê hebê.

Di wê rewşê de wê, malbat, civak û perwerde wê weke sê dîyardeyên ku wê di hemdemiya civakê a herdemê de wê bi hevdû re wê weyn û rol bileyizin bin. Wê, di wê rewşê de wê, di pêşketina civakê a civaknasî û derûnî de wê ji temen ve wê têkiliya wan ya bi hevdû re wê xwediyê kifşkarîyekê bê. Wê dema ku mirov wê têkiliyê wê hilde li dest wê, mirov wê çerçoveya afrîner a civakî wê bi tûraya wê ya têkiliyan temenê wê yê civakî û çerçoveya pêşketina wê ya perwerdeyî re wê fahmbikê.

Malbat wê, di wê rewşê de wê, weyna ku wê bileyizê wê, di aslê xwe de wê, zêdetirî wê, di gelek wateyan de wê, bide dîyarkirin ku wê mihtacê fahmkirinê bê. Di her demê de wê rengê têkiliyên wê yên civakê wê mihtacê ji nûve şîrovekirin, fahmkirin, bi hişkiirn û derxistina li têgihîştinê bin. Ev wê, weke aliyekê civakê, malbatî ê bi pêşketina civakî re bê.

Malbat û zayendîtî

Di reşa malbat û têkiliyên wê yên nava wê de wê gelek aliyên wê yên ku mirov wan dikarê wê di dewama wê de wê werênê li ser ziman wê hebê. Ji aliyê têgîna zayendî ve hildana li dest malbatê wê, di aslê xwe de

wê, weke aliyekê mejuyî jî bê. Malbat wê ji aliyekê ve wê temenê wê li ser têngîna zayendîtîyê bê. Wê têngîna zayendîtîyê mirov wê dikarê di destpêkê de wê ji du aliyên ve wê bi serekeyî wê werênê li ser ziman. Piştî jî wê di dewama wê de wê, dikarê wê, di navaroka wan herdu aliyên de wê aliyên din ve wê, beş bi beş wê werênê li ser ziman.

Di demên berê de wê, dema ku wê bahsa malbatê wê, werê kirin de wê, di serî de wê, rewşa malbatê wê bi têkiliyên wê yên navxweyî re wê were dîtîn. Di wê rewşê de wê, têkiliyên nava malbatê wê, ji aliyekê ve jî wê, hinekî wê ewlehiyê wê bide her endamên wê di nava xwe de. Wê her endamên wê ji nava malbatê wê bi wan têkiliyên malbatî ên nava wê re wê, di xwe de wê xwediyê hêstekê bê. Ev rewş wê, weke rewşeka ku wê bandûra wê di mirov de wê bi derûnî, civaknasî û hwd re wê, bi gelek aliyên din re jî wê, karibê xwe bide nîşandin bi'ê.

Dema ku wê mirov bahsa aliyê zayendîtîyê bikê wê weke aliyê pêşî têkiliya fîzyolojîkî a nava dêûbav a zayendî ku wê ji wê zaroyên wan jî wê biafirin wê mirov dikarê wê, di serî de wê fahmbikê. Ev rengê têkiliyê wê weke aliyekê bingihînî jî wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Çendî ku wê weke aliyekê giring û bingihînî bê wê zêde mirov wê, nexwezê ku ew li ser wê biaxifê. Wê gelek sedemên wê yên derûnî û piştî wê, rewîstî û hwd wê hebin. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê ji vê aliyê ve jî wê, hertimî wê mijare gotinê bê. Wê, rengê têkiliyê wê çawa bê, wê mirov çawa wê karibê têkiliyê bi hevdu re dênê, wê mirov çawa wê bi hevdu re bikeve têkiliya zayendî û hwd ve wê, weke aliyê ku wê hertimî wê, li ser bisekinê bê. Di jîyane her mirovî de wê, weke her zindiyî wê, di nava xwe de wê xwediyê wê pêvajoya pêşketinê a bi rewşa zayendî re jî bê. Lê mirov heta ku ew bi fîzîkî, derûnî û civaknasî ji wê re newê û amede nebê wê nekeve wê têkiliyê de. Ev pêvajoyên jîyankiirînê ên li ser esasê amadekirinê wê ji aliyekê ve jî wê, weke pêvajoyêna fîzîkî ên jîyanê de bin.

Li vir wê jî wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliyên zayendî ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyên ve wê, bandûra wê ji gelek awayan ve wê li ser mirov, keseyetîya mirov, derûnî û rewşên mirov ên jîyane civaknasî û hwd wê hebin. Wê, di wê rewşê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê li vir wê mirov dikarê wê bi teybetî wê binxatbikê û wê werênê li ser ziman. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî wê, weke aliyekê din wê

werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê, nbi rewşên zayendî re wê, mirov wê, di nava wê de wê, were amede kirin. Yên wê mirov wê bide amede kirin jî wê, dêûbav, dapîrûbapîr û hwd bin. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê ji aliyê rewşa zayendî û fahmkirina wê ve wê, ji aliyekê ve wê gelek rewşên ku wê, werina l iberçav girtin û wê, mirov wê li ser wan bisekinê wê, hebin. Di wê rewşê de wê, ev jî wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, werênê li ser ziman.

Freud wê, ji aliyê derûnî û têkiliya zayendî a nava malbatê ve wê, li ser wê bisekinê. Wê, di wê çerçoveyê de wê hebûna malbatê wê, li ser temenekê çawa bê wê li ser wê bisekinê. Wê, di dewama wê de wê, ji aliyê weke 'tabû' ve wê çawa wê û çima wê werê hildan li dest û wê çima wê mirov wê bi wê rengê wê, nêz bibê wê bixwezê ku wê fahmbikê. Lê ev rewş wê, di aslê xwe de wê, gelekî û gelekî wê li ser fahmkirina Freud re wê, xwediyê têgîn û çerçoveyek mejuyî û civakî û malbatî bê. Di wê rewşê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliya zayendî wê dîroka wê, weke dîroka malbatê û afirîna malbatê jî bê. Wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov diikarê wê, ser wê bisekinê û wê fahmbikê.

Mijare têkiliyên zayendî û rengên wan wê, dema ku mirov wê li ser wan bisekinê wê mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, weke rewşeka xwezayî a jîyanî ku wê temenê afirîna jîyanê wê, biafirênê jî bê wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê di wê rewşê de wê, rewşa zayendîtîyê aliyên wê yên ku mirov wê li ser wê bisekinê wê, di wê çerçoveyê de wê, pêşketina wê ya bi malbatê re bê.

Wekî din wê dema ku mirov wê, li ser wê bisekinê wê, di aslê xwe de wê, gelek aliyên wê hebin. Lê wê mimrov dikarê wê, werênê li ser ziman ku emê di çerçoveya mijare xwe de wê, tang digirin û wê, dihênina li ser ziman. Di wê çerçoveyê de bi serekeyî di çerçoveya mijarê de wê, dikin wê fahmbikin. Wekî din wê bi serê xwe wê, weke mijareka berfireh a malbatî û mirovî wê di aslê xwe de wê, çerçoveyek pirr zêde û berfireh wê bi wê re wê, mirov dikarê wê bi wê re wê, werênê li ser ziman.

Weke ku me li jor bahsa pêvajoyên pêşketina malbatê kir û bi demê re dît ku wê dem bi dem wê çawa wê, gûnarîn wê di wê de wê bibê wê, di aslê xwe de wê, ev gotin û rengê fahmkirinê wê bo rewngê pêşketina çerçoveya têkiliyêmn zayendî jî wê mirov dikarê werênê li ser ziman.

Di rewşa rengê têkiliya zayendî de wê, pêşketina wê, di nava malbatê de wê ji gelek aliyên ve wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê bandûrên wê pirr zêde wê li ajo û rewşên jîyanî ên weke bi serdestî û ankû hêstên serdestîyê û hwd re jî wê, hebin. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê li vir wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa zayendîtîyê wê, di aslê xwe de wê, fizîkî ku wê mirov wê, fahmbikê bê. Lê li vir wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliya zayendî wê, di aslê xwe de wê, di rewşa malbatê de wê, weke temenekê gûharîner jî wê, weyna wê hebê.

Ji vê aliyê ve wê mirov dikarê wê, bêtê ku wê, rewşa têkiliyên nava malbatê wê, di wan de wê gûharîn wê di derûnîya wan de wê, ji aliyekê ve wê li ser rewşên têkiliyî ên zayendî re wê bibê. Di wê rewşê de wê, bi têtîyê ku wê mirov wê bigihijê li têtîyê zayendî wê, di pêvajoyên pêşketina wê de wê, hin bi hin wê mirov wê, xwe bi wê re wê kifşbikê û wê bi wê re wê rengê rêya xwe ya ku ew di wê re bi meşê wê kifşbikê. Wê, di wê rewşê de wê, hebûna zayendî wê, dema ku mirov wê, pêşdikeve û wê hin bi hin wê di xwe de wê kifşdikê û wê pêşdixê wê, bi wê re wê, xwe tabî pêvajoyên afirandinê jî wê bikê. Di serî de wê, dem bi dem wê temenê nerîna mirov a gûharîner bê. Wê, temenê nerîna mirov a li mirov bixwe bê. Di serî de wê mirov wê, xwe weke zayendekê bi objeyî û şubjeyî wê kifşbiikê. Wê, di wê rewşê de wê, dema ku mirov ew kifşkir wê, li ser wê re wê ajo, xwestek û mêyl û hwd wê mirov re wê pêşkevin. Ev jî wê, weke aliyna wê yên ku mirov wê, di serî de wê, bi wê re wê kifşbikê û wê, werênê li ser ziman bê.

Di nava jîyanê de wê, pêşketina van aliyên wê ji gelek aliyên ve wê temenê gûharînen jîyanî ên di jîyane mirov de jî bin. Wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê giring wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê, kifşkirinên zayendî ku wê mirov wê, di xwe de wê bikê, wê di aslê xwe de wê, weke kifşkirinên mirovî û keseyetî û pêşketina mirov a di jîyanê de jî wê karibin xwe ji gelek aliyên ve bi awayên cûr bi cûr bidina dîyarkirin bin.

Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê, werênê li ser ziman ku wê, çerçoveya zayendî wê, bi serê xwe wê weke aliyekê giring ku wê, ne kêmtî çerçoveyek hebûnî wê giring bê. Wê, di aslê xwe de wê, di nava malbatê de wê heta roja me, wê bi pêvajoyên pêşketina mirov re wê, were dîtin ku wê, di nava malbatê de wê di kifşkirin û serdestkirinên têtîyên weke yên rewistî û hwd de wê, ji temen

ve wê weke aliyekê kifşkar bê. Wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê li vir wê, werênê li ser ziman.

Mijare têkiliyên zayendî wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê û awayê de wê, ev wê, bi wê re wê werê dîtin ku wê, di nava jîyanê de wê, ji navaroka wê ve û ji çerçoveya wê ve wê, xwediyê kifşkariyê bê. Di wê rewşê de wê, rewşa malbatê wê, bi wê re wê, di serî de wê, weke aliyekê wê bi wê re wê bi rengê wê re wê were dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê pêşkeve bê. Lê ji aliyê din ve jî wê, dema ku mirov wê, têngîna zayendî tenê bi serê xwe wê, hilde li dest wê, di çerçoveya kifşkirinên keseyetî ên bi wê re wê, di nava malbatê de wê temenê ji hevdû cûdakirin û qatagorizekirinên ku wê li ser wê re wê bi zêhnî û hwd re wê werina kirin jî bê. Di wê rengê de wê, di nava malbatê de wê, minaaq wê, law, bav, am, bapîr û hwd wê, weke aliyekê bê. Li aliyê din jî wê weke keç, dê, jintî, jinam, dapîr, xaltîk, metûik û hwd wê, hebê. Ev rewşên weke yên zayendî ên qatagorizekirî ên ku ew ji xwe re wê bibin bin. Wê, mirov wê dema ku wê di pêvajoyên pêşketina xwe de wê bi pêşketinên xwe yên laşî û û ankû fîzîkî û yên zêhnî re wê, xwe di nava aliyekê ji wan de wê bicih bikê. Wê, piştî wê, ji wê aliyê ve wê, xwe fahmbikê û wê temenekê fahmkirinê wê bi xwe re wê bi çerçoveyê re wê çêbikê û wê bi wê re wê temenê fahmkirinê, têngihîştinê û zanînê û hwd wê bi xwe re wê cûr bi cûr wê bi wê û xwe re wê bide çêkirin.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê giring ê din mirov dikarê wê, li ser wê bisekinê û wê werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê, her zayend wê bi zindîyî wê, dema ku ew pêşket û gihişt wê, têngihîştinê wê çendî ku wê xwe weke objeyekê zayendî a bi wê fahmkirina xwe re wê bibînê wê bi heman rengê wê kesên li dora xwe jî wê bibînê. Xwestina têkiliyên zayendî bi kesên hewirdorê re û her wusa di wê rewşê de derketina li holê û li pêş û serdestbûyîna ajoyê li mirov wê, di aslê xwe de wê, aliyekê wê, di serî de wê, bi wê aliyê ve jî wê, girêdayî bê. Ajo wê ji du aliyan ve wê, fahmkirina wê ya hebûnî wê hebê. Aliyê pêşî wê bi fîzîkî bê. Aliyê din wê bi hişmendî bê. Herdû alî wê di çerçoveya xwestekê de wê hevdû temem bikin. Lê aliyê fîzîkî wê, hertimî wê di çerçoveya hebûna zindîyî de wê karibê temenê giştî biafirênê. ..

Di rewşa têkiliyên zayendî de wê, aliyê wê yê yê derûnî-civaknasî wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ajoyî jî wê xwe di wê rewşê de wê, bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê bi mirov re wê dema ku mirov li ser fahmkirinê re wê li wê dihizirê wê, dibînê ku wê fahmkirin wê temenê xwestek, teşwîkkirin û rewşên di çerçoveya wan de jî wê karibê

biafirênê. Di wê rewşê de wê, ev wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê û wê fahmbikê bê.

Di mijare rewşa têkiliyên zayendî de wê, mirov wê, di nava rewşên xwe yên jîyanî de wê, bi wê re wê, dema ku wê pêşketina xwe wê bijî wê, gava pêşî wê bi têkiliyên xwe yên pêşî re wê, biavêjê. Ew gava pêşî wê, dawîya demekê di jîyanê de bê û destpêka demekê di jîyanê de bê. Wê, di wê rewşê de wê, bo mirov wê giring bê. Di wê rewşê de wê, mirov wê, di wê rewşê de wê, weke zindiyekê wê rewşa zayendî wê weke têgînek objeyî a 'xwezayî' wê xwe di wê rewşê de wê, bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, heta wê demê ku wê mirov wê, weke ku wê dem bi dem wê, fihêt fikir ku ew li ser wê bi axifê jî wê, piştî wê, jî rêzê bibînê ku ew li ser wê bisekinê. Di wê rengê û awayê de wê, mirov dikarê wê, bibînê. Wê, di demên berê şariştaniyê de wê, weke di demên neolitikê û berî wê de wê di jîyane mirovê demê de wê, wê were dîtî ku wê, ajo wê, bi xwestekê re wê, xwediyê serbestiyekê bê. Wê, mirov wê, di wê rewşa têkiliya zayendî de wê, ne xwediyê sînorekê bê. Wê, di wê rewşê de wê, xwesteka wê akjoyê wê werênê li cih. Di nava çerçoveyek malbatî a li dora dê û bav de wê sînorê têkilidanîna xwûşk û bira wê nebê. Bi heman rengê wê, bi dêûbav re jî wê ew wê nebê. Di wê rewşê de wê, ev rewş wê, di awayekê de wê, di nava wê de wê pêşkevin. Lê piştî ku wê, çerçoveyên têgînî ên zêhnî wê pêşkevin wê, hin bi hin wê sînoran wê dênê li pêşîyê. Wê, mirov wê, di kirinên xwe yên zayendî de wê, xwe bi sînor bikê. Wê, di wê rewşê de wê, sînorê nava malbatê wê, were xêzkirin.

Piştî jî wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê bi wê re wê, hi bi hin wê, ev wê, pêvajoyên malbata axlaqî û hwd wê biafirênê. Malbate axlaqî wê malbate dema şariştaniyê a ku ew pêşdikeve bê. Wê, di serî de wê, di wê rewşê de wê, rengê wê xwe bi rêgez û restên rewîstî û hwd ên cûr bi cûr re wê bide dîyarkirin.

Têkiliyên zayendî wê, piştî wê, di nava malbatê de wê, sînorê wê, ku ew hatina xêzkirin wê, piştî wê, çerçoveya rengê têkiliyên zayendî ku wê bibin û wê çawa bin wê ew wê, werina dîyarkirin. Di nava malbatê de wê, têgînên weke xwûşk û bira, dê û bav û hwd wê, weke têgînên zêhnî ên ku wê piştî wê, pêşkevin û mirov wê li ser wan re wê bi hizir, hiş û zanîn bê. Di wê rewşê de wê, ev wê, hişkirinên ku wê bibin wê di çerçoveya wan de wê şewayên têkiliyê û rengên wê jî wê bi wan re wê werina dîyarkirin. Wê, di wê çerçoveyê de wê, hişmendîya zayendî wê bi

demê re wê biafirê. Ev hişmendî wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyan ve wê malbatê wê dem bi dem wê biafirênê bê.

Hişmendîya zayendî wê, dema ku wê pêşkeve wê, bi teybetî wê weke di demên şariştaniyê de wê, bi aqilî wê mirov wê, çawa wê xwediyê rewşek zayendî û rengên têkiliyên wê bê wê, êdî wê bi wê re wê, ew wê, pêşbixê û wê bi wê re wê, di nava xwe de wê pêşketinên hişmendî wê pêşbixê. Lê di wê warê de wê, pêşketinên fîzyolojikî wê, hertimî wê rewşa ku wê bandûra wan di jîyanê de wê li mirov wê hebin bin. Wê di pêşengîya gûharinên fizîkî de wê mirov wê dem bi dem wê ew wê, bi têtîna wê re wê ew wê pêşbixê. Di wê rewşê de wê, her dem wê xwediyê rengê çerçoveya hişmendîya xwe ya fizîkî û ne fizîkî a zayendî û hwd bê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê kifşbikê û wê werênê li ser ziman bê.

Kevneşopîyên li ser esasê fahmkirinê ên civakî minaq ku wê, dema ku mirov li nava malbatê li kurdistanê li wê binerê wê, were dîtî ku wê, keç wê, di her demên xwe de wê, zêdetirî wê, weke minaqek ji dayika xwe bê. Wê, xwe di wê rengê de wê bikê ku ew wê bide nîşandin. Di wê rengê de wê hem rengê keseyetiyê û hem jî pêvajoyên pêşketinê ku ew bi hişbûna wê, di xate pêşketinê de wê rê şanî mirov wê bidin. Di wê rewşê de wê rewşa têkiliyên malbatî de wê, rewşa têkiliyên zayendî wê, her wusa wê, di wê rewşê de wê, bi xosletên xwe yên zayendî re wê, were dîtî û naskirin. Her zindî wê bi xosletên xwe yên zayendî re wê hebê. Wê, ew bi rewşên afrîner ên jîyanî re wê li hevdû di çerçoveya pêdivîya wan a li hevdû de wê hoyandî bin. Di wê rewşê de wê, mirmov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman. Ji aliyê 'mê' ya. Mêr wê aliyê 'nêr' bê. Wê, di wê rewş de wê, ev herdû wê bi hevdû re wê têkiliyê wê dênin û wê bi fîzyolojikî wê ji wan wê afirandinên fizîkî wê bi zaroyan û hwd re wê bibin. Ev jî wê, weke aliyekê giring ê afrînerîya malbatî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Aliyê xwe domandina malbatê bi dêûbav re wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa têkiliyên nava malbatê de wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê wê yê giring wê werênê li ser ziman ku wê reşa têkiliyên zayendî û rengê wan û fahmkirina wan wê, bi hişmendî wê, di nava jîyanê de wê, werin û pêşkevin. Malbat wê, ji aliyê têtîninê zayendî û hwd ve ku mirov wê hilde li dest wê, weke çerçoveyeka wê ya jîyanî bê. Wê di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê mirov diakrê wê, weke aliyekê giring wê mirov wê werênê li ser ziman ku wê rewşa têkiliyên zayendî wê, ji aliyê rewşên civaknasî, derûnî û hwd ve jî wê, temenê başbûn, afrîn û hwd

bin. Wê, di wê rewşê de wê, têkiliyên zayendî bi fizîkî wê, bi wê rengê wê, xwediyê temenna ku mirov dikarê wan fahmbikê bê. Lê ji aliyê din ve jî wê, nerîna zayendî ku wê pêşkeve û wê mirov wê ji wê ve wê li hevdû wê binerê wê, ew jî wê pêşkeve. Di aslê xwe de wê, het roja me wê, di nava malbatê û dervî malbatê de wê, weke aliyekê ku wê rengê têkiliyên mirov ên nava malbatê û dervî malbatê wê bi başî û nebaşî wê bide dîyarkirin jî wê ev bê. Nerîna zayendî wê, di aslê xwe de wê, bi çavê ku mirov wê çawa li hevdû dinerê wê aliyek bê. Lê aliyê din ê ku wê temem dikê jî wê ew bê ku mirov bi wê nerîna zayendî çawa hevdû dibînê bê. Wê, ya ku wê bê temenê hevdû pêşwazîkirinê û hwd jî wê, di aslê xwe de wê ev aliyê dawî bê.

Di vê rewşê de wê dema ku mirov wê bahsa malbatê bikê wê, di wê çerçoveyê de wê nerîna zayendî wê giring bê ku mirov wê bi gotinekê jî bê wê li vir bi kirpênê û wê werênê li ser ziman. Wê ber ku wê weke aliyekê giring wê, xwe li vir wê bide dîyarkirin bê. Di dewama wê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê fahmbikê wê, ev alî wê, di nava malbatê de wê ji gelek aliyan ve wê, temen hevdû herêkirin û redkirinê jî bê. Di demên piştre ên şariştanî de ku wê mirov wê, bi nerîna zayendî wê binerê û wê di temenê wê de wê, nerînek rewîstî wê bicihbikê wê, ew wê, weke aliyna giring ên kifşkirina jîyane mirov bin. Minaq wê, mirov dibînê ku wê di rewşên destavêtinên zayendî de wê, bi zorê dema ku ew dibûn wê, jina ku ew dest li wê hatîya avêtin ji aliyê mêr ve wê, weke piştî wê destavêtinê wê 'lewîtî' wê li wê werê nerin û wê heta ku wê piştî wê re wê, kuştina wê jî wê bibê. Di nava gelek civakên asyayî û ne asyayî de jî wê ev wê bibê. Di wê rewşê de wê, ew wê, weke aliyekê wê, reşa malbatê wê ji temen ve wê ji gelek aliyan ve wê bide dîyarkirin bê. Weke wê aliyê wê gelek aliyên din ên ku mirov bi têngîna zayendî û çerçoveyên têngîna ên di temenê wê de hatina bicihkirin re ku wê werê lê nerin wê hebin. Di wê rewşê de wê, demê wê, ya ku wê rewşa 'lewîtî' wê bide nîşandin wê ne rewşa destavêtinê bê. Wê rewşa nerînê bê. Di wê rewşê de wê, ya ku wê temenê wê kuştinê jî bê wê ew bê.

Di wê rewşê de wê , ew rewş wê weke rewşna ku wê li ser têngîna zayendî re ku wê werina pêşxistin bin. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê, rengê nerînên weke yên nerîna rewîstî û hwd ku mirov wan kifşbikê û wan bibînê wê, bi wê re wê ew wê, weke aliyna giring ên kifşkar wê, werina dîtin. Wê di wê rewşê de wê, objeya ku ew bi dîyardeyî mijare nerînê ya wê, ew êdî wê ji wê rewşa xwe wê dûrkeve. Wê ya weke nerînê

a kifşkar wê, xwe bide dîyarkirin li pêş. Wê, bi wê re wê rewşa wê êdî wê bi wê rengê wê biafirê.

Di mijare rewşa nerînê de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê ev alîyê bi nerînê ku me hanî li ser ziman wê tenê wê aliyekê wê bê. Lê gelek aliyên wê yên din ên cûr bi cûr ku wê hebin û mirov dikarê wan kifşbikê û fahmbikê wê hebin. Ew jî wê, di wê rengê û awayê de wê weke aliyna din ên ku mirov wan kifşbikê û wan werênê li ser ziman bê.

Di serî de di nava malbatî de wê, dema ku mirov wê dikê ku wê fahmbikê wê, ji wê aliyê ve wê, weke çerçoveyek giştî a lebratûwarî jî bê ji mirov re. Wê, di wê rewşê de wê temenê fahmkirinê û rêgezên li hevdû nerînê wê malbat bê. Wê, di wê rewşê de wê rewşên ku ew weke yên zêhnî, hiş û çandî û hwd k uew hena wê, di wê rewşê de wê, çawa wê, di rewşa malbatê de wê kifşkar bin wê mirov wê bi wê re wê kifşbikê.

Mirov ku wê di wê çerçoveyê de wê hilde li dest wê, weke ku me li jor hanî li ser ziman wê, pêvajoyên xwe yên zayendî wê di nava malbatê de wê bijî. Wê, bi wê rengê wê, di nava malbatê de wê gelek kes wê hebin. Keseyetîya wan kesan û nerîn û rewşên wan yên zayendî ên pêşketî û hwd jî wê di wê rewşê de wê weke aliyna fahmker ên bi nerînê û hwd jî wê karibin wê pêvajoya mirovî a pêşketînê de xwe bidina dîyarkirin bin. Di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring ê din mirov dikarê wê, li vir wê, kifşbikê. Wê dinava malbatê de wê mirov wê weke jin û mêr, keç û law, dapîr û bapîr û hwd wê xwe kifşbikê, nasbikê û fahmbikê. Bi zayendî fahmkirin wê pêşketina wê, di wê rewşê de wê, bi demê re wê ji du aliyan ve wê mirov dikarê wê bi werênê li ser ziman. Yek wê ji aliyê mirov bi xwe ve bê. Wê ji wê aliyê ve wê pêvajoyên ku mirov wê bijî wê temenê fahmkirinên me bixwe bin. Aliyê din jî wê bi hewirdorê re bê. Pêvajoyên ku mirov wê bi heman rengê wê bi hewirdorê re wê bijî wê weke dûmenekê din ê fahmkirinê wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa rengên têkiliyên zayendî û çerçoveya fahmkirina wan de wê ev herdû alî wê bi hevdû re wê pêşkevin. Lê wê weke nerînên ji hevdû cûda jî wê karibin pêşkevin û ankû bidina pêşxistin. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava heman malbatê de ku wê di roja me de wê, rewşên zayendî û fahmkirina wan de ku wê endamên heman malbatê re wê nerînên cûda wê biafirin wê hinekî jî wê ev çerçoveya pêşketinê ên bi aliyên xwe ve wê di temenê wê de wê hebê.

Nerîna zayendî wê nerîneka ku wê mirov wê bi wê xwe nasbikê, fahmbikê û wê derxê li têgihiştinê bê. Di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê fahmbikê û wê derxê li têgihiştinê. Di wê warê de

wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê di rewşa nerîna zayendî de wê, mirov wê, rengên fahmkirinê wê karibê bi xwe re wê fahmbikê. Lê nerîna zayendî wê bi hişmendî wê, dema ku ew afirî wê aliyekê wê yê şabît wê hebê. Ew jî wê, bi rewşa zayendî a dîtbar a li berçav re bê. Rewşên zayendî ên li berçav wê, temenê wê nerînê wê biafirênin.

Wê, dema ku wê mirov wê werê dunyayê wê ne bi lîsteyek berpirsîyarî a ku ew bi wê dihê û dibê bê. Wê piştî ku ew hat dunyayê û pê de wê, ew bi hişmendî wê ew wê, di çerçoveya hebûna xwe ya zayendî û kifşkirinêmn weyn û rolên zayendî û hwd re wê, ew wê, pêşbixê. Di wê rewşê de wê, rengê têgihîştinî ê weke "berpirsîyariyên jinê ên nava malê" wê gotineka bi wê rengê a qalib ku ew hatiya afirandin bê. Di aslê xwe de wê, ev gotin wê, dema ku wê, ew wê, were li jinê kirin û ev wê jî jinê wê were xwestin wê mirov wê, di destpêkê de wê dikarê wê bibînê ku wê weke çandekê ku ew di nava malbatê û hwd de ku ew pêşketîya wê, ew wê weke qalibê zêhnî wê esas wê were girtin û wê li ser wê re wê ew wê were pêşxistin.

Di wê rewşê de wê, di nava malbatê de wê, çanda zayendî a ku ew pêşdikeve wê di wê de wê rol û weynên zayendî ew çawa dihên beşkirin û ankû pêşxistin wê jî aliyekê ve wê fahmkirina wê giring bê. Lê di aslê xwe de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku ew rewşên çandî wê, ne rewşna teqez bin. Wê weke rewşna afrîner ên ku ew bi zêhnî û ankû hişmendî hatina pêşxistin bin. Wê, dema ku rewş ev bê wê demê mirov wê karibê wan bigûharênê û di rengna din jî wan pêşbixê û bide dîyarkirin bê.

Di wê rewşê de wê, di nava malbatê de wê, ew rewş wê bi jîyankirinê wê weke rewşên ku ew divê ku werina dîtî û fahmkirin wê werina li wan nerîn. Di dewama wê de wê ew rewş wê, weke rewşna ku wê piştî wê mirov wê bi wan wê xwe bide bawerkirin. Wê dema ku xwe da bawerkirin û pê de wê di dewama wê de wê bi derûnî û hwd wê, li wê were hoyandin. Wê, êdî wê weke robotekê ku ew li bernemakirin wê bikeve li rewşekê de. Wê, dernekeve dervî wê. Wê, di wê rewşê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê ya ku wê jê were xwestin wê bêtê li cih. Di wê rewşê de wê, tefsîra zayendî ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, weke aliyekê têgihîştinî ê jî temen ve ku wê malbatê wê bi reng û awa bikê wê were dîtî.

Di wê rewşê de wê, bi zayendî û ne bi zayendî wê di nava malbatê de wê rol û weyn wê werina belavkirin. Wê, di wê rewşê de wê, weke ku wê mirov di şanoyekê de wê bileyizê wê rol wê mirov wê jî xwe re wê bigirê

û wê bi wê re wê, di nava wê de wê bijî. Di wê rewşê de wê, dema ku wê, keçzaro minaq wê, tiştê ku ew ne li gorî orf û adet û çanda malbat a rûniştî bê wê, ew wê weke 'ayib' wê were dîtin. Wê bi wê were dayin bawerkirin ku ew vajî wê bikê 'wê navê wê derkeve.' Wê bi wê re wê, ew êdî wê di wê çerçoveyê de wê xwe bigirê û wê bide jîyankirin. Wê êdî ew çerçoveya ku ew dijî ku ew wê biacibênê û ne acibênê û wê, rast bibînî û ankû nebînê jî wê rewş wê bi wê rengê wê xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin.

Tiştên ku mirov fêrî wan bûya wê, weke qalibna jîyanî wê di wê çerçoveyê de wê di nava jîyanê de wê, rengê têkilî û jîyankirinên mirov wê bidina dîyarkirin. Wê derketina dervî wan wê nebê. Wê, bi wê rengê wê di wê çerçoveyê de wê, qalibên ku ew diafirin wê di aslê xwe de wê weke aliyekê zihniyetî ê civakî bi derûnî, civaknasî û hwd jî nirov dikarê wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman. Weke van aliyan bi gelek aliyên din re jî wê mirov dikarê wê bi heman rengê weke zihniyetî wê werênê li ser ziman. Di wê rewşê de wê pêvajoyên pêşketina jîyanî wî di aslê xwe de wê, bi çerçoveyên zêhnî û hwd re wê, ew wê bidina pêşxistin.

Di wê rewşê de wê, dema ku wê, ev rengên zêhnî wê hebin wê li gorî wan wê were jîyankirin. Li gorî wê hizirkirin wê, minaq wê dema ku wê sofraxwarinê wê werê amedekirin wê, ew ji dê û ankû keça malê wê werê hêvîkirin ku ew were amedekirin. Wê newê aqil ku mîr û ankû kûr ew jî wê avabikê. Di wê rewşê de wê, ev wê weke 'çanda malê' a rewşa zayendan a li ser zayendan a ne rast jî wê bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê, pêvajoyên gûharînê wê weke ku em di demên hemdem de dibînin wê minaq wê bê gotin ku "zelal sofrayê amede bikê wê, rêzan jî sênîkan li ser sofrayê bicihbikê' wê, weke rengên gûharînên piçûk û giring ku wê ji temen wê karibin temenê têgîneka weke hevdu bidina afirandin bin. Her tişt ku ew ji nava malbatê bê dayin destpêkirin wê, hingî wê, di serî de wê ew hûrgilên piçûk wê pirr zêde wê weke dîyardeyna giring û mazin wê xwe di pêşxistina jîyan û çanda wê de wê, bi demê re wê bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê ti tişt wê bi carekê wê nebê. Ber ku wê tişt wê di serî de wê dema ku ew hat kirin wê bi demê re wê weke çand wê biafirê û piştre wê temenê pêbawerkirinê wê bi xwe re wê biafirênê. Wê ev wê piştre wê bikê weke qalibek jîyanî.

Di wê mijarê de wê rolên zayendî ên civakî ku wê werina pêşxistin wê di çerçoveyek çawa de wê weriina pêşxistin wê bi wê rengê û awayê wê çand wê pêşkeve. Wê, di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê her tişt wê li ser esasê ditbarîya

hişmendî wê ava bê. Wê ev wê hem temenekê hesan ê gûharînê wê bide çêkiirn û hem jî wê ji aliyekê ve wê karibê pirr zor bê ku ew bide gûharandin. Ya aliyê zor wê dema ku ew weke qalibekê rûniştî bê. Li hemberê wê qalibê kirinek vajî wê, hertimî wê rastî bertekên li dijî xwe wê were. Di wê rewşê de wê, ev wê di wê rewşê de û di hemû rewşên din ên jîyanî de jî wê, weke ya kevn û nû ku ew dihên hemberî hevdû jî wê were ser ziman.

Di rewşa pêşketinên zêhnî û hişmendî ên bi têngîna zayendî de wê mirov dikarê wê bêjê ku wê hertimî wê bi demê re wê, pêşketin wê bi wê re wê, hebê. Wê, di wê rewşê de wê, ew jî wê, bi aqil û kirinên nû re wê bibê. Di wê rewşê de wê di rewşa civakên kevneşop de wê, qalibên jîyanî wê weke aliyê jîyanî ê man û nemanê jî wê karibin wê werina dîtin.

Di wê çerçoveyê de wê mirov dikarê wê bêjê ku wê civake kevneşop wê têkiliyên zayendî ên nava wê, di nava malbatê de belavkirina rolên zayendî wê, heta roja me jî wê, di nava rengên bawerîyê û hwd de wê, xwe bidina domandin. Di wê rewşê de wê, ne hiştina gûharînê bi xwe re kirinê wê, weke aliyekê wê xwe bide dîyarkirin. Civakên kevneşop wê, di aslê xwe de wê, ji wê aliyê ve wê, weke aliyê giring ên ku mirov wan hilde li dest bê. Wê di qalibên xwe yê zayendî de wê, hişk û bi nerîneka rûniştî wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, di rewşa xwe de wê, mijarên jîyankirinê ên bi têngîna zayendî re wê, di çerçoveya têngînên axlaq û rûmetê de wê hildina li dest. Di wê rewşê de wê, bergirên xwe yê civakî wê, bigirin.

Çendî ku wê di nava wan de wê bi çand û kevneşopîya wê re wê xwediyê çerçova û temenekê giştî û kûr ê dîrokî jî bin wê, bi wê re wê, ew wê, bi wan re wê weke qalibên wê demê wê hebin. Di nava civake kevneşop û ya demên hemdem de wê, di wê rewşê de wê, di rewşa li hevdû belavkirina rolên zayendî de jî wê, hatina hemberî hevdû hatina hemberî hevdû wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, ev wê were dîtin ku wê hişmendîya di derbarê de wê hertimî wê temenê lêpîrsînîya wê jî wê biafirênê. Di wê rengê de wê, dema ku ew bû jî wê, ya kevn wê xwe di qalibê xwe de wê zant bikê. Wê bijidênê. Lê ya nû wê weke serbest û biserê xwe wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê di rewşek vajî hevdû de wê xwe bidina dîyarkirin.

Di rastiyê de mirov wê, dema ku mirov wê li rolên zayendî wê bihizirê wê, aliyê weke aliyê rolê zayendî wê, minaq li ser rewşa jin û mîrê re ku mirov wê werênê li ser ziman wê bi rewşên fîzîkî re wê weke hanîna jinê zaro li dunyayê û hwd wê, aliyên wê hebin. Lê wekî din aliyên din ên bi

têgînî û zêhnî wê, weke aliyna ku mirov wan dikarê weke aliyna dervî wê werênê li ser ziman. Di wê rewşê wê têgîhiştina zayendî wê di aslê xwe de wê, weke aliyekê girng wê mirov dikarê wê, di wê rengê de wê, di serî de wê, fahmbikê wê weke aliyekê zêhnî jî wê bi demê re wê pêşkeve. Ya ku wê weke ku wê di roja me de wê bê hanîn li ser ziman weke bi rewşa 'zayende serdest' û 'zayende bindest' û hwd ku wê biafirê wê encama wê rewşa zêhnî bê. Di aslê xwe de wê di rastîya jîyanê de wê, bi hebûnî wê temenê wan gotinan wê nebê. Beremberê wan jî di jîyanê de wê nebê. Lê ya ku wê, afirand zihniyet wê, weke aliyekê zêhnî ê serdest bê. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov li wê dihizirê wê ew têgîh dihê ber bîra mirov û xwe diafirênê û bi me dide fahmkirin ku wê ew rewşa ne wekhevî a nava zayendan wê encama zihniyeta serdest bê.

Têgîhiştina zayendî wê dema ku mirov wê ji aliyê malbatê ve wê hilde li dest wê, ji wê aliyê ve wê weke aliyekê afrîner ê têgînî jî bê. Di wê rewşê de wê, qalibên têgîna zayendî ku ew diafirin wê di wê rewşê de wê, weke qalibna ku wê reng bidina jîyane mirov a nava malbatî û dervî malbatê a nava civakê jî bin. Di wê rewşê de wê, mirov wê çawa wê were dîtîn di nava civakê de? Wê ji du aluyan ve wê werê dîtîn. Ji aliyê pêşî ve wê, bi rewşa zayendî û rola ku ew li wê hatî pêşxistin û pîvandî bê. Aliyê din jî wê bi hebûna wê ya zayendî bê. Aliyê pêşî wê weke aliyekê zêhnî bê. Wê, di wê rewşê de wê, weke aliyekê giring ê ku wê, temenê nerînên mirov ê li hevdû jî ku wê biafirênê bê.

Di wê rewşê de wê, di nava jîyane civaknasî a malbatî û civakî de wê pêşketinên ku ew dibin ku ew çendî dihên derxistin li têgîhiştinê wê temenê pêşxistinên nû wê di jîyanê de wê di wan waran de jî wê bidina çêkiirn. Wê, di wê rengî û awayê de wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê, mirov dikarê wê, di serî de wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman û wê fahmbikê wê, malbat û têgîha zayendî wê, di wê çerçoveyê de wê bi hevdû fahmkirinê re wê temenê pêşxistinên demên nû wê bi xwe re wê biafirênê di nava malbatê de.

Aliyê têgîna zayendî wê bêgûman wê gelek pêvajoyên wê yên pêşketinê bi dîroka malbatê û civakê re wê hebin. Wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, divê ku mirov wan alîyan jî bi wê re li berçav bigirê û wan fahmbikê. Bi wê re mirov wê êdî wê baştirin wê di çerçoveyê de wê, hilde li dest. Di aslê xwe de wê, ev aliyê weke bi gotina têgîna zayendî re wê, ku mirov bi sadan pirtûkan wê tişî bîrê li ser ziman wê dîsa wê bi hemû aliyên wê re wê nikaribê hemûyan werênê li ser ziman. Wê di wê rewşê de wê, fêr û çandaka wê ya malbatî û civakî wê bi demkî wê

biafirê. Wê di her demê de wê ew dîroka wê jî wê, di temenê pêşketina wê de wê ji gelek aliyên têgînî ve wê kifşkar bê. Wê, dema ku wê rewş ev bê wê demê mirov wê dikarê wê fahmbikê û wê bîrê li ser ziman ku wê dîroka têgîna zayendîtîyê wê ji temen ve wê di pêşketina malbatê û mirov de wê afrîner bê. Wê, dîyarker bê.

Li vir wê mirov dikarê wê weke aliyekê din jî jî wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê, xwediyê çerçoveyek zayendî a ku mirov wê fahmbikê bê. Wê her endamên malê wê pêvajoyên zayendî wê bi xwe re wê bijîn û wê kêmkirî wê, xwe bi zayendî wê nasbikin. Demên xwe naskirina bi zayendî wê demên weke xwe avêtina li nava jîyanê bin. Ev wê hemû cûreyên zayendan jî wê wusa bê. Di nava malbatê de wê bo jin jî û mêr jî wê wusa bê. Demên gihîna bi zayendî ên mirovî wê hebin û ku mirov gihişt wê demê wê, bixwezê û nexwezê jî wê xwe bi zayendî wê bixwezê bide dîyarkirin û bîrê li ser ziman. Her wusa xwe nîşandina bizayendî minaq weke ku mirov dibîrê mirov ew dikeve nava hewldana 'xwe xweşik dana nîşandin' û ankû 'xwe sîpêhîkirin' wê hingê jî wê, di wê rewşê de wê wateyek wê ya xwe dana nîşandinê wê hebê. Di wê rengê û awayê de wê, ew rewşên xwe dana nîşandinê bi zayendî û hewldana nîşandina ku ew weke zayendekê gihiştîya bo jinê jî û bo mêr jî wê di wê rewşê de wê, bi wateyê wê xwediyê fahmkirinekê bê.

Ji vê aliyê ve wê di aslê xwe de wê, ev rewşa xwe dana nîşandina bi zayendî wê weke fîrîneka di dil û kesetîyê de jî bê. Wê, bi wê re wê mirov wê xwe bide nîşandin û wê ji gelek aliyên ve wê piçûk mazin wê derkeve dervî qalibên zayendî ên nava malbatê bixwe jî. Wê dema ku wê, keçek ciwan û ankû xortek ciwan ku ew gihişt dema xwe û ku wê hertimî wê di xwestina gerîna li derve de bê û wê, hinekî wê li dervî wan qalibên zayendî ku ew di wan de mazin bûya wê weke lêgerînekê jî bê. Ku ew di farqê de jî bê û ne di farqê de jî bê wê, rewş wê ev bê. Di wê rewşê de wê ciwanî wê weke aliyê jin û mêrîyê jî wê demek çalak a mirovî bê. Wê mirov wê dema ku wê dema ciwanîyê li wê bihizirê wê bi fîzîkî wê zêdetirî wê, ku mirov ku ew di xwe de digihijê de bê. Wê, di wê rewşê de wê ciwanî wê, dema mirov a ku mirov wê, di wê de wê, li ber demek gûharînî a malbatî jî bê. Wê, ev wateya wê jî wê hebê. Lê wê mirov dikarê wê bîrê ku wê ciwanî wê, di wê rewşê de wê, weke destpêka xwe avêtina li jîyanê bê. Wê hinekî jî wê weke danîşandina vejene wê gavavêtinê û hebûna wê bixwe jî bê. Wê, di serî de wê, bi wê rengê jî wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman.

Ciwanî wê bi mirov re wê weke demek zayendî a jîyanî bê. Ev dema jîyanî wê weke demek ku mirov wê, bi wê re wê di xwe de wê bigihijê wê ast û demê ku wê biafirênê bê. Wê, di wê demê de wê mirov wê zêdetirî wê bi çalak bê. Wê, bi tevger bê. Wê, xwûna mirov wê di rayên mirov de wê zêdetir wê germ û bi çûnûhatin bê.

Ciwanî wê dema zayendîyî a ku wê mirov wê di wê de wê, di xwe de wê hinek kifşkirinan jî wê bikê bê. Wê, di wê demê de wê bi zayendî wê ciwan wê keseyetîya xwe ya zayendî wê kifşbikê. Wê di aslê xwe de wê ya ku wê temenê wê jî bê wê ev bê. Wê keseyetîya zayendî wê weke keseyetîya mirov a dema ciwanîyê ku ew nûka serê xwe dide der bê. Wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê, di wê rengê û awayê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê ciwanî wê, weke aliyê mirovî ê bi zayendî ku wê, hem xwe bi keseyetî kifşbikê û hem jî wê, bikeve pêvajoya destpêka jîyane zayendî bi têkiliyên wê re jî bê. Demên mirov ên berî dema zayendîyê wê ne demên ku wê di wan de wê têkiliyên zayendî wê bînin bin. Wê di wê rewşê de wê, ciwan wê di dema xwe de wê, bikeve wê pêvajoya wê de. Wê, bi wê re wê, xwe bibînê û wê xwe bi wê re wê dûbare wê nasbikê. Wê bi zayendî wê nasbikê. Wê laşê xwe wê bi xosletên wê re wê bibînê û nasbikê. Wê, dema ku wê têkiliyê wê dênê wê, hingî wê, ew wê, demê wê bi balixbûna xwe re wê li ser temenî ciwanîyê têkiliyên zayendî re wê bi temen bikê. Ya ku wê bii zêhnî di nava civakê de wê were fahmkirin jî wê ji gelek aliyan ve wê ev bê bi rastiya ciwanîyê re.

Minaq di nava kurdan de wê dema ku wê bahsa dema ciwanîyê wê were kirin wê bê gotin ku Ew gihiştîya êdî. Ew divê ku were zdewicandin. Wê bi wê rengê wê ew wê, were ser ziman. Wê dema ciwanîyê di jîyane mirov de wê weke demek bûhûrîner a ji wê demê re weke demek amedekirinê jî bê.

Di wê rewşê de wê weke rewşên zayendî wê hemû rewşên zayendî wê di nava malbatê de wê bibin û wê pêkwerin. Wê werina hanîn li cih. Di wê rewşê de wê, di dema ciwanîyê de wê, hertimî li derve bûyîna ciwan wê, li derve wê weke li hevlingekê xwe gerîne jî wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê rewşê de wê, ev wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, dikarê wê werênê li ser ziman bê.

Hebûna malbatê a zayendî wê, xwe di pêvajoyên afirandinê ên endamên wê de wê bide nîşandin. Wê, di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê giring wê di serî de wê mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rewşa malbatê wê, bi wê re wê, xwe wê weke aliyekê giring wê bi

temenî wê bide dîyarkirin. Malbat û zayendî wê, ji gelek aliyan ve wê pêwîstîya wan ya bi hevdû re fahmkirina wan heya. Di wê çerçoveyê de wê dema ku mirov fahmkiirna zayendî wê bi awayekê baş wê bidest xist û ankû pêşxistin wê di pêşxistina civakê de wê, weke aliyekê giring û bi tendûrûst jî wê bê temenekê baş. Ji vê aliyê ve wê gûharînên nava malbatê wê, di aslê xwe de wê, weke gûharîna giring ên civakî jî bin ku mirov wan hilde li dest û wan fahmbikê bê. Wê bi wan re wê nava malbatê wê were dîtin û fahmkirin. Gûharînên nava malbatê wê di nava civakê de wê weke gûharîna temenî ên ku mirov wan di serî de wan fahmbikê bê. Di wê rewşê de wê, weke aliyekê wê yê temenê jî wê, têgiha zayendî bê. Têgiha zayendî di nava malbatê de wê, bi temen bê û wê ji gelek aliyan ve wê ew wê were dîtin û fahmkirin. Mirov ku ew di farqê de bê û ne di farqê de bê wê, di nava malbatê de wê, ew wê perwerdeya zayendî wê bi xwe re wê pêşbixê. Wê bi wê re wê bi xwe re wê pêşketina wê bide çêkirin. Wê xwe bi zayendî wê weke mirovekê wê pêşbixê û wê bide dîyarkirin. Pêşketina zayendî ku mirov wê ji kîjan aliyê ve wê hilde li dest wê mirov dikarê wê bîrê li ser ziman ku wê weke tîgînek afrîner a pîr alî wê di nava malbatê de wê xwe bide dîyarkirin. Malbate zayendî wê, bi wê re wê, were û pêşkeve. Endamên malbate zayendî wê bi wê re wê, di nava malbatê de wê bi wê re wê biafirin. Ev afirin jî wê di rengê pêşketina bi zayendî û xwe nasîna wê ya di nava malbatê de wê bibê bê.

Têkiliya nava malbatê ji aliyê tîgîna zayendî ve ku mirov wê di çerçoveya demên hemdem de wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê derkeve li hemberî me. Di rewşê de wê, li civakên rojhilat ku wê kurd, arab, tirk, faris û hwd jî wê, di nav de bin wê, derfeta xwe hanîna li ser ziman ji van aliyan ve di demên hemdem de bi pergali ne hatîya hiştin. Ber vê yekê wê, zêdetirî wê di nava wan de wê, xwe li qalibên xwe yên zayendî ên demên bûhûrî û ankû ên kevn ku ew di roja xwe ya îro de dijîn jî wê bi wê re wê bikin ku wê bijîn. Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê, di nava civakê de wê, dema ku wê rewş wê bi wê rengê bê wê, rewşên weke bi pêşketinên demên hemdem re wê li şûna pêşketinaka bi rêkûpêk wê bi wan re wê bide çêkirin wê di nava malbatan û hwd de wê bi wan re wê felişandinan wê bide çêkirin. Ev jî wê, weke aliyna ku wê mirov dikarê wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê, hilde li deest.

Di rewşên civakî de wê, di aslê xwe de wê, zêdetirî ku wê di rengên civakê axlaqî de wê xwe bidina dîyarkirin wê, ev wê, tenê wê, weke

aliyekê wan ê ku ew li we temenê xwe ku ew bidina jîyankirin wê bi wê re wê, bênê li ser ziman. Lê, ji wê zêdetirî wê, dema ku mirov mijarê di çerçoveya demên hemdem de wê hilde li dest wê bi pêwîstîya fahmkiirneka aqilî a di demên hemdem de ku wê dahûrîyên felsefîkî, zanîni û hişmendî û hwd wê bi wê re wê di jîyanê de wê bi wê bikê û jîyane xwe wê bi wê avabikê wê ji wan re wê pêwîst bê.

Di wê rewşê de wê, di roja me de wê, dema ku mirov li ser rejimên serdest ên herêmê hemûyan re û têngînên desthilatdarî û hwd re ku mirov wê hilde li dest wê, zêde wê were dîtin ku ew ne xwediyê ti perspektîfên di wê warê de ên bi têngîhiştina civakî re bin. Ev jî wê, di aslê xwe de wê, ji gelek aliyên ve wê, civakan wê ji temen ve wê, kê armanca hêrîşên li herêmê û dervî herêmê li wê li wan û jîyane wan wê bin kirin bin. Li ser wê rewşê de wê, têngînên weke yên bawerî û hwd jî wê, derfetên xwe gûharandin, pêşxistin û li gorî demê bi watekirinê wê, êdî wê ew jî wê ji xwe re wê nebînin. Di encama wê de wê ya zêdetirî ku wê serdest bibê wê, tundrewî û tûndûtîjî bi rejiman, bi bawerîyan re jî wê, fundamantalîzm û hwd bê. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê, êdî wê rejim wê weke rejimên wê bin.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê werênê li ser ziman ku wê di zihniyetên wan de wê, têngînên zayendî ku ew hena wê, di wê warê de wê qarîqaturna pirr xirab ên ucuba ku wê, hewl bidin dibin maskeya olê û bawerîyan de jî wê bênina li ser ziman û bi wê herina bi ser civakan de bin. Di wê rengê û awayê de wê, pêvajoyên şidetê û hwd wê li ser wê re wê, bi desthilatdarî wê li hemberî civakan wê pêşbixin. Ev wê, weke encamna ku wê nikaribin ji wê xwe biravênin ku wê bi wan re wê pêşkevin bin. Her çendî ku wê bi navê olê û hwd wê, bênina li ser ziman jî lê wê, di aslê xwe de wê, di rastiya bawerîya wê de jî wê, ew newê pejirendin.

Pirsgirêkên ku wê li ser hebûna zayendî re wê di nava malbatê re wê rûbidin wê di aslê xwe de wê, aliyekê wan ê bi vir ve girêdayî jî wê hebê. Di wê rewşê de wê, nêzikatîyên ramyarî û desthilatdarî ku wê di pêşxistin, afirandin û dîzaynkiirna civakê û malbatê de wê werê temen girtin wê temenê pirsgirêkên zayendî jî bê. Di demên hemdem de wê, ev pirsgirêkên zayendî wê, di çerçoveya malbat, civakê û keseyetîyê de wê, hin bi hin wê bina mjarên fahmkirin, têngîhiştin, hişmendî û lêkolînên nû. Di wê rewşê de mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, werênê li ser ziman ku wê pirsgirêkên malbatî û di asta bilind de civakê wê, di wê warê dewê, xwe bidina dîyarkirin. Têngînên weke mafûazadiyê û hwd wê,

weke têtîna ku wê, di wê warê de wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Têtîna weke 'feminismê' û hwd wê, di aslê xwe de wê, ev rewşên bi pîrsgirêk ên li ser têtîna zayendî û hwd re ku wê bi malbatê û civakê re wê xwe bidina dîyarkirin wê, weke reaksiyon û bertekna têtîhiştinê ên bi rengê anarsikî bin.

Di serdemên hemdem de wê, têtîna malbatê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê ji navaroka wê ve wê, were hildan li dest. Di wê rewşê de wê, rewşên xwe girtina li derve wê, zêde temenê wê li demên hemdem wê nemênê. Wê rewşên weke saziyên fermî ên ketina nava malbatê û li ser endamên malbatê ên zarok û hwd re girêdanên bi wan û hwd ve wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku mirov wê, ji wê aliyê ve wê, hilde li dest bê.

Mijare malbatê wê, di wê rewşê de wê, di çerçoveya têtîna zayendî de wê, bi pêşketinê hişmendî ên di derbarê rewşên weke zayendîtîyê û hwd de wê, bi wê re wê pêşkeve. Bandûra pêşketinê bi malbatê re ku wê di demên hemdem de wê bibê wê, di aslê xwe de wê, ji vê aliyê ve wê, mirov dikarê wê, weke aliyekê giring ku wê hilde li dest bê.

Malbat di demên hemdem de

Malbat di demên hemdem de wê mirov dikarê wê ji gelek aliyan ve wê hilde li dest. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê bahsa malbatê di demên hemdem de bikê wê, weke aliyna giring wê rewşa malbatê bi çerçoveya wê ya heyî re wê were li berçav. Di demên hemdem de wê, nîrxên demê wê çî bin wê malbat wê li gorî wê pêşkeve. Malbat wê, di wê rewşê de wê, çendî ku wê li gorî demê wê karibê xwe biafirênê wê, ewçendî wê karibê bibê temen û pêşketinek ji wê demê re jî.

Di rewşa malbatê de wê di demên hemdem de wê zêdetirî wê, rewşa malbatê wê bi pêşketina wê re wê ji gelek aliyan ve wê xwe bide dîyarkirin. Ji têtîliyên nava malbatê bigira heta yek bi yek her endamên wê rewşên wan civaknasî, derûnî û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê mirov karibê wê hilde li dest. Lê li vir wê di serî de wê, weke aliyekê giring mirov dema ku malbat wê hilde li dest pêşî hewlceyê bi salixkirinekê demkî a çerçoveya malbatê jî wê pêwîst bê û wê hebê. Ber ku wê malbat wê, di wê çerçoveyê de ku ew hebê wê, di wê rewşê de wê, weke nîrxek demkî hingî wê mirov karibê wê hilde li dest û wê, fahmbikê bê.

Di rewşa malbatê û demên hemdem de wê, di serî de wê mirov dikarê di serî de wê bêtê ku wê di demên hemdem de wê, zêdetirî wê navaroka

malbatê wê, bi pirsgirêkên wê yên ji demên wê yên berê, xûy û hwd ku ew li ser wan re dijî wê, werê li ser ziman. Di nava malbatê de wê, di demên hemdem de wê, ew wê were dîtî ku wê, bi gûharînên ku wê bi malbatê re wê bibin re wê, di demên hemdem de wê, ya kevn û ya nû wê, di aslê xwe de wê, weke ku wê di hundirê wê de wê werina hemberî hevdû. Di wê rewşê de wê, malbat wê, bê qada pêşî a ku wê hatina hemberî hevdû a li ser nirxên demkî ên 'hemdem' û yên kevneşopî ên kevnera ên malbatî.

Di wê rewşê de wê, malbate kevneşop û dîrokî wê, di wê demê de wê, çawa wê bijî wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê din ê ku wê di wê rewşê de wê, were li ser sekin in bê. Malbat wê, di nava xwe de wê, pirsgirêkên ji demên berê û gûharînê bijî. Di wê rewşê de wê, di rewşa malbatê de wê, ev wê xwe bidê dîyarkirin. Di çerçoveya hebûna malbatê de wê, weke aliyekê giring ya ku wê xwe bide nîşandin wê du têgih wê weke aliyna ku wê, li ser wan re wê, rewşa malbatê wê ser wê were sekin in. Yek wê, rewşa malbatê a navxweyî bi têgînên weke yên zayendî û hwd re bê. Ya din jî wê, bi têgînên weke mafûazadiyê û hwd re bê. Her çendî ku wê du çerçoveya morfolojikî a wateyî de wê, weke ku wê nêzî hevdû û wê di xat û rêyekê de wê herdû têgih wê bimeşin jî lê wê, di aslê xwe de wê, ji hevdû cûda wê temenê fahmkirinên cûda bin.

Di rewşa malbatê de wê mirov dikarê di serî de di wê beşê de wê werênê li ser ziman ku wê têgînên weke zayendî wê zêdetirî wê, di nava malbatê de wê, xwe bi têgihîştinî wê bidina hîskirin. Endamên malbatê wê, zêdetirî wê wan di xwe de û di jîyane xwe de wê hîsbiikin. Wê, di wê rewşê de wê, di rewşa malbatê de wê, ev wê, zêdetirî wê weke aliyekê giring wê xwe bidina dîyarkirin. Di rewşa malbatê de wê jî mirov dikarê wê jî ji vê aliyê ve wê werênê li ser ziman ku wê, di rewşa hevdû fahmkirin, hildana li cidiyetê û bi hevdû re dema xwe bi qalite derbaskirin wê, weke aliyna giring ên ku wê, di wê rewşê de wê bi wê re wê, derkevina li pêş bin. Ji van aliyên û gelek aliyên din ên weke wan ku wê rewş û jîyane çerçoveya malbatê wê alaquadar bikin wê bina mijare lêkolînên giring û fahmkirinê.

Hebûna malbatê wê, di serî de wê, dema ku mirov wê, di çerçoveya têgîna hemdemîyê de wê bîrê li ser ziman wê li ser têgîna zayend û mafûazadiyê re wê, weke çerçoveyek bi hevdû re jînkirinê bê. Di wê çerçoveyê de mirov dikarê wê têgînên din ên ku ew temenê wê diafirênin weke aliyê çandî, derûnî, civaknasî, biolojîkî û hwd wê, bîrê li ser

ziman. Wê, ev alî hemû wê, di çerçoveya hebûna malbatê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di demên hemdem de wê herkesek wê, bi rewş, jîyan, maf, azadî û statû û hwd re wê, were dîtin. Di wê çerçoveyê de wê mirov dikarê wê di serî de wê fahmbikê ku wê mirovê dema hemdem wê bi awayekê ku ew li ser jîyane xwe û jîyankiirna xwe wê, li ser esasê ji wê têjgirtinê wê, bisekinê. Di wê rewşê de wê, zêde wê, astengiyên li pêşîya jîyane xwe wê, li wan nealiqê. Di demên hemdem de wê, zêdetirî pêşketina bajariyê û ji keviyan û ankû ji deverên bej herîkîna bi ber bajaran ve wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku mirov wê, dikarê wê, di wê rewşê de wê fahmbikê bê. Lê bi wê re jî wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, jîyane demên hemdem wê, di wê rewşê de wê, ji aliyê malbatê ve wê, zêdetirî wê, li ser esasê herkesek ku wê jîyane bijî wê, di wê rewşê de wê, derkeve li pêş. Lê ya ku wê, di aslê xwe de wê ji aliyekê ve jî wê temenê pirsgirêkên mazin ên civakî û malbatî jî bê wê, ev alî bê. Bi tenêbûn û dûrketina ji hevdû wê, weke pirsgirêka malbatê a demên hemdem jî bê.

Di demên hemdem de wê, malbat wê, çawa wê were fahmkirin û wê bi çi erk û funksiyonê wê were fahmkirin wê, di aslê xwe de wê, bi serê xwe wê weke aliyekê mijarê bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Mirovê ku ew zêdetirî bi keseyetîya xwe derdikeve li pêş wê, zêdetirî wê li jîyane xwe wê, bihizirê. Wê hizirkirina xwe giHANDINA her tiştê di jîyanê de wê, derkeve li pêş. Ber vê yekê wê çanda bûjenî wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Wê, mirov wê, zêdetirî wê bi qizinckirinê ve wê alaQADAR bê. Wê, demên xwe wê bi wê re wê derbas bikin. Wê, ji wê aliyê ve ku mirov binerê wê mirovê dema hemdem wê hertimî wê weke mirovekê meşkul û di nava kar û xabatê jî wê were dîtin. Wê weke şêwayekê jîyanê wê, herttimî meşkûlbûna bi kar û xabatê ve wê, xwe bide dîyarkirin.

Zêdetirî derketina li pêş a *tekekesîti* wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku mirov di dema wê de wê weke nirxek demê wê hilde li dest bê. Wê, bi wê re wê, zêddetirî wê mirov wê bi xwe û maf û azadiya xwe ve wê alaQADAR bê. Wê li xwe bihizirê. Wê, li jîyane xwe wê bihizirê. Ev wê, ji gelek aliyên ve wê, ne tenê malbatê wê xosletên civakê ên hevbeş jî wê karibê wan ji holê rabikê. Mirov wê, di wê çerçoveyê de wê, tekekesîti wê weke xosletekê jîyane wî bê. Di demên hemdem de wê jîyane bajariyê wê zêdetirî wê derkeve li pêş û wê, di wê de wê gelek kes wê, ji deverên cûr bi cûr û ankû ji çandên cûr bi cûr wê hebin ku ew li rex hevdû dijîn. Lê çendî ku ew nêzî hevdû na û weke çîranê hevdû jî na lê

wê zêdetirî wê hevdû nasnekin û wê sileve nedina hevdû. Wê, di wê rewşê de wê, beyenîbûn wê weke xosletekê jîyane wan wê li ser wê têngîna tekekesîtîyê re wê pêşkeve.

Bêgûman ev rewş wê, karibê ji gelek aliyan ve wê, weke aliyên derûnî, civaknasî, malbatî hwd jî wê, mirov bikê rewşek nebaş de. Wê, di wê rewşê de wê, karibê bikê nava tengezerîyên keseyetî ên hundirînî û derveyeyî de. Têgîna wê weke *'herkesek bo xwe dijî'* wê, di serî de wê, weke çerçoveyek felsefîkî a jîyane demên hemdem wê xwe bi awayekê wê bide dîyarkirin. Bandûra rengên fahmkirinên bi wê rengê wê, di aslê xwe de wê, li malbatê û navaroka wê jî wê bibê. Ji hevdû cûyîn û zêde nemayîna têkiliyê di nava endamên malbatê bixwe de jî wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku wê bê sedema gazinên endamên malbatê ên her demê.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê di çerçoveya têngîna demên hemdem a malbatî de wê hilde li dest wê, zêdetirî wê, weke aliyekê bi pîrsgirêk wê xwe bide dîyarkirin wê, rewşa dûrketina ji hevdû bê. Wê, tekekesîtî wê, di rewşa malbatê de wê, ji gelek aliyan ve wê mivirtina malbatê wê bi xwe re wê werênê. Di wê rewşê de wê, keseyet wê bi xwe û jîyane xwe re wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Wê, di wê rewşê de wê, civake demên hemdem wê bê weke civakek ku ew hertimî ji kesên ku ew bi serê xwe dijîn, li jîyane xwe dinêrin, hertimî di nava kar û xabatê de na wê, werina dîtin. Ev jî wê, di rewşa malbatê de wê, girêdanên malbatî wê, giriniyên wê ji gelek aliyan ve wê ji mejî bibê. Wê, bide jibîrkiirn. Wê, malbat wê, di nava wê rewşê de wê, bikeve rewşek weke ya bixwe de.

Di aslê xwe de wê rewşa malbatê wê, di wê rewşê de wê, bi wê jî hevdû çûyinê û belevbûnê re wê, di dîmenê ku wê li gorî ya kevn wê were dîtin wê ew bê ku wê, *'malbat ji hevdû difelişê'* bê. Aliyê din jî wê malbat piçûkbûna wê bê. Wê malbatên herî mazin wê ji sê û ankû çar kesan wê derbas nebin. Bo ku mirov zêdetirî demê ji xwe re vaqatênê wê, heta ku wê li wê bihizirê ku ew nebê xwediyê zaroyan. Wê, bo wê re wê dema ku wê ew wê li wê xarçbikê wê li xwe û jîyane xwe wê xarç bikê. Wê, li wê bihizirê.

Di wê rengê û rewşê de wê rewşa malbatê wê, ji temen ve wê, ji gelek aliyan ve wê, di dîmenê ku ew dihê dîtin de wê, weke ku wê ji holê rabê. Wê weke ku wê malbatî wê windabê û wê li şûn bimênê wê were dîtin. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, zêdetirî wê, ji hevdû çûyina hewseran û hevdûberdana wan ku wê bi rêjeyên bilind wê bibê wê hinekê

wê encama wê wê rengê pêşketinê bê. Lê çendî ku wê mirov wê, zêdetirî wê li xwe û jîyane xwe û tekekesîtîya xwe wê bihizirê û wê di gelek rewşan de wê li berçav wê weke ku wê 'malbat jî wê ne giring bê' wê were dîtin jî lê di aslê xwe de wê, ji aliyekê din ve jî wê bêî temenê malbatî wê weke ku wê nikaribê bijî jî wê, di dîmenekê de wê xwe bide dîyarkirin li berçav.

Dema hemdem wê di wê rengê de wê bi têngîna tekekesîtîyê wê zêdetirî wê, bi hizra herkesek mirov a û ankû herkesek xwedî keseyet a wê, weke têngîneka wê bê. Wê di wê rewşê de wê, piştî salên 1980 û pê de wê têngîna tekekesîtîyê ku wê li rojava-amarika û hwd wê zêdetirî wê derkeve li pêş wê, encama pêşketinên bajarîbûnê, endûstriyê û jîyane hemdem a ku ew pêşdikeve bê. Jîyane hemdem wê çendî ku wê, mirov wê di nava wê de wê bijî û wê xwe bi wê û nirxên wê yên demkî wê werênê li ser ziman jî wê, di aslê xwe de wê ji gelek aliyan ve wê di fahmkirina wê û serdestbûna mirov li têgihîştina wê de wê, kêr bê. Di wê rewşê de wê, hemdemî wê weke demek ku ew hê pêşdikeve û zêdetirî wê, bi nirxên xwe yên demkî xwe diafirênê bê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê ev demên wê, weke demna bi fêrbûn, bi azmûnbûn û bi zanînbûyîna di derbarê û jîyane wê de jî bê. Di wê çerçoveyê de wê, ev dem wê bi başî û kêmesîyên xwe re wê dema ku ew dihê dahûrkirin û fahmkirin wê li ser wê re wê, gihiştina ya rast wê êdî wê bibê. Lê ez wê bêjim ku wê hertimî wê mirov wê, di awayekê wê de wê, di nava hewldana gihiştina ya baş de bê.

Di rewşa malbatê de di demên hemdem de ku mirov wê hilde li dest wê, bi wê re wê, weke qatagoriyên nava malbatê dê, bav, zaro, ciwan, dapîr, bapîr û hwd bi gelek keseyetên din ên li çerçoveya malbatê ku wê bi girêdanên çandî û biolojîkî û hwd re wê hebin wê, werina dîtin. Ev qatagori wê her yekê bi serê xwe wê, were hildan li dest û wê were fahmkirin. Di dewama wê de wê, weke aliyna ku wê, çawa wê bi hevdû re wê bijîn wê, li wê were hizirkirin. Di rewşê de wê, rewşa malbate dema hemdem wê, di çerçoveya têngînê weke maf û azadiyê de wê, zêdetirî wê derkeve li pêş. Wê, bi wê re wê, her endamê malbatê wê xwediye maf û azadiya xwe bê. Wê, xwediye temenê xwe yê pêşketinê bê. Wê xwediye rewşa xwe ya jîyanê bê. Wê ew wê weke qadên wan ên teybet bin. Di wê rewşê de wê, parastina qadên xwe yên jîyanî di nava malbatê de wê, zêdetirî wê weke aliyekê tekekesî bê.

Di wê rewşê de wê mirov dikarê wê, weke aliyekê giring wê, werênê li ser ziman ku wê, ew gîyane hevbeş a jîyanî ku ew hin bi hin wê, xwe ji

holê bide windakirin wê, bi wê re wê, bide dîyarkirin. Wê nirxên hevbeş ên malbatî wê, zêdetirî ber kê mî jîyankirina bi hevdû re wê, hin bi hin wê li holê wê rabin. Kêmbûna gîyane hevbeş wê, di aslê xwe de wê, ji aliyê malbatî û civakî ve jî wê, temenê pîrsgirêkên weke yên derûnî û civaknasî û hwd jî bê. Di wê rewşê de wê, mirovê hemdem hertimî xwe bi tenê hîskirin û di nava wê tenetîya xwe de gevîztina wî û jîyankirina wî weke baxtê wî bê wê, di wê rewşê de wê, temenê pîrsgirêkên keseyetîyê ên demên hemdem jî bê. Di aslê xwe de wê, di demên hemdem de wê, bi pêşketinên weke mafûazadiyê, têngîna zayendî û bi wê re pêşketina têngihîştina wekheviyê û hwd re wê, çendî ku wê temenekê pêşketinê e weke ji aliyekê ve wê rast wê xwe bide dîyarkirin jî lê wê, dema ku mirov ji van aliyên malbatî û hwd ve li wê bihizirê wê, kêmesîyên wê yêmn civakê û jîyanî û hwd wê xwe bidina dîyarkirin. Mijare fahmkirina malbatê wê, hê jî wê weke mijareka li pêşîya pêşketinên demên hemdem wê bê.

Di mijarên weke tekekesîyê û pêşketina wê de wê, ji gelek aliyên ve wê weke encama wê bê sedema beyenîbûyîna li hevdû, kêmbûna xweşbînî, alikarî, hêzkirin, rêzgirtin û hwd jî. Ji van aliyên ve wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, ev alî wê weke aliyna mirovî ku mirov bi wan bijî bê. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, di serî de wê, têngihîştinên weke wijdanê û hwd wê, di serî de wê weke aliyna ku mirov divê ku tevî mijarê bikê û hinekî wan di çerçoveya demê û têngihîştin û pêşketina wê de wê fahmbikê.

Mijarên têngîna ên bi wê rengê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyna giring ên ku mirov dikarê di serî de wê, hilde li dest û wê, fahmbikê bê. Ji wê aliyê ve wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa malbatê wê, di aslê xwe de wê, xwe bi awayekê giring wê mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa wê, di serî de wê, weke aliyekê fahmkirinê e giring bê.

Mijare malbatê wê di demên hemdem de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê mirov divê ku wê li vir wê hilde li dest. Nirxên civakî ku wê di nava malbatê û rengê pêşketina wê de wê, were pêşdixin wê, ji aliyekê ve wê, weke aliyekê pêşketina demên hemdem ku ew hê zêde derneketiya li pêş bê.

Keseyet wê, bi rengên xwe yên weke yên wijdan, axlaq û hwd re wê di nava malbatê de wê, pêşkeve. Di çerçoveyek malbatî de wê, di aslê xwe de wê, dema ku wê li ser têngîna zayendîtîyê re wê hilde li dest wê, ew jî wê, di nava malbatê de wê, temenê wê bi pêşketina wê ya di keseyetîyê

de wê were avêtin û pêşxistin. Mirov wê, çawa bibînê wê ji aliyekê ve wê ew wê jî wê derkbiikê di mejî de. Lê ji aliyên din ve jî wê, bi aqilkirinê û hwd re wê ew jî wê bizanînê di mejî de wê pêşbixê.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov ji aliyê malbatê ve bihizirê wê weke aliyekê din ve jî wê, rejim û desthilatdar wê, hertimî wê weke ardnîgarîya ku ew li wê tovê xwe diraşênin û xwe li wê didina çandin jî wê, li wê binerin. Ya ku wê weke aliyekê pîrsgirêkî ê malbatî û temenê wê jî bê wê, ev alî bê. Ji aliyekê ve wê, malbatê bi serê xwe berdan û derxistina dervî kontrola wê, karibê bibê temenekê pêşketinê ê baş. Lê ev jî wê weke aliyekê fahmkirinê bê ku mirov wê, çawa wê karibê wê bikê? Ber ku wê ji navikê ve wê, rewşên weke yên pergalek perwerdeyê û hwd wê, bi wê ve wê girêdayî bin. Wê her endamê malbatê ku ew perwerde dibînê wê bi wê perwerdeya ku ew digirê wê malbate xwe wê bi reng û awa bikê. Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, malbat wê, ji aliyekê ve jî wê, were bi reng û awakirin bi mudahaleyên weke li ser perwerdeyê û hwd re.

Di mejiyê kesên rêveber ên li rojhilat de ku ew bahsa rêz, hûrmet, alikarî û hwd dikin de wê, ji ya civakî zêdetirî ku wê çawa wê bi wan têgînên û watelêkirinan wê weke temenekê rejimî wê bi girêdanîyên bi wê ve wê ew wê werênina li ser ziman wê li wê bihizirin. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov ji van aliyan ve wê li wê binerê wê, di serî de wê mijare malbatê wê ji kijan aliyê ve wê were hildan li dest û wê çawa wê bê hildan li dest wê pîrr zêde wê giringîyê qizincbikê.

Malbat wê di demên hemdem de jî wê weke demên berê wê, li ser esasê bi hevdu re zewîcîna du zayendan re wê temenê wê bê avêtin. Wê li ser wê re wê pêşkeve. Pêşketina wê bi zêdebûna wê ya bi bûyîna xwedî zaro û hwd re wê bibê. Wê di wê rewşê de wê, malbat wê, dema ku ew bû wê, piştî wê, çawa wê bi hevdu re wê bijîn wê, li ser wê re wê, reng û awayê wê xwe bide dîyarkirin. Girêdanên nava malbatê ên biolojîkî wê, bi wê re wê weke aliyekê ku wê zêdetirî wê derkevina li pêş. Di demên hemdem de wê her çendî ku wê weke aliyê malbate çandî wê bi nîrxên wê re wê derkevina li pêş jî lê di aslê xwe de wê mirov dikarê wê, fahmbikê wê, aliyê çandî wê, her timî wê weke aliyekê ku ew pêwîstî fahmkirinê bê. Çand wê, di salixkirina wê ya bi gotinê de wê, li ser esasê ya hatî jînkirin re wê bi têgihiştinekê re wê were hanîn li ser ziman. Lê li vir wê, ya ku mirov wê dijî wê, ew wê, weke çerçoveyek bi mirov wê, li wê dihizirê , bi awa dikê û wê pêşdixê di jîyane xwe de wê, xwe bide dîyarkirin.

Ji aliyê çand û civaknasiyê ve wê, çawa wê dîmenek wê bê afirandin û wê bi wê re wê were jîyankirin wê di aslê xwe de wê weke aliyekê giring ku mirov wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê bê. Wê di demên hemdem de wê ji xwe wê ew dîmen wê çawa bê wê li ser reng û navaroka wê bi wê were hizirkirin.

Di roja me de wê, zêdetirî wê zanîn wê pêşkeve. Wê di wê warê de wê mirov wê bi aqil wê jîyane xwe wê li wê bihizirê. Wê, bi teorîkî bi mantiqê hemdem wê li wê bihizirê û wê, bi wê re wê, temen û çerçoveyên jîyankirinê wê, bi wê re wê, pêşbixê û wê bi wê re wê bijî.

Lê wê dema ku mirov wê, bi demên hemdem de wê li malbatê wê bihizirê wê, gelek rewşên ku wê di rewşa pêşketinê, kar, xabat. Girêdaniyên cûr bi cûr û hwd re wê temenê wê bê dayîn dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, minaq malbatek bajarîyî wê girêdanên wê yên li wê jîyanê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê jîyanî ku wê jîyane wê ji gelek aliyên ve wê bi bandûr bikê. Divê ku bo ku ew bijî wê, pêwîstîya wê dahateka dayimî a bi jîyankirina bi wê bê. Wê bi wê re wê, çawa wê bijîn û di çi rengê de wê bijîn wê, bi wê re wê, ew ew wê biyarê bibin. Lê fektorên ku ew ji nava jîyanê ku ew li ser wê jîyanê bi bandûr in wê, ew jî wê, weke aliyên din ên ku mirov di serî de wan hilde li dest û wan fahmbikê bê. Xwestek, ajo, pêwîstî û hwd wê, hinek aliyên ku wê bandûra wê di jîyane malbatê de wê xwe bidina dîyarkirin bin. Çanda tekekesî wê çawa wê di rewşa malbatê de wê werê ber hevdû me hinekî li jor hanî li ser ziman. Li vir jî bi gotinekê bê bi vir ve girêdayî mirov dikarê wê bêjê ku wê bandûra wê, xwe bi awayekê giring wê bide dîyarkirin..

Malbate hemdem wê mirov dikarê di dewama wê de wê li ser wê re wê bêtê li ser ziman ku wê, weke çerçoveyek malbatî ku wê di nava wê de wê têtikiliyên nava wê di wekheviyekê de wê werina pêşxistin bê. Wê di malbatê de dêûbav û zaro wê bi hevdû re wê bijîn. Lê wê di wê rewşê de wê, gotina ti kesekê ne li ser ya din re bê. Ku ew dêûbav jî bê li hemberî zarokê.

Di wê rewşê de wê, di rewşa zayendî de wê, mijare têtîna zayendî wê zêdetirî wê, di nava malbatê de wê, weke aliyekê giring wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava malbatê de herî hindik kûr û bav û ankû dê û keç wê weke zayend wê hebin û wê bijin. Di wê rewşê de wê, di rewşa têtikiliya dê û bav, keç û kûr, keç û bav, kûr û dê, keç û dê û hwd wê, bi awayekê pirralî wê, rewşa wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di nava wê tûra têtikiliyan

de wê, wekhevî wê weke nirxek hemdem wê xwe li ser têngîna zayendî û ya mafûazadiyê a di nava malbatê û dervî malbatê jî wê bide dîyarkirin.

Di nava malbatên kevneşop de wê, hîyararşîya ji serî heya binî ku wê li hevdû wê bihênin û wê di 'gotina hevdû de bin' wê, hebê. Di nava malbate hemdem de wê ew hîyararşî wê bi awayekê wê, weke ku wê nebê. Di wê rewşê de wê, dema ku wê li hevdû wê were hisandin ku ew piçûk û mazin bê wê li wê newê nerîn. Wê, ti kesek wê xwe li ser yê din re wê nebînê. Wê li maf û qada hevdû a jîyanî û azadiya hevdû wê bi rêz hûrmet bin. Di wê rewşê de wê tîpolojîyek malbatî wê, çerçoveyek wê ya hemdem wê hebê. Lê pîrsgirêkên wê yên ku me li jor hanîn li ser ziman jî wê, di wê rewşê de wê di nava van têkiliyên malbatî de wê werina jînkirin. Di wê çerçoveya malbatê de wê, ya ku wê, weke dîmenekê malbatî ku ew divê ku ew were pêşxistin ku ew li wê dihê nerîn bê.

Malbat wê, di wê rewşê de wê, di demên hemdem de jî wê, weke nirxekê wê hebê û wê temen bê. Mirov wê, çawa wê malbatê wê fahmbikê û wê di wê de wê hebê wê, bi serê xwe wê weke aliyekê giring ê ku mirov wê, dikarê wê li ser wê sekinê û wê fahmbikê bê. Têkiliya mirov û malbatê û malbat û civakê wê, di wê rewşê de wê, bi hevdû re wê kifşkar bin. Malbat wê, di ti demê de wê ne weke sazîyek civakî a ne pêwîst bê. Wê hertimî wê, weke ku wê pêwîstîya wê ya di jîyanê mirov de wê hebê. Ev wê, weke aliyekê jîyanê ku ew nebê nabê jî bê. Di wê rengê û awayê de wê, di serî de wê mirov dikarê wê, hilde li dest û wê fahmbikê. Lê li vir wê, weke aliyekê wê yê giring wê mirov divê ku wê fahmbikê ku wê di rewşa navaroka malbatê û têkiliyên wê yên zayendî û hwd de wê, ew sazkin û dîzaynkiirna wê jî wê, weke aliyekê wê yê giring ê ku mirov wê, di serî de wê, di her demê de wê fahmbikê û wê hilde li dest bê. Gelek rewşên ku wê temenê ne wekheviya bin wê bi rewşên weke ajo, xwestek û hwd re wê xwe bidina dîyarkirin. Wê ew jî wê mijarên fêrbûn û perwerdeyê bin.

Kurdistan, cîzîra bota, Abdusamet yigit, 2020